ក្រសួងអប់រំជាតិ

Loch Phlaang 編

ប្រជុំបណ្ឌិត

ខេមរយានកម្ម

CA 31

ឡុច ផ្លែង

ប្រជុំខប្បធម៌

គ.ក.ប.បកប្រែ
វិទ្យាស្ថានជាតិខេមរយានកម្ម
ភ្នំពេញ ១៩៧៣

គ.ក.ប.បកប្រែ

១.	អ្នកស្រី	លី	ផានី	ប្រធាន
២.	លោក	ត្រឹង	ឈាង	អនុប្រធាន
៣.	—	កែន	ឃុន	សមាជិក
៤.	—	នក	ឃុត	—
៥.	—	កី	ខាង	—
៦.	—	អ៊ុច	ម៉ៀង	—
៧.	—	ឈនា	លី	—
៨.	—	ហុង	ថែម	—
៩.	—	ឈុន	ធុន	—
១០.	—	ឃួន	ឃិន	—
១១.	—	លី	ស៊ុន	—
១២.	—	ឃាង	យន់	—
១៣.	—	កោះ	ធីម	—
១៤.	—	ធាយ	ប៊ូរី	—
១៥.	—	វិច	ឈុនអេង	—
១៦.	—	ចៅ	សារិក	—
១៧.	អ្នកស្រី	សោ	ថៃសេង	—

ដោយសេចក្ដីគោរព

ចំពោះអ្នកស្រឡាញ់វប្បធម៌

ចំពោះអ្នកស្រលាញ់អ្នកវប្បធម៌

តំកល់ទុកតាមច្បាប់ លេខ ៩៥៩ ចុះថ្ងៃទី ១០ កញ្ញា ១៩៧៣
បោះពុម្ពលើកទី ១ ចំនួន ៣.០០០ ក្បាល

អារម្ភកថា

គោលវប្បធម៌តំរៀបក្នុងសៀវភៅនេះ មានយូរណាស់មកហើយក្នុងអរិយធម៌គ្រប់ខ្មែរ ខ្ញុំពុំមែនជាអ្នកបង្កើតទេ ។

ដើម្បីជាគុណប្រយោជន៍ចំពោះអ្នកសិក្សា ខ្ញុំបានប្រមូលចងក្រងគោលវប្បធម៌ទាំងនេះ ទៅតាមលំដាប់អក្សរ បែបសទ្ទានុក្រមវប្បធម៌ ។

ឯកសារនានាជារឹសគល់ គឺសៀវភៅទាំងឡាយ ដែលខ្ញុំបានមើលតាំងពីដើមមក ។

ខុសទាស់យ៉ាងណា សូមមេត្តាជួយថា ។

អ្នករៀបរៀង

បញ្ជីអត្ថបទ

ទំព័រ

កប្ប ៥ 1
កម្ម ៤ តាមលំដាប់ថ្នាក់ 1
កម្ម ៤ តាមលំដាប់ពេលផ្តល់ផល 1
កម្ម ៤ តាមលំដាប់លក្ខណៈ 2
កម្ម ៤ តាមលំដាប់អំពើ 2
ករី ៤ 3
កសិណ ១០ 3
កាមភព ១១ 4
កាមសម្ព័ន្ធ ៨ 5
កាលទាន ៥ 6
កិលេស ១០ 6
កោលាហល ៣ 7
ខែចន្ទគតិ ១២ 7
ខែសុរិយគតិ ១២ 8
ខ្ញុំ ៤ 9
គន្ធ ៤ 9
គុណ ៥ 9
គុណធម៌ ៧ ដើម្បីកើត ព្រះឥន្ទ្រ 10
គុណព្រះរតនត្រ័យ 10
គុណវបត្តិ ៣ 11
គុណវិបត្តិ ៣ 11
គុណសម្បត្តិ ៩ 12

ទំព័រ

គុណសម្បត្តិ ១១ នៃគង្វាល 12
គុណសម្បត្តិ ៤ នៃឪពុកម្តាយ 13
គោរម្យងារ ៤ នៃស្តំចាស់ 13
គោរស ៥ 14
ចតុបរិស័ទពុទ្ធសាសនា 14
ចតុបរិស័ទរាជា 14
ចតុភូត 15
ចតុភូមិ 15
ចតុរង្គ 15
ចតុរង្គសន្និបាត 16
ចតុរារិយសច្ចៈ 16
ចតុលោកបាល 17
ចរិត ៦ 17
ចាស់ ៤ 17
ចីវរ ៣ 18
ចេចម ៦ 18
ចំណង ៥ ប្រការ 19
ឆកាមាវចរ 19
ឆព្វណ្ណរង្សី 20
ឆ្នាំ ១២ 20
ឈាន ៤ 21
ដំរី ១០ 21

ឋានន្តរសក្ដិមន្ត្រី ៥	22
តណ្ហា ៣	22
តេជោធាតុ ៤	23
ត្រៃទ្វារ	23
ត្រៃបិដក	23
ត្រៃប្រណាម	25
ត្រៃភព	26
ត្រៃរ័តន៍	26
ត្រៃលក្ខណ៍	26
ត្រៃលោក	27
ត្រៃវិជ្ជា	27
ត្រៃសរណៈតាមគ្រិស្តសាសនា	27
ត្រៃសរណៈតាមពុទ្ធសាសនា	28
ត្រៃសរណៈតាមព្រហ្មញ្ញសាសនា	28
ទន្សាកំណើត ៣	28
ទសជាតក៍	29
ទសទិស	29
ទសបារមី	30
ទសពលញ្ញាណ	31
ទានលក្ខណៈ ៣	31
ទានវត្ថុ ១០	32
ទិស ៦	32
ទុក្ខ ១៣	33
ទេពច្យុតិ ៤	33
ទោសផឹកស្រា ៦	34
ទោសលេងល្បែងភ្នាល់ ៦	34
ទុំ ៤	34
ទ្វីប ៤	35
ធម្មសមោធាន ៨	35
ធម៌ឃរាវាស ៤	36
ធម៌អ្នកប្រាជ្ញ ៣	36
ធាតុ ៥	37
ធាតុ ៣	37
នព្វភព	37
នព្វរ័តន៍	38
នរកក្ដៅ ៤	39
នរករងា ៨	39
នរក ៨ តាមទេវទូតសូត្រ	40
នរក ៨ តាមសង្កិច្ចជាតក	40
នរក១៥តាមនេមិរាជជាតក	41
នាដ្យរស ៩	41
នាថករណធម៌ ១០	42
នាមធម៌ ៥	43
និច្ចសីល ៥	43
និធិ ៤	43
និព្វាន ២	44

និញ្ញាន ៣	44
និមិត្តរូបតាមច្បាប់ខ្មែរ	44
និមិត្តរូបតាមនិយម	45
និវរណធម៌ ៥	47
បច្ច័យ ៤	47
បច្ចវេក្ខណកិច្ច ៥	47
បញ្ចក្ខន្ធ	48
បញ្ចកាមគុណ	48
បញ្ចក្សេត្រ	49
បញ្ចទេព	49
បញ្ចពិធកល្យាណ៍	49
បញ្ចពិធពន្ធទា	50
បញ្ចមហាបរិច្ចាគ	50
បញ្ចវគ្គិយព្រាហ្មណ៍	51
បញ្ចាង្គជាត	51
បដិច្ចសមុប្បាទ	52
បដិសម្ភិទាញាណ ៤	52
បទកាព្យខ្មែរ ៣១	53
បទភ្លេងបុរាណក្នុងរឿងរាមកេរ្តិ៍	54
បទភ្លេងបហោរីខ្មែរ	55
បធាន ៤	56
បន្ទែ ១០	56
បលិពោធ ១៦	57
បរ្វ័ ១៨ នៃរឿងមហាភារតៈ	58
បាដិហារិយ៍ ៣	58
បាតាល ៧	59
បាបធម៌ ១៤	59
បារិសុទ្ធិសីល ៤	60
បុគ្គលគេមើលងាយ ១០	60
បុគ្គលអភព្វ ១៣	61
បុញ្ញកិរិយាវត្ថុ ១០	62
បុព្វនិមិត្ត ៥ នៃទេពច្យុតិ	62
បុរសទោស ១៨ របស់ជូជក	63
បុរសសព្វនាមខ្មែរបុរាណ	64
បំរាមបញ្ញើ ៤	66
បំរើ ៥	66
ប្តី ៧	66
ប្រពន្ធ ៧	67
ប្រពន្ធព្រះឥន្ទ្រ ២	67
ប្រពន្ធមើលងាយប្តី ៨ ប្រការ	68
ប្រភពបញ្ញា ៤	68
ប្រយ័ត្ន ៣	68
ប្រយោជន៍បច្ចុប្បន្ន ៥	69
ប្រវត្តិកាលសង្គមខ្មែរ	69
ប្រេត ៣៦	70
ពណ៌សំពត់ប្រាំថ្ងៃ	71

ពន្ធ ៤	71	ភ្លេងប្រពៃណីខ្មែរ	82
ពរ ៣ របស់ចិន	71	ភ្លេងអ្នកតា	83
ពរ ៤ ប្រការ	72	មង្គល ៣៨	83
ពរ ៥ ប្រការ	72	មង្គលការ ៨	85
ពលី ៥	72	មច្ឆរិយៈ ៥	86
ពុទ្ធចរិយា ៣	73	មនុស្សឆ្កួត ៨	86
ពុទ្ធត្ថចរិយា ៥	73	មន្ត ៤	87
ពុទ្ធប្រវត្តិ	73	មហាយញ្ញ ៥	87
ពោធិកាល ៣	74	មហាវិលោកន. ៨	88
ពោធិសត្វមហាយាន ៧	75	មហាសាវ័ក១០តាមពុទ្ធនិយមចិន	89
ព្រហ្មវិហារធម៌ ៤	75	មានះ ៣	89
ព្រហ្មសទ្ទ ៨	76	មិច្ឆាមគ្គ ១០	90
ព្រាហ្មណ៍ស្នូម៨នាក់សុំដំរីព្រះវេស្សន្តរ	76	មិច្ឆាវណិជ្ជា ៥	90
ព្រះពុទ្ធ ៣ ប្រភេទ	77	មុទ្រា ៨	91
ព្រះពុទ្ធ ១០ ទិស	77	មុសាវាទមិនខុសសីលធម៌ ៩	92
ព្រះពុទ្ធ ២៨	78	ម្រាមដៃ ៥	92
ព្រះអរហន្ត ៨ ទិស	78	យាយ ១២	93
ភត្ត ១៤	79	យុគ ៤	93
ភទ្ទកប្ប	80	យុគអរិយធម៌ ៣	94
ភ័យ ៣	80	រង្វាស់បុណ្ណភាគ ១៣	94
ភយន្តរាយ ១០	81	រង្វាស់ចំណុះ ៣	95
ភ្នំសត្តបរិភណ្ឌ	81	រង្វាស់ចំណុះ ៧	95
ភ្លើង ៧	82	រង្វាស់ទំងន់ ៥	95

រង្វាស់ទំងន់ ៧	96
រង្វាស់ប្រវែង ៥	96
រង្វាស់ផ្ទៃឈើ ៣	96
រង្វាស់ពេល ៥	97
រង្វាស់វល្លិ៍ ៣	97
រង្វាស់ស្ទឹកឈើ ២	97
រដូវចន្ទគតិ ៣	98
រដូវសុរិយគតិ ៤	98
របាំខ្មែរ	99
រាជកកុធភណ្ឌ ៥	99
រាជ្យាង្គ ៧	100
រាជ្យាង្គ ៩	100
រុក្ខជាតិក្រអូប១០នៅភ្នំគន្ធមាទន៍	101
លក្ខណៈ ១៦ នៃមិត្តល្អ	101
លក្ខណៈធម៌ ៨	102
លក្ខណៈនិព្វាន ៥	102
លក្ខណៈនិព្វាន១០	103
លក្ខណៈអាទិទេព ១៥	103
លេខនិមិត្តរូប	104
លោកធម៌ ៨	107
លោកុត្តរធម៌ ៩	108
លំអ ៤	108
ល្បែងខ្មែរ	109
វណ្ណៈ ៤	110
វ័យជីវិត ១០	111
វិជ្ជា ៨	111
វិបល្លាស ៧	112
វិសុទ្ធិ ៧	112
វិស្ណុអវតារ ១០	113
វុឌ្ឍិធម៌ ៤	114
វុឌ្ឍិមង្គល ៣	115
វេទ ៤	115
វេទនា ៥	116
សក្តិ ៩ របស់ព្រះឥសូរ	116
សង្គហធម៌ ៤	117
សង្គហវត្ថុ ៤	117
សច្ចៈ ៤	118
សត្តរតន៍	118
សត្តសតកមហាទាន	119
សត្វ ៣	119
សប្បាយ ៤	119
សប្បុរិសទាន ៥	120
សប្បុរិសទាន ៨	120
សប្បុរិសធម៌ ៧	121
សត្តាហ៍	121
សមណបរិក្ខារ ៨	122
សមភាព ៤	123
សមិទ្ធិ ១៣	123

សមត្ថិ ៩	121
សម្បត្តិទិព្វ ១០	124
សម្មាសង្កប្បៈ ៣	125
សរសើរ ៩	125
សិល្បៈខ្មែរ ៦ សម័យ	126
សិល្បសាស្ត្រ ១៩	127
ីលធៀប ១០	128
ីហៈ ៤	128
ូរចំរៀង ៦	129
សនាគ្គ ៤	129
ំដីសុភាសិត ៥	129
ះយោជន៍ ១០	130
ំវេជនីយដ្ឋាន ៤	130
ានព្រហ្ម ២០	131
សា ៥	132
ះធំ ៨	132
ហតុ ៤ នៃសុខ	133
ហតុ៨នៃឃាតកម្ម	133
ហតុ៨នៃទាន	133
ករ៍ ៩	134
គតិ ៤	134
ជ្ឈាសយធម៌ ៦	135
ដ្ឋិកមគ្គ	135
ដ្ឋបាទ	137
អដ្ឋបាទ	138
អដ្ឋតរ	138
អនន្តរិយកម្ម ៥	139
អនុស្សតិ ១០	139
អន្តធម៌ ២	140
អន្តរធាន ៥	140
អបុញ្ញទាន ៥	140
អរិយបុគ្គល ៤	141
អភយមុខ ៦	141
អរិដ្ឋា ៨	142
អរុឡ្ហមង្គល ៣	142
អសប្បុរិសទាន ៥	143
អស្តាង្គបាត	143
អាការៈ ៣២	143
អាជានេយ្យ ៤	145
អានុភាព ៥	145
អាយតនៈ ១២	146
អារក្ខកម្មដ្ឋាន ៤	146
អារម្មណ៍ ៦	147
អាវុធ ៣	147
អាវុធ ៣	147
អាវុធបុរាណ ១៤	148
អាសវៈ ៤	148
អាស្រមព្រាហ្មណ៍ ៤	148

ឥសី ៥ 149
ឧបក្កិលេស ១៦ 149
ឧបនិស្ស័យ ៣ 150
ឧបាទាន ៤ 150
ឧបាយកល ៤ 151
ឱឃ ៤ 151
ឱម ៣ 151
អំណាចបុគ្គល ៨ 152
អ្នកតាខ្មែរ 152
អ្នកបួសក្រៅពុទ្ធសាសនា 153
ក្អាប់ 154
កណ្ឌ១៣នៃរឿងព្រះវេស្សន្តរ 155
កន្តារ ៥ 155
កណ្ឌ៧នៃរឿងរាមាយណៈ 156
កាលសម័យប្រវត្តិ ៤ 156
កិត្តិគុណ១០នៃព្រះវេស្សន្តរ 157
កូន ៣ 157
កំណើត ៤ 157
កំលាំងជៀបរបស់ព្រះពុទ្ធអង្គ 158
កំលាំងស្ត្រី ៥ 158
កំហឹង ៣ 159
គុណសម្បត្តិ១០នៃព្រះវេស្សន្តរ 159
គោរព ៦ 159
ចេតិយ ៤ 160
ចំណង ៣ 160
ចំណង ១០ 161
ចំណង់ស្ត្រី ៥ 161
ចំណែកថ្នាក់សត្វ 162
ឆក្សត្រ 162
ជំនះ ៤ 163
ញេយ្យធម៌ ៥ 163
តាបស ៨ 163
ត្រកូលមិនគួរទាក់ទង ៩ 164
ទសពរ 164
ទសពិធរាជធម៌ 165
ទសកែន៍ 166
ទសិនៈ៦ក្នុងព្រាហ្មណ៍និយម 166
ទេវតា ៥ 167
នក្សត្រ ២៧ 167
ពិធីបុណ្យខ្មែរ 171
សុទ្ធាវាស ៥ 173

ភព្ទ ៥

កប្ប គឺកាលដ៏យូរអង្វែង ចែកតាមការត្រាស់ដឹងរបស់ព្រះពុទ្ធអង្គ មាន =

ក. **អសុញ្ញកប្ប** (*កប្បមានព្រះពុទ្ធត្រាស់*)

១. សារកប្ប *មានព្រះពុទ្ធត្រាស់ ១ អង្គ*

២ មណ្ឌកប្ប " *២ អង្គ*

៣. វរកប្ប " *៣ អង្គ*

៤. សារមណ្ឌកប្ប " *៤ អង្គ*

៥. ភទ្ទកប្ប " *៥ អង្គ*

ខ. **សុញ្ញកប្ប** (*កប្បគ្មានព្រះពុទ្ធត្រាស់*)

កម្ម ៤ តាមលំដាប់ថ្នាក់

១. អកុសលកម្ម = *កម្មអាក្រក់ផ្តល់ទុក្ខក្នុងអបាយភូមិ*

២. កាមាវចរកុសលកម្ម = *កម្មល្អផ្តល់សុខក្នុងកាមសុគតិភូមិ*

៣. រូបាវចរកុសលកម្ម = *កម្មល្អផ្តល់សុខក្នុងរូបភូមិ*

៤. អរូបាវចរកុសលកម្ម = *កម្មល្អផ្តល់សុខក្នុងអរូបភូមិ*

កម្ម ៤ តាមលំដាប់ពេលផ្តល់ផល

១. ទិដ្ឋធម្មវេទនីយកម្ម = *កម្មផ្តល់ផលក្នុង ៧ ថ្ងៃ ឬក្នុងជាតិនេះ ដូចជា កម្មរបស់*

នាងពីរដណ្ដាបិក្នុងរឿងពុទ្ធិសែន

២. ឧបបជ្ជវេទនីយកម្ម = កម្មផ្ដល់ផលក្នុងជាតិទី២ ដ.ថា កម្មរបស់ជៀបកប្បាសញាណ្ឍេយាល ក្នុងរឿងសព្វសិទ្ធិ

៣. អបរាបរវេទនីយកម្ម = កម្មផ្ដល់ផលក្នុងជាតិបន្តបន្ទាប់ រាប់ពីជាតិទី២ ទៅ ដូចជា កម្មរបស់ក្រុងសុភមិត្រនិងគ្រួសារ

៤. អហោសិកម្ម = កម្មកន្លងហួសទៅ មិនផ្ដល់ផលដល់អ្នកធ្វើ ដូចជា កម្មរបស់ព្រះឱណាស្រព

កម្ម ៤ តាមលំដាប់លក្ខណៈ

១. គរុកម្ម = កម្មធ្ងន់

២. អាសន្នកម្ម = កម្មផ្ដល់ផលជិតស្លាប់

៣. អាចិណ្ណកម្ម = កម្មសន្សំទុកគ្មានថ្ងៃភ្លេច

៤. កតត្តាកម្ម = កម្មមិនចំពោះ ផ្ដល់[illegible]បាកដ

កម្ម ៤ តាមលំដាប់អំពើ

១. ជនកកម្ម = កម្មបង្កកំណើតសត្វ

២. ឧបត្ថម្ភកកម្ម = កម្មជួយពង្រឹងជនកកម្ម

៣. ឧបបីឡកកម្ម = កម្មបង់ខ្សោយជនកកម្ម

៤. ឧបឃាតកកម្ម = កម្មសំលាប់ជនកកម្ម ហើយផ្ដល់ផលដោយខ្លួនឯង

គិរី ៤

គិរី គឺថ្លែងពាក្យ =

១. ចិន្តគិរី = និពន្ធដោយគំនិត

២. សុតគិរី = និពន្ធដោយបានឮបានស្តាប់

៣. អត្ថគិរី = និពន្ធសេចក្តីពិត

៤. បដិភាណគិរី = និពន្ធពាក្យសុទ្ធៗ

កសិណ ១០

១. បឋវីកសិណ = យកដីជាអារម្មណ៍
បើចំរើនបានសំរេច អាចនិមិតខ្លួនមួយអោយទៅ
ច្រើន អាចនិមិតអោយកើតជាផែនដីនៅកណ្តាលអា
កាស ឬលើទឹក រួចទៅឈរ អង្គុយ ដើរលេងលើនោះ

២. អាបោកសិណ = យកទឹកជាអារម្មណ៍
បើចំរើនបានសំរេច អាចនិមិតផែនដីអោយទៅជា
ទឹក អាចនិមិតភ្លៀង អាចញាំងភ្នំនិងផែនដីអោយ
កក្រើក

៣. តេជោកសិណ = យកភ្លើងជាអារម្មណ៍
បើចំរើនបានសំរេច អាចនិមិតភ្លើងអោយឆេះឬ
រលត់ អាចបង្កើតពន្លឺមើលឃើញរូបទាំងអស់

៤. វាយោកសិណ = *យកខ្យល់ជាអារម្មណ៍*
បើចំរើនបានសំរេច មាចនិមិត្តខ្យល់

៥. នីលកសិណ = *យកពណ៌ខៀវជាអារម្មណ៍*
បើចំរើនបានសំរេច មាចនិមិតងងឹត

៦. បីតកសិណ = *យកពណ៌លឿងជាអារម្មណ៍*
បើចំរើនបានសំរេច មាចនិមិតអ្វីៗអោយទៅជាមាស

៧. លោហិតកសិណ = *យកពណ៌ក្រហមជាអារម្មណ៍*
បើចំរើនបានសំរេច មាចនិមិតអ្វីៗអោយទៅជា ក្រហម

៨ ឱទាតកសិណ = *យកពណ៌សជាអារម្មណ៍*
បើចំរើនបានសំរេច មាចនិមិតអ្វីៗអោយទៅជាស មាចទប់ខ្លួនមិនអោយងងុយ មាចកំចាត់ងងឹត អោយភ្លឺ

៩. អាលោកកសិណេ = *យកពន្លឺជាអារម្មណ៍*
បើចំរើនបានសំរេច អាចធ្វើបានដូចឱទាតកសិណ

១០. បរិច្ឆិន្នាកាសកសិណ = *យកប្រហោងជាអារម្មណ៍*
បើចំរើនបានសំរេច មាចដើរទំលុះផែនដីឬភ្នំ

កាមភព ១១

កាមភព *គឺលោកសន្និវាស ប្រកបដោយកាមគុណ* =

ក. ទុគ្គតិ ឬ អបាយ ៤ *រាប់ពីទាបទៅខ្ពស់* =

១. បាននរក

២. ឋានប្រេត

៣. ឋានតិរច្ឆាន

៤. ឋានអសុរកាយ

១. សុគតិ ៧ *រាប់ពីទាបទៅខ្ពស់ =*

៥. ឋានមនុស្ស

៦. ឋានចាតុម្មហារាជិកា

៧ ឋានត្រ័យត្រឹង្ស

៨. ឋានយាមា

៩. ឋានតុសិត

១០ ឋាននិម្មានរតី

១១. ឋានបរនិម្មិតវសវត្តី

កាមសម្ព័ន្ធ ៨

កាមសម្ព័ន្ធ *គឺទំនាក់ទំនងរវាងបុរសនិងស្ត្រី ក្នុងផ្លូវកាមគុណ =*

១. រូបេន : = *ទាក់ទងគ្នា ដោយរូបកាយ*

២. ហសិតេន : = *ទាក់ទងគ្នា ដោយសំណើច*

៣. ភណិតេន : = *ទាក់ទងគ្នា ដោយសំដី*

៤. គីតេន : = *ទាក់ទងគ្នា ដោយចំរៀង*

៥. រោណ្ណេន : = *ទាក់ទងគ្នា ដោយទំនួញ*

៦. អាកប្បេន : = *ទាក់ទងគ្នា ដោយតំណុបតំណែងកាយ*

៧. វនភង្គេន : = *ទាក់ទងគ្នា ដោយជំនូន*

៨. ផស្សេន : = *ទាក់ទងគ្នា ដោយការបបោសអង្អែល*

កាលទាន ៥

កាលទាន *គឺពេលផ្សាក់ទាន* =

១. អាគន្តុកទាន = *អោយទានដល់អ្នកទើបនឹងមកដល់ថ្មី*

២. គមិកទាន = *អោយទានដល់អ្នករៀបចេញដំណើរទៅឆ្ងាយ*

៣. គិលានទាន = *អោយទានដល់អ្នកជំងឺ*

៤. ទុព្ភិក្ខទាន = *អោយទានដល់អ្នកអត់ឃ្លាន*

៥. នវទាន = *អោយទានផារបស់ដែលទើបនឹងមាន*

កិលេស ១០

កិលេស *គឺ សេចក្តីសៅហ្មងនៃចិត្ត* =

១. លោភៈ = *បំណងចង់បាន*

២. ទោសៈ = *កំហឹង*

៣. មោហៈ = *សេចក្តីវង្វេងជ្រប់ វែងស្គាល់ខុសត្រូវ*

៤. មានៈ = *សេចក្តីប្រកាន់រឹងត្អឹង*

៥. ទិដ្ឋិ = *សេចក្តីប្រកាន់តាមយោបល់យល់ឃើញ*

៦. ថីន = *សេចក្តីងងុយងោកងក់នៃចិត្ត*

៧. មិទ្ធៈ = *សេចក្តីជ្រុលជ្រប់នៃចិត្ត*

៨. ឧទ្ធច្ចៈ = *សេចក្តីរាយមាយនៃចិត្ត*

៩. អហិរិកភាព = *សេចក្តីមិនអៀនខ្មាសអំពើទុច្ចរិត*

១០. អនោត្តប្បៈ = *សេចក្តីមិនតក់ស្លុតនឹងអំពើបាប*

កោលាហល ៣

កោលាហល គឺការស្រែកប្រាប់ =

១. កប្បកោលាហល = កោលាហល ព្រោះលឺថា លោកនឹងវិនាសដោយភ្លើងប្រល័យកល្ប ។

២. ពុទ្ធកោលាហល = កោលាហល ព្រោះលឺថា ព្រះពុទ្ធអង្គនឹងប្រសូត ។

៣. ចក្កវត្តិកោលាហល = កោលាហល ព្រោះលឺថា ស្ដេចចក្រពត្តិនឹងកើតឡើង

ខែចន្ទគតិ ១២

១. មិគសិរ	២៩ថ្ងៃ	=	ឫក្សក្ដាន់
២. បុស្ស	៣០ថ្ងៃ	=	ឫក្សក្ដាម
៣. មាឃ	២៩ថ្ងៃ	=	ឫក្សស្វាព្រាហ្មណ៍
៤. ផល្គុន	៣០ថ្ងៃ	=	ឫក្សគោ
៥. ចេត្រ	២៩ថ្ងៃ	=	ឫក្សខ្លា
៦. ពិសាខ	៣០ថ្ងៃ	=	ឫក្សក្របី

៧. ជេស្ឋ ២៩ថ្ងៃ = ឫក្សពពែ

៨. អាសាឍ ៣០ថ្ងៃ = ឫក្សគោ

៩. ស្រាពណ៍ ២៩ថ្ងៃ = ឫក្សផ្កាយឈើ

១០. ភទ្របទ ៣០ថ្ងៃ = ឫក្សមោស

១១. អស្សុជ ២៩ថ្ងៃ = ឫក្សសេះ

១២. កត្តិក ៣០ថ្ងៃ = ឫក្សកូនមាន់

ខែសុរិយគតិ ១២

១. មករា	៣១	(Janvier)	= រាសីមករ	(Capricorne)
២. កុម្ភៈ	២៨ ឬ ២៩	(Février)	= រាសីក្អម	(Verseau)
៣. មិនា	៣១	(Mars)	= រាសីត្រី	(Poissons)
៤. មេសា	៣០	(Avril)	= រាសីពពែ	(Bélier)
៥. ឧសភា	៣១	(Mai)	= រាសីគោឈ្មោល	(Taureau)
៦. មិថុនា	៣០	(Juin)	= រាសីគូប្រុសស្រី	(Gémeaux)
៧. កក្កដា	៣១	(Juillet)	= រាសីក្តាម	(Cancer)
៨. សីហា	៣១	(Août)	= រាសីតោ	(Lion)
៩. កញ្ញា	៣០	(Septembre)	= រាសីក្រមុំ	(Vierge)
១០. តុលា	៣១	(Octobre)	= រាសីជញ្ជីង	(Balance)
១១. វិច្ឆិកា	៣០	(Novembre)	= រាសីខ្ទួយ	(Scorpion)
១២. ធ្នូ	៣១	(Décembre)	= រាសីធ្នូ	(Sagittaire)

ខ្ញុំ ៤

១. អន្តោជាត = ខ្ញុំដែលកើតក្នុងផ្ទះ
២. ធនក្កីត = ខ្ញុំដែលគេលោះយកមកដោយទ្រព្យ
៣. ទាសព្យោបគត = ខ្ញុំដែលព្រមចូលខ្លួនធ្វើជាខ្ញុំគេ
៤. ករមរានីត = ខ្ញុំដែលគេនាំមកជាឈ្លើយ

គន្ថ ៤

គន្ថ គឺធម៌សំរាប់ព័ន្ធព័ទ្ធសត្វលោកទុកក្នុងវដ្តសង្សារ =

១. អភិជ្ឈា = គំនិតគិតតែពីចង់មានចង់បាន
២. ព្យាបាទ = គំនុំប៉ងបំផ្លិចបំផ្លាញគេ
៣. សីលព្វតបរាមាស = សេចក្តីប្រកាន់ខ្ជាប់ជាទំលាប់នូវការប្រព្រឹត្តិខុសទំនង
៤. សច្ចាភិនិវេស = សេចក្តីប្រកាន់ថា អ្វីក៏សុទ្ធតែទៀង

គុណ ៥

១. គុណអាហារ = នៅពេលច្បាំង
២. គុណអ្នកប្រាជ្ញ = នៅពេលចោទស្រាយបញ្ហា
៣. គុណជាង = នៅពេលកសាង
៤. គុណបោរាណ = នៅពេលទស្សន៍ទាយ
៥. គុណពេទ្យ = នៅពេលយើផ្កាត់

គុណធម៌ ៧ ដើម្បីកើតជាព្រះឥន្ទ្រ

១. មាតាបេតិភរ = ចិញ្ចឹមឪពុកម្ដាយរហូតអស់ជីវិត

២. កុលេជេដ្ឋាបចាយី = គោរពរៀមច្បងក្នុងត្រកូល

៣. សណ្ហវាចា = បានសំដីផ្អែមល្ហែម

៤. អបិសុណវាចា = មិននិយាយសិកសៀតបៀតបៀន

៥. វិគតមលមច្ឆេរ = មិនកំណាញ់ស្វិត

៦. សច្ចវាចា = និយាយពាក្យពិត

៧. អក្កោធន = មិនខឹងឆេវឆាវ

គុណព្រះរ័តនត្រ័យ

រ័តនត្រ័យ គឺកែវទាំងបី (ព្រះពុទ្ធ ព្រះធម៌ ព្រះសង្ឃ) =

១. គុណព្រះពុទ្ធ = ត្រង់ត្រាស់ដឹងដោយប្រពៃ ហើយព្រះអង្គអប់រំទូន្មានអ្នកដទៃអោយធ្វើតាម

២. គុណព្រះធម៌ = ត្រង់រក្សាអ្នកប្រតិបត្តិ មិនអោយធ្លាក់ក្នុងទីអាក្រក់

៣. គុណព្រះសង្ឃ = ត្រង់ប្រតិបត្តិតាមពាក្យអប់រំទូន្មាន របស់ព្រះពុទ្ធ ហើយអប់រំទូន្មានអ្នកដទៃអោយធ្វើតាមទៀតផង

គុណវិបត្តិ ៣

សាមាន្យ ព្រោះ — សង់ផ្ទះជិតផ្សារ

— សេពគប់មនុស្សពាល

— មានប្រពន្ធជាប់បំណុល

អន្តរធាន ព្រោះ — សង់ផ្ទះជិតផ្លូវ

— មានកេរ្តិ៍អាស្រូវ

— មានប្រពន្ធប្រមឹក

អាស្រូវ ព្រោះ — សង់ផ្ទះជិតផ្ទា

— មានម្តាយក្មេកមា[illegible]

— មានប្រពន្ធគេលែង

គុណវិបត្តិ ៣

ហិនហោច ព្រោះ — ល្បែងខ្លា

— សេពគប់មនុស្សប្រមឹក

— មានប្រពន្ធមាយា

ត្រមោច ព្រោះ — ឥតគ្នា

— ឥតចំណេះ

— ឥតកូន

សាធារណ៍ ព្រោះ — រប់បកញាតិ

— មានប្រពន្ធឫស្យា

— ជាប់បំណុលគេ

គុណសម្បត្តិ ៩

១. អប្បិច្ឆតា = គ្មានសេចក្តីប្រាថ្នា ឬមានតិច

២. សន្តុដ្ឋិតា = ត្រេកអរស្មើៗ

៣. សល្លេក្ខតា = ញាំងកិលេសអោយស្តើងចុះ

៤. បវិវេកតា = ញាំងចិត្តអោយស្ងប់ស្ងាត់

៥. អបចយតា = រាំងកិលេសមិនអោយគគផ្តុំឡើងបាន

៦. វីរិយារម្ភតា = ព្យាយាមផ្តើម រាំងបាបធម៌មិនអោយកើតឡើងបាន

៧. សុភរតា = ងាយគេចិញ្ចឹម

៨. អប្បកិច្ចតា = មានរវល់តិច

៩. សល្លហុកវុត្តិតា = ប្រព្រឹត្តស្រាលរហ័ស

គុណសម្បត្តិ ១១ នៃគង្វាល

១. រូបញ្ញុតា = ស្គាល់រូបគោ

២. លក្ខណកុសលតា = ឈ្លាសវៃក្នុងលក្ខណៈគោ

៣. អាសាដិកសាដធំ = បពោសអង្គែលគោអោយត្រេកអរ

៤. វណបដិច្ឆាទធំ = បិទដំបៅគោ

៥. ធូមករណំ = បំពក់ផ្សែងអោយគោ

៦. តិត្ថញ្ញានធំ = ស្គាល់កំពង់របស់គោ

៧. បិតញ្ញានធំ = ស្គាល់ទឹកផឹករបស់គោ

៨. វិថិដានធំ = ស្គាល់ផ្លូវរបស់គោ

៩. គោចរកុសលតា = ឃ្លាសវៃក្នុងទីត្រាច់ចររបស់គោ

១០. សាវសេសទោហិតា = រីតទឹកដោះគោមិនអោយអស់

១១. ឧសភានំអតិរេកបូជាយបូជនំ = ថ្នាក់ថ្នមប្រើភាមចាស់ទូវមេហ្វូងគោ

គុណសម្បត្តិ ៤ នៃ ឪពុកម្តាយ

១. បុព្វាចារ្យ = អ្នកបង្ហាត់បង្រៀនកូនមុនគ្រូទាំងឡាយ

២. បុព្វទេវតា = អ្នករក្សាកូនមុនទេវតាទាំង ឡាយ

៣. ព្រហ្មា = អ្នកផ្សាយព្រហ្មវិហារធម៌ចំពោះកូន

៤. អាហុនេយ្យា = អ្នកគួរទទួលគ្រឿងបូជាពីកូន

គោរម្យងារ ៤ នៃសង្ឃចាស់

រាប់ពីខ្ពស់ទៅទាប =

១. អគ៌ = ថ្នាក់ទី ១

២. យាយ = ថ្នាក់ទី ២

៣. ចាស់ = ថ្នាក់ទី ៣

៤. ទុំ = ថ្នាក់ទី ៤

គោរស ៥

គោរស *គឺរសទឹកដោះគោ* =

១. ខីរំ = *ទឹកដោះស្រស់ (ឬទុទ្ធំ)*

២. ទធិ = *ទឹកដោះជូរ*

៣. ឃតំ = *ទឹកដោះថ្លា (ឬ សប្បិ)*

៤. តក្កំ = *ទឹកដោះរាវ ជូរ ថ្លា (ឬ មថិតំ)*

៥. នោនីតំ = *ទឹកដោះខាប់ (ឬ នវនីតំ)*

ចតុបរិស័ទពុទ្ធសាសនា

ចតុបរិស័ទ *គឺពួកជនដែលប្រជុំគ្នាទាំង ៤ ក្រុមក្នុងពុទ្ធសាសនា* =

១. ភិក្ខុ

២. ភិក្ខុនី

៣. ឧបាសក

៤. ឧបាសិកា

ចតុបរិស័ទរាជា

១. ក្សត្រិយ៍

២. ព្រាហ្មណ៍

៣. គហបតី

៤. សមណៈ

ចតុភូត

ចតុភូត *គឺធាតុ ៤* =

អាបោធាតុ = *ធាតុទឹក*

បឋវីធាតុ = *ធាតុដី*

តេជោធាតុ = *ធាតុភ្លើង*

វាយោធាតុ = *ធាតុខ្យល់*

ចតុភូមិ

ចតុភូមិ *គឺជាន់ថ្នាក់ ៤* =

កាមាវចរភូមិ = *ភូមិរបស់អ្នកត្រាច់ចរក្នុងកាមភព ១១ ជាន់*

ូបាវចរភូមិ = *ភូមិរបស់អ្នកត្រាច់ចរក្នុងរូបភព ១៦ ជាន់*

រូបាវចរភូមិ = *ភូមិរបស់អ្នកត្រាច់ចរក្នុងអរូបភព ៤ ជាន់*

លោកុត្តរភូមិ = *ភូមិកើតផុតពីលោក*

ចតុរង្គ

ចតុរង្គ *គឺជាកងទ័ព ៤* =

ងទ័ពដំរី

កងទ័ពសេះ

ងទ័ពរទេះ

ងទ័ពថ្មើរជើង

ចតុរង្គសន្និបាត

ចតុរង្គសន្និបាត គឺការប្រជុំដោយអង្គ ៤ =

អង្គទី១ = នៅថ្ងៃនោះ ព្រះចន្ទសោយមាឃបក្ស ពោលគឺព្រះចន្ទ គោចរមកដល់ផ្កាយឫក្សឈ្មោះ មឃា

អង្គទី២ = ព្រះសង្ឃ ១ ២៥០អង្គប្រជុំគ្នា ដោយពុំបានកំណត់ទុកជាមុន

អង្គទី៣ = ព្រះសង្ឃដែលបានមកប្រជុំនោះ សុទ្ធតែបានសុំឯហិភិក្ខុឧបសម្បទា

អង្គទី៤ = ព្រះសង្ឃទាំងនោះសុទ្ធតែជាព្រះអរហន្តទាំងអស់

ចតុរារិយសច្ចៈ

ចតុរារិយសច្ចៈ គឺសេចក្តីពិតដ៏ប្រសើរ ៤ =

១. ទុក្ខ = សេចក្តីលំបាកកាយនិងចិត្ត

២. សមុទ័យ = ហេតុបង្កើតទុក្ខ គឺតណ្ហា

៣. និរោធ = ធម៌រំលត់ទុក្ខ គឺនិព្វាន

៤. មគ្គ = មធ្យោបាយរំលត់ទុក្ខ គឺអដ្ឋង្គិកមគ្គ

ចតុលោកបាល

ចតុលោកបាល គឺស្ដេចទេវតា ៤ អង្គជាប្រមុខក្នុងស្ថានចាតុម្មហារាជិកា មានភារៈជាអ្នករក្សាលោក –

១. ព្រះធតរដ្ឋ – រក្សាទិសខាងកើត ជាប្រមុខពួកគន្ធព្វ

២. ព្រះវិរុឡ្ហក – រក្សាទិសខាងត្បូង ជាប្រមុខពួកកុម្ភណ្ឌ

៣. ព្រះវិរូបក្ខ – រក្សាទិសខាងលិច ជាប្រមុខពួកនាគ

៤. ព្រះវេស្សវ័ណ(១) – រក្សាទិសខាងជើង ជាប្រមុខពួកយក្ស

ចរិត ៦

ចរិត គឺការប្រព្រឹត្តិ =

រាគចរិត = ចរិតក្នុងតំរេក

ទោសចរិត = ចរិតក្នុងកំហឹង

មោហចរិត = ចរិតក្នុងវង្វេង

វិតក្កចរិត = ចរិតក្នុងត្រិះ

សទ្ធាចរិត = ចរិតក្នុងជំនឿ

ពុទ្ធិចរិត = ចរិតក្នុងចំណេះ

ចាស់ ៤

ចាស់ គឺគោរពយល់ការនៃអ្នកចាស់ថ្នាក់គឺ ៣ រាប់ពីខ្ពស់ទៅទាប =

---

(១) ព្រះវេស្សវ័ណ ឬព្រះកុវេរ ឬព្រះកុពេរ

១. ចាស់រាជអមច្ចា

២. ចាស់បរិវារក្សត្រ

៣. ចាស់ជាបរិស័ទ

៤. ចាស់ចាត់បុរី

ចីវរ ៣

ចីវរ *គឺគ្រឿងស្លៀកដណ្តប់របស់បព្វជិតក្នុងពុទ្ធសាសនា* =

១. **អន្តរវាសកៈ** = *ស្បង់*

២. ឧត្តរាសង្គ = *ចីពរ*

៣. សង្ឃាដី = *សំពត់បង្ហាប*

ចោចម ៦

ចោចម *គឺស្រីស្នំបំរើស្តេច ឥតជាប់ពូជស្តេច រាប់ពីខ្ពស់ទៅទាប* =

១. ព្រះបិយា *ងារជា ព្រះបរម*

២. ព្រះស្នំ *ងារជា ព្រះម្នាង*

៣. ព្រះស្រីង្គារ *ងារជា ព្រះម៉ែនាង*

៤. ព្រះក្រុមការ *ងារជា ព្រះនាង*

៥. ព្រះស្រីការ *ងារជា អ្នកម្នាង*

៦. ព្រះកំណាន់ *ងារជា អ្នកនាង*

ចំណង ៥ ប្រការ

ចំណងទី ១ = ច្រវាក់ចងជើង

ចំណងទី ២ = ខ្នោះឈើដាប់ជើង

ចំណងទី ៣ = ច្រវាក់ចងក

ចំណងទី ៤ = ឃ្នាងឈើតាបកត្រួតលើច្រវាក់

ចំណងទី ៥ = ឃ្នាងតាបដៃទាំងពីរដែលដាក់ខ្នោះឈើ

ឆកាមាវចរ

ឆកាមាវចរ *គឺស្ថានសួគ៌ ៦ ជាន់* =

១. ចាតុម្មហារាជិកា = *ស្ថានសួគ៌ជាន់ទី១ ជាទីលំនៅរបស់ចតុលោកបាល នៅលើកំពូលភ្នំយុគន្ធរ មានសំណេពកាយដូចមនុស្ស*

២. ត្រ័យត្រឹង្ស = *ស្ថានសួគ៌ជាន់ទី២ ជាទីលំនៅរបស់ព្រះឥន្ទ នៅលើកំពូលភ្នំសិនេរុរាជ មានសំណេពកាយដូចមនុស្ស*

៣. យាមា = *ស្ថានសួគ៌ជាន់ទី៣ ជាទីលំនៅរបស់ព្រះសុយាម-ទេវរាជ នៅខ្ពស់ជាងព្រះអាទិត្យ មានសំណេពកាយដោយស្ទាបអង្អែលគ្នា*

៤. តុសិត = *ស្ថានសួគ៌ជាន់ទី៤ ជាទីលំនៅរបស់ព្រះសន្តុសិតទេវរាជ មានសំណេពកាយដោយកាន់ដៃគ្នា*

៥. និម្មានរតី = *ស្ថានសួគ៌ជាន់ទី៥ ជាទីលំនៅរបស់ព្រះនិម្មិតទេព មានសំណេពកាយដោយញញឹមដាក់គ្នា*

៦. បរនិម្មិតវសវត្តី = *ស្ថានសួគ៌ជាន់ទី៦ ជាទីលំនៅរបស់ព្រះបរនិម្មិតវសវត្តីម្ខាង និងរបស់ព្រះមារាធិរាជម្ខាង មានសំណេពកាយដោយសំលឹងមើលគ្នា*

ឆព្វណ្ណរង្សី

ឆព្វណ្ណរង្សី គឺ រស្មី ៦ ពណ៌ ផ្សាយចេញពីព្រះកេសរបស់ព្រះពុទ្ធអង្គ =

១. នីល = ខៀវ ដូចផ្កាអញ្ចន
២. បីត = លឿង ដូចហរិតាលមាស
៣. លោហិត = ក្រហម ដូចព្រះអាទិត្យស្រទន់
៤. ឱទាត = ស ដូចផ្ទាំងប្រាក់
៥. មញ្ជេដ្ឋ = ក្រហម ដូចជើងហង្ស
៦. បភស្សរ = ភ្លឺផ្លេក ដូចពេជ្រ

ឆ្នាំ ១២

១. ជូត = កណ្ដុរ (បា. មូសិក ; សំ. មូសិក)
២. ឆ្លូវ = គោ (បា. ឧសភ ; សំ. ឫសភ)
៣. ខាល = ខ្លា (បា. ព្យគ្ឃ ; សំ. វ្យាឃ្រ)
៤. ថោះ = ទន្សាយ (បា. សស ; សំ. សស)
៥. រោង = នាគ (បា. នាគ ; សំ. នាគ)
៦. ម្សាញ់ = ពស់ (បា. សប្ប ; សំ. សប៌)
៧. មមី = សេះ (បា. អស្ស ; សំ. អស្វ)
៨. មមែ = ពពែ (បា. ឯឡក ; សំ. ឯឡក)
៩. វក = ស្វា (បា. មក្កដ ; សំ. មក៌ដ)
១០. រកា = មាន់ (បា. កុក្កុដ ; សំ. កុក្កុដ)
១១. ច = ឆ្កែ (បា. កុក្កុរ ; សំ. កុក្កុរ)
១២. កុរ = ជ្រូក (បា. សូករ ; សំ. សូករ)

ឈាន ៤

ឈាន *គឺការសំលឹងអារម្មណ៍ស្ងប់ស្ងាត់ចាកការបគុណ គឺ* =

១. បឋមជ្ឈាន =

(១) វិតក្ក = *នឹកសំដៅទៅរកអារម្មណ៍ដែលកំពុងការពា*

(២) វិចារ = *រំពឹងពិចារណាអារម្មណ៍ដែលកំពុងការពា*

(៣) បីតិ = *ឆ្អែតចិត្តក្នុងធម៌*

(៤) សុខ = *សប្បាយក្នុងចិត្ត*

(៥) ឯកគ្គតា = *មូលចិត្តស្ងួតក្នុងអារម្មណ៍តែមួយ*

២. ទុតិយជ្ឈាន = *លះបង់វិតក្ក វិចារចេញ នៅសល់តែបីតិ សុខនិងឯកគ្គតា*

៣. តតិយជ្ឈាន = *លះបង់តទៅទៀត នៅសល់តែ សុខនិងឯកគ្គតា*

៤. ចតុត្ថជ្ឈាន = *លះបង់សុខ ពេលនោះ ចិត្តក្លាយទៅជាឧបេក្ខា ហើយនៅសល់តែឯកគ្គតា*

ដំរី ១០

១. កាឡាវកហត្ថី = *ដំរីសំបុរខ្មៅ*

២. គង្គេយ្យហត្ថី = *ដំរីសំបុរទឹក*

៣. បណ្ឌរហត្ថី = *ដំរីសំបុរសដូចភ្នំកៃលាស*

៤. តម្ពហត្ថី = *ដំរីសំបុរទង់ដែង*

៥. បិង្គលហត្ថី = *ដំរីសំបុរមាសឬដូចភ្នែកឆ្មា*

៦. គន្ធហត្ថី = *ដំរីសំបុរឈើក្រស្នា ក្លិនខ្លួនក្រអូប*

៧. មង្គលហត្ថី = *ដំរីសំបុរនិលអញ្ជន ដំណើរយាងយាសល្អឆើត*

៨. ហេមបត្តិ = ដំរីសំបុរលឿងដូចមាស

៩. ឧបោសថហត្ថី = ដំរីសំបុរមាស

១០. ឆទ្ទន្តហត្ថី = ដំរីសំបុរសបរិសុទ្ធដូចប្រាក់ តែមាត់និង ជើងសំបុរក្រហម

ឋានន្តរសក្តិមន្ត្រី ៥

១. ឧកញ៉ា = សក្តិ ៧ ហ៊ូពាន់ឡើងទៅ

២. ព្រះ = សក្តិ ៦ ហ៊ូពាន់

៣. ល្ហួង = សក្តិ ៥ ហ៊ូពាន់

៤. ឃុន = សក្តិ ៤ ហ៊ូពាន់

៥. ម៉ឺន = សក្តិ ៣ ហ៊ូពាន់

តណ្ហា ៣

តណ្ហា គឺការអន្ទះអន្ទែង សំរេក គំបោន ចំណេរ់ =

១. កាមតណ្ហា = តណ្ហាក្នុងសេចក្តីស្នេហា

២. ភវតណ្ហា = តណ្ហាក្នុងដំណើរកើតមាន

៣. វិភវតណ្ហា = តណ្ហាក្នុងដំណើរគ្មានការកើតមាន

តេជោធាតុ ៤

តេជោធាតុ គឺធាតុភ្លើង =

១. ភ្លើងដែលកំដៅកាយ

២. ភ្លើងដែលបន្ទុំឧបន្ទ្រាមកាយ

៣. ភ្លើងដែលកំដៅអោយក្រហល់ក្រហាយ

៤. ភ្លើងដែលដុតអាហារអោយរលួយរលាយ

ត្រៃទ្វារ

ត្រៃទ្វារ គឺទ្វារ៣ =

១. កាយទ្វារ = រាងកាយទុកជាទ្វារសំរាប់បើកទទួលឬបដិសេធអារម្មណ៍ដែលកើតពីការប៉ះពាល់

២. វចីទ្វារ = ពាក្យសំដីទុកជាទ្វារសំរាប់និយាយស្តី

៣. មនោទ្វារ = ចិត្តទុកជាទ្វារសំរាប់បង្ហោនទទួលអារម្មណ៍

ត្រៃបិដក 110 volumes

ត្រៃបិដក គឺកញ្ជើបី ឬគម្ពីរមូលដ្ឋាននៃព្រះពុទ្ធសាសនា =

ក. ព្រះវិន័យ ឬវិន័យបិដក = ច្បាប់ទូន្មានដែលព្រះពុទ្ធត្រាស់បញ្ញត្តនិងអនុញ្ញាត

律 13 vol.

១. សុត្តវិភង្គ 経分别

* មហាវិភង្គ ឬភិក្ខុវិភង្គ
* ភិក្ខុនីវិភង្គ

២. ខន្ធកៈ 犍度部（教団の制度規定，

* មហាវគ្គ 大品 10篇
* ចុល្លវគ្គ 小品 12 〃

៣. បរិវារ

ខ. ព្រះសូត្រ ឬ សុត្តន្តបិដក = ពាក្យទូន្មានដែលព្រះពុទ្ធអធិប្បាយអោយ ដឹងខុសដឹងត្រូវ ដឹងអាក្រក់ដឹងល្អ តែ មិនបានបញ្ញត្ត និងមិនបានអនុញ្ញាត

១. ទីឃនិកាយ 6 = មាន ៣៤ សូត្រ 長部 34経
២. មជ្ឈិមនិកាយ 9 = មាន ១៥២ សូត្រ 中部 経
៣. សំយុត្តនិកាយ 6 = មានសូត្រចែកចេញជា ៥០ វគ្គ 相応 (287
៤. អង្គុត្តរនិកាយ 12 = មានជាង ២ ៣០០ សូត្រ 増支部 2198経
៥. ខុទ្ទកនិកាយ 26 = មាន ១៥ គម្ពីរ បានដល់ =小 小部 15経
   * ខុទ្ទកបាឋ コダカパダ
   * ធម្មបទ ダンマパダ
   * ឧទាន ウダーナ
   * ឥតិវុត្តក
   * សុត្តនិបាត スッタニパータ
   * វិមានវត្ថុ
   * បេតវត្ថុ
   * ថេរគាថា 長老
   * ថេរីគាថា 長老尼

* ជាតក = មាន ៥៤៧ អត្ថុបត្តិ ចែកចេញជា ២២ និបាត 5 V
* និទ្ទេស
* បដិសម្ភិទាមគ្គ
* អបទាន
* ពុទ្ធវង្ស
* ចរិយាបិដក

៣. **ព្រះអភិធម្ម ឬ អភិធម្មបិដក** = *សេចក្តីពន្យល់អំពី ចិត្ត ចេតសិក រូប និព្វានមិនបានបញ្ញត្តនិងមិនបានអនុញ្ញាត* 33

១. ធម្មសង្គណិ 法集論
២. វិភង្គ 分別論
៣. ធាតុកថា 界說論
៤. បុគ្គលបញ្ញត្តិ 人施設論
៥. កថាវត្ថុ 論事論
៦. យមក: 双对論
៧. បដ្ឋាន 發趣論

ត្រៃប្រណាម

ត្រៃប្រណាម *គឺការបង្អោន ៣ =*

១. បង្អោនកាយ
២. បង្អោនវាចា
៣. បង្អោនចិត្ត

ត្រៃភព

ត្រៃភព គឺភព៣ មាន៣១ជាន់ =

១. កាមភព = មានអបាយ ៤ ជាន់ ឋានមនុស្ស ១ ជាន់ និងឋានសួគ៌ ៦ ជាន់ បូករួមទៅជា ១១ ជាន់

២. រូបភព = មានឋានរូបព្រហ្ម ១៦ ជាន់

៣. អរូបភព = មានឋានអរូបព្រហ្ម ៤ ជាន់

ត្រៃរ័ត្ន

ត្រៃរ័តន៍ គឺកែវ ៣ =

១. ព្រះពុទ្ធរ័តន៍

២. ព្រះធម្មរ័តន៍

៣. ព្រះសង្ឃរ័តន៍

ត្រៃលក្ខណ៍

ត្រៃលក្ខណ៍ គឺគ្រឿងសំគាល់ ៣ =

១. អនិច្ចំ : = សេចក្ដីមិនទៀង

២. ទុក្ខំ : = សេចក្ដីលំបាកកាយនិងចិត្ត

៣. អនត្តា : = អ្វីៗ ដែលមិនលុះក្នុងអំណាចចិត្ត

ត្រៃលោក

ត្រៃលោក *គឺលោក ៣* =

. ទេវលោក = *ឋានទេវតា ឬ ឋានសួគ៌*

. មនុស្សលោក = *ឋានមនុស្ស ឬ ឋានកណ្តាល*

. បាតាល = *ឋាននាគ ឬ ភុជង្គភព*

ត្រៃវិជ្ជា

ត្រៃវិជ្ជា *គឺវិជ្ជា ៣* =

១. បុព្វេនិវាសានុស្សតិញ្ញាណ = *សេចក្តីដឹងជាតិកំណើតក្នុងបុព្វជាតិនានា*

២. ចុតូបបាតញ្ញាណ = *សេចក្តីដឹងដំណើរអន្ទោលកើតស្លាប់របស់ខ្លួននិងសត្វលោក ដែលបណ្តាលមកៈកម្មផល*

៣. អាសវក្ខយញ្ញាណ = *សេចក្តីដឹងធបំរំលាយរំលត់អាសវក្កិលេស*

ត្រៃសរណៈតាមគ្រិស្តសាសនា

ត្រៃសរណៈ *គឺទីពឹង ៣* =

១ ព្រះបិតា = *ព្រះអាទិទេពជាអម្ចាស់*

២ ព្រះចិត្ត = *ព្រះវិញ្ញាណដ៏បរិសុទ្ធ*

៣. ព្រះបុត្រ = *ព្រះយេស៊ូ*

ត្រៃសរណៈតាមពុទ្ធសាសនា

១. ព្រះពុទ្ធ = ព្រះបរមសាស្តាចារ្យ

២. ព្រះធម៌ = ច្បាប់ទូន្មានអោយវៀរចាកអំពើអាក្រក់

៣. ព្រះសង្ឃ = បព្វជិតអ្នកប្រតិបត្តិត្រឹមត្រូវតាមពុទ្ធោវាទ

ត្រៃសរណៈតាមព្រហ្មញ្ញសាសនា

១. ព្រះព្រហ្ម ឬបជាបតិ ឬ សុរជេដ្ឋ = អ្នកបង្កើតលោក

២. ព្រះវិស្ណុ ឬ នារាយណ៍ ឬ ហរី = អ្នកទ្រទ្រង់រក្សាលោក

៣. ព្រះសិវៈ ឬ ឥស្សរ ឬ ហរៈ = អ្នកបង្កើតលោកផង អ្នកបំផ្លាញលោកផង

ទន្សាកំណើត ៧

១. ទន្សាអាទិត្យ = ឆ្នាំឆ្លូត និង មមែ

២. ទន្សាចន្ទ = ឆ្នាំឆ្លូវ និង រកា

៣. ទន្សាអង្គារ = ឆ្នាំខាល និង រកា

៤. ទន្សាពុធ = ឆ្នាំថោះ និង ច

៥. ទន្សាព្រហស្បតិ = ឆ្នាំរោង និង កុរ

៦. ទន្សាសុក្រ = ឆ្នាំម្សាញ់

៧. ទន្សាសៅរ៍ = ឆ្នាំមមី

ទសជាតក៍

ទសជាតក៍ គឺដំណើររឿងក្នុងអតីតជាតិទាំង ១០ របស់ព្រះពុទ្ធអង្គ

ពាក្យកាត់បានដល់ " តេជសុនេមភូចនាវេ " ។

១. តេមិយជាតក (តេ) → នេក្ខម្មបារមី → អ្នកទោស
២. មហាជនកជាតក (ជ) → វីរិយបារមី → គោ
៣. សុវណ្ណសាមជាតក (សុ) → មេត្តាបារមី → ទឹក
៤. នេមិរាជជាតក (នេ) → អធិដ្ឋានបារមី → ភ្នំ
៥. មហោសថជាតក (ម) → បញ្ញាបារមី → ភិក្ខុបិណ្ឌបាត
៦. ភូរិទត្តជាតក (ភូ) → សីលបារមី → សត្វចាមរី
៧. ចន្ទកុមារជាតក (ច) → ខន្តីបារមី → ផែនដី
៨. នារទជាតក (នា) → ឧបេក្ខាបារមី → ផែនដី
៩. វិធុរជាតក (វិ) → សច្ចបារមី → ផ្កាយព្រឹក
១០. វេស្សន្តរជាតក (វេ) → ទានបារមី → ភ្លៀងទឹក

ទសទិស

ទសទិស **គឺទិស១០** =

១. ឧត្តរ = ជើង
២. ទក្សិណ = ត្បូង
៣. បូព៌ = កើត
៤. បស្ចិម = លិច
៥. ឦសាន = ជើងឆៀងកើត

៦. ពាយព្យ — ជើងឆៀងលិច
៧. អាគ្នេយ៍ = ត្បូងឆៀងកើត
៨. និរតី = ត្បូងឆៀងលិច
៩. ហេដ្ឋិមទិស — ទិសក្រោម
១០. ឧបរិមទិស — ទិសលើ

ទសបារមី

ទសបារមី គឺគុណជាតិល្អវិសេស១០ប្រការ ដែលអង្គពោធិសត្វបានបំពេញ ដើម្បីអោយបានត្រាស់ជាព្រះពុទ្ធអង្គ =

១. ទានបារមី = ធ្វើអំណោយ (ក្នុងវេស្សន្តរជាតក)
២. សីលបារមី = រក្សាកាយវាចាអោយល្អបរិសុទ្ធប្រពៃ (ក្នុងភូរិទត្តជាតក)
៣. នេក្ខម្មបារមី = ចេញបួសលះបង់កាមគុណ (ក្នុងតេមិយជាតក)
៤. បញ្ញាបារមី = ដឹងច្បាស់នូវពិនិត ដើម្បីចោទស្រាយបញ្ហាដោយល្អិត (ក្នុងមហោសថជាតក)
៥. វិរិយបារមី = សង្វាតធ្វើការមិនទំលាក់ចោលកណ្តាលផ្លូវ (ក្នុងមហាជនកជាតក)
៦. ខន្តីបារមី = អត់ធន់នឹងសេចក្តីទុក្ខ (ក្នុងចន្ទកុមារជាតក)
៧. សច្ចបារមី = កាន់ពាក្យពិតមិនភូតភរ (ក្នុងវិធូរជាតក)
៨. អធិដ្ឋានបារមី = ប៉ងចិត្តមាំដើម្បីអោយបានសំរេច (ក្នុងនេមិរាជជាតក)
៩. មេត្តាបារមី = ផ្សព្វផ្សាយសេចក្តីរាប់អានចំពោះសព្វសត្វមិនរើសមុខ (ក្នុងសុវណ្ណសាមជាតក)
១០. ឧបេក្ខាបារមី = តាំងចិត្តជាកណ្តាល មិនល្អៀងទៅខាងណា (ក្នុងនារទជាតក)

ទសពលញ្ញាណ

ទសពលញ្ញាណ *គឺការដឹងច្បាស់របស់ព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធដែលមានកំលាំង ប្រៀបស្មើនឹងដំរីវិសេស ១០ =*

១. ឋានាឋានញ្ញាណ - *ដឹងរឿងជាហេតុនិងរឿងដែលមិនមែនជាហេតុ*

២. វិបាកញ្ញាណ - *ដឹងផលរបស់កម្ម ឬ របស់ហេតុ*

៣. សព្វត្ថគាមិមគ្គញ្ញាណ - *ដឹងផ្លូវត្រាច់ទៅក្នុងទីទាំងពួង*

៤. នានាធាតុញ្ញាណ - *ដឹងធាតុផ្សេងៗ*

៥. នានាធិមុត្តិញ្ញាណ = *ដឹងអធ្យាស្រ័យរបស់សត្វ*

៦. បរោបរិយញ្ញាណ - *ដឹងឥន្ទ្រិយទាំងប្រាំរបស់សត្វ*

៧. ឈានាទិញ្ញាណ = *ដឹងគុណមានឈានជាដើម*

៨. បុព្វេនិវាសានុស្សតិញ្ញាណ = *រលឹកអតីតជាតិបាន*

៩. ចុតូបបាតញ្ញាណ - *ដឹងចំណាប់កំណើតរបស់សត្វ*

១០. អាសវក្ខយញ្ញាណ *ដឹងធម៌រលាយគ្រឿងកង្វក់*

ទានលក្ខណៈ ៣

ទានលក្ខណៈ **គឺលក្ខណៈនៃអំណោយ** -

១. សាមីទាន = ***លះបង់គំលាតរបស់ខ្លួន ទើបឲ្យបេកចំណីអាហារជាក់ ជាទាន***

២. សហាយទាន = ***ធ្វើទានចំពោះអ្នកមានគុណ***

៣. ទាសទាន = ***បរិភោគខ្លួនឯងឆ្អែតហើយ ទើបចែកចាយដល់អ្នកដទៃ***

ទានវត្ថុ ១០

ទានវត្ថុ គឺរបស់សំរាប់ធ្វើទាន

១. អន្ន = ចំណីអាហារ

២. បាន: = ទឹកផ្លែឈើផ្សេងៗ

៣. វត្ថ: = សំលៀកបំពាក់

៤. យាន: = គ្រឿងជិះជាន់

៥. មាលា = ផ្កាភ្ញី

៦. គន្ធ: = គ្រឿងក្រអូប

៧. វិលេបន: = គ្រឿងលាប

៨. សយន. = កន្លែងដេក

៩. អាវសថ: = ទីលំនៅ

១០. បទីប: = គ្រឿងបំភ្លឺ

ទិស ៦

១. បុរត្ថិមទិស = ទិសខាងមុខ គឺ ឪពុកម្តាយ

២. ទក្ខិណទិស = ទិសខាងស្តាំ គឺ គ្រូបាធ្យាយ

៣. បច្ឆិមទិស = ទិសខាងក្រោយ គឺ ប្រពន្ធកូន

៤. ឧត្តរទិស = ទិសខាងឆ្វេង គឺ ញាតិមិត្ត

៥. ហេដ្ឋិមទិស = ទិសខាងក្រោម គឺ បំរើ

៦. ឧបរិមទិស = ទិសខាងលើ គឺ សមណព្រាហ្មណ៍

ទុក្ខ ១៣

១. ជាតិទុក្ខ = ទុក្ខក្នុងកំណើត
២. ជរាទុក្ខ = ទុក្ខក្នុងចំណាស់
៣. ព្យាធិទុក្ខ = ទុក្ខក្នុងជំងឺ
៤. មរណទុក្ខ = ទុក្ខក្នុងមរណភាព
៥. សោកទុក្ខ = ទុក្ខមកពីក្រៀមក្រំចិត្ត
៦. បរិទេវទុក្ខ = ទុក្ខមកពីខ្សឹកខ្សួល
៧. ទុក្ខទុក្ខ = ទុក្ខមកពីលំបាកកាយ
៨. ទោមនស្សទុក្ខ = ទុក្ខមកពីលំបាកចិត្ត
៩. ឧបាយាសទុក្ខ = ទុក្ខមកពីចង្អៀតចង្អល់ចិត្ត
១០. អប្បិយសម្បយោគទុក្ខ = ទុក្ខមកពីបានរបស់មិនស្រលាញ់
១១. បិយវិប្បយោគទុក្ខ = ទុក្ខមកពីព្រាត់របស់ស្រលាញ់
១២. យម្បិច្ឆំនលភតិតម្បិទុក្ខ = ទុក្ខមកពីមិនបានសំរេចដូចបំណង
១៣. សង្ខិត្តេនបញ្ចុបាទានក្ខន្ធទុក្ខ= ទុក្ខមកពីប្រកាន់មាំនូវខន្ធទាំង ៥

ទេវច្យុតិ ៤

១. អាយុក្ខ័យ = ទេវតាស្លាប់ព្រោះអស់អាយុ
២. បុញ្ញក្ខ័យ = ទេវតាស្លាប់ព្រោះអស់បុណ្យ
៣. អាហារក្ខ័យ = ទេវតាស្លាប់ព្រោះដក់ហេង ភ្លេចបរិភោគ
៤. កោធាតលក្ខ័យ = ទេវតាស្លាប់ព្រោះខឹងក្រេិន

ទោសផឹកស្រា ៦

ទោសទី១ - វិនាសទ្រព្យ

ទោសទី២ = ឈ្លោះប្រកែក

ទោសទី៣ = ពពិផ្កាត់

ទោសទី៤ = និន្ទាល្បោកិស

ទោសទី៥ - បញ្ចេញកេរខ្មាស

ទោសទី៦ - ខ្សោយបញ្ញា

ទោសលេងល្បែងភ្នាល់ ៦

ទោសទី១ = ក្តៅក្រហាយ ចងគំនុំនឹងអ្នកឈ្នះ នៅពេលខ្លួនចាញ់

ទោសទី២ - ស្តាយទ្រព្យដែលវិនាសទៅ

ទោសទី៣ - ឃើញទ្រព្យវិនាសទាន់ហន់

ទោសទី៤ = ត្រូវគេមើលងាយ

ទោសទី៥ = អភ័ព្វនឹងរកគូស្រករ

ទុំ ៤

ទុំ គឺ គោរម្យងារនៃស្ដុំចាស់ ថ្នាក់ទី ៤ រាប់ពីខ្ពស់ទៅទាប =

១. ទុំទទួលផ្ទាំ

២ ទុំប្រេងប្រក្រតី

៣. ទុំគាប់ភក្តី

៤. ទុំខ្មីបំរើ

ទ្វីប ៤

ទ្វីប គឺ កោះ =

ឧត្តរកុរុទ្វីប = *នៅខាងជើងភ្នំព្រះសុមេរុ មានរាងបួនជ្រុងស្មើ មានដើមកល្បព្រឹក្សប្រចាំទ្វីប ស្រីទំពន់បាន ៧ ថ្ងៃសំរាលកូន កើតបាន ៧ ថ្ងៃ កូនគោះចេះដើរ*

ជម្ពូទ្វីប = *នៅខាងត្បូងភ្នំព្រះសុមេរុ មានរាងបីជ្រុង មានដើមព្រីងប្រចាំទ្វីប ស្រីទំពន់បាន ១០ ខែ សំរាលកូន*

បុព្វវិទេហទ្វីប = *នៅខាងកើតភ្នំព្រះសុមេរុ មានរាងពាក់កណ្ដាលមូល មានដើមក្រេសប្រចាំទ្វីប មានប្រាសាទមួយវិចិត្រដោយកែវ ៧ ប្រការ កំពស់ ១៥ យោជន៍ សំរាប់សុំសេចក្ដីសំរេចគ្រប់យ៉ាង*

អបរគោយានទ្វីប = *នៅខាងលិចភ្នំព្រះសុមេរុ មានរាងមូល មានដើមក្ទម្ពប្រចាំទ្វីប មានថ្មកែវមួយសំរាប់សុំសេចក្ដីសំរេចគ្រប់យ៉ាង*

ធម្មសមោធាន ៨

ធម្មសមោធាន *គឺលក្ខណ៍នៃសកម្មភាពកសាងរបស់បុគ្គល ដើម្បីអោយបានត្រាស់ដឹងជាព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ =*

មនុស្សត្ត = *ជាមនុស្ស*

លិង្គសម្បត្តិ = *ជាប្រុស*

៣. ហេតុ = បានកសាងនិស្ស័យគួរនឹងបានសំរេចអរហត្តផល

៤. សត្ថារទស្សនៈ = បានជួបនឹងព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធ

៥. បព្វជ្ជា = បានបួសក្នុងពុទ្ធសាសនា ឬក្រៅពុទ្ធសាសនា

៦. គុណសម្បត្តិ = ប្រកបដោយគុណធម៌ មានឈានជាដើម

៧. អធិការ = បានកសាងអំពើខ្ពង់ខ្ពស់បំផុត ដូចជីវិតបរិច្ចាគជាដើម

៨. ឆន្ទតា = ប៉ងពោធិញ្ញាណ

ធម៌ឃរាវាស ៤

ធម៌ឃរាវាស គឺធម៌អ្នកនៅផ្ទះ សំដៅដល់ប្ដីប្រពន្ធ

១. សច្ចៈ = ទៀងត្រង់នឹងគ្នា

២. ខន្តិ = អត់ទ្រាំនឹងគ្នា

៣. ទមៈ = ទូន្មានចិត្តគ្នា

៤. ចាគៈ = រំលែកទ្រព្យគ្នា

ធម៌អ្នកប្រាជ្ញ ៣

១. អត្តសុទ្ធិ = ញុំាងខ្លួនអោយស្អាតស្អំ

២. បរសុទ្ធិ = ញុំាងអ្នកដទៃអោយប្រព្រឹត្តល្អ

៣. កតញ្ញូ = ដឹងគុណអ្នកដែលបានឧបការគុណលើខ្លួន

ធាតុ ៥

១. បឋវីធាតុ = *ធាតុដី*

២. អាបោធាតុ = *ធាតុទឹក*

៣. តេជោធាតុ = *ធាតុភ្លើង*

៤. វាយោធាតុ = *ធាតុខ្យល់*

៥. អាកាសធាតុ *ធាតុអាកាស*

ធាតុ ៧

១. រសះ = *រស*

២. រត្តះ = *ឈាម*

៣. មំសះ = *សាច់*

៤. មេទះ = *ខ្លាញ់ខាប់*

៥. អដ្ឋិ = *ឆ្អឹង*

៦. សុក្កះ = *ទឹកកាយ*

៧. មិញ្ជា = *ខួរ*

នព្វភព

នព្វភព *គឺ ភព ៩ តាមប្រព័ន្ធព្រះអាទិត្យ រាប់ពីកៀកទៅឆ្ងាយ* ៖

១. ភពពុធ (Mercure)

២. ភពសុក្រ (Vénus)

៣. ភពលោក (Terre)

៤. ភពអង្គារ (Mars)

៥. ភពព្រហស្បតិ (Jupiter)

៦. ភពសៅរ៍ (Saturne)

៧. ភពកេតុ (Uranus)

៨. ភពម្រឹត្យុ (Neptune)

៩. ភពយម (Pluton)

នព្វរ័ត្ន

នព្វរ័ត្ន *គឺត្បូង ៩* :-

១. មុក្តា = *គជ់*

២. បទុមរាគ = *ទទឹម*

៣. បុស្សរាគ = *ប៊ុត*

៤. វជិរ = *ពេជ្រ*

៥. មរកត = *មរកត*

៦. ពៃទូរ្យ = *ពេជ្រភ្នែកឆ្មា*

៧. ប្រពាល = *ប្រពាល*

៨. កណ្តៀង = *ត្បូងខៀវស្រស់*

៩. ផលិក = *ត្បូងស*

នរកក្តៅ ៨

នរក ឬ និរយ គឺ *កន្លែងឥតចំរើន ឬ កន្លែងរស់នៅនៃសត្វឥតបុណ្យ* –

១. សញ្ជីព = *នររករស់ឯង*

២. កាឡសុត្រ *នរកខ្សែព្រតខ្មៅ*

៣. សំឃាត *នរកសង្កត់*

៤. រោរព *នរកយំ*

៥. មហារោរព *នរកយំខ្លាំង*

៦. តាបនា *នរកកំដៅ*

៧. បតាបនា *នរកកំដៅខ្លាំង*

៨. អវិចិ = *នរកឥតសុខ*

នរករងា ៨

អព្វុទៈ = *នរកពង*

និរព្វុទៈ = *នរកពងបែក*

អដដៈ = *នរករណ្តំថ្ងាយ*

ហហរៈ = *នរកស្រែករោទ៍*

ហុហុរៈ = *នរកស្រែក*

ឧប្បលៈ = *នរកព្រលិតខៀវ*

បទ្មៈ = *នរកឈូក*

មហាបទ្មៈ = *នរកឈូកធំ*

នរក ៨ តាមទេវទូតសូត្រ

១. លោហកុម្ភី = នរកខ្ទះដែក
២. អវិចិ = នរកឥតសុខ
៣. គូថៈ = នរកអាចម៍
៤. កុក្កុល = នរកផេះក្ដៅ
៥. សិម្ពលិ = នរករកាដែក
៦. អសិបត្តៈ = នរកផ្លែដាវ
៧. ខារោទកៈ = នរកស្ទឹងទឹកទង់ដែង
៨. វេតរណីនទី = នរកស្ទឹងបន្លាក្ដៅ

នរក ៨ តាមសង្កិច្ចជាតក

១. សញ្ជីវៈ = នរករស់ឯង
២. កាឡសុត្តៈ = នរកសូត្រខ្មៅ
៣. សង្ឃាតៈ = នរកសង្កត់
៤. ជាលរោរុវៈ = នរកយំដោយអណ្ដាតភ្លើង
៥. ធូមរោរុវៈ = នរកយំដោយផ្សែងភ្លើង
៦. មហាអវិចី = នរកមិនចន្លោះធំ
៧. តាបនៈ = នរកកំដៅ
៨. បតាបនៈ = នរកកំដៅខ្លាំង

នរក ១៥ តាមនេមិរាជជាតក

១. វេតរណីនទី = នរកស្ទឹងបន្លារឆ្កា
២. សុនខៈ = នរកឆ្កែ
៣. អយោបបរិ = នរកផែនដីដែក
៤. អង្គារកាសុ = នរករណ្ដៅភ្លើង
៥. លោហកុម្ភិ = នរកខ្ទះដែក
៦. ... = នរកទឹកដែក
៧. ថុសៈ = នរកអង្កាមក្ដៅ
៨. អយសូលៈ = នរកចំរូងដែក
៩. សញ្ជោតិ = នរកអាវុធដែក
១០. គូថៈ = នរកអាចម៍
១១. លោហិតបុព្វៈ = នរកឈាមខ្ទុះ
១២. ពូដការិ = នរកមនុស្សគោរង
១៣. អយបព្វតៈ = នរកភ្នំដែក
១៤. ជាលិតអង្គារៈ = នរករណ្ដៅរងើកភ្លើង
១៥. មិច្ឆាទិដ្ឋិកៈ = នរកមនុស្សយល់ឃើញខុស

នាដ្យរស ៩

នាដ្យរស គឺរសនៃរបាំ =

សិង្គារៈ = គួរស្រលាញ់
ករុណៈ = គួរស្ដាយស្រណោះ
វិរៈ = គួរកោតក្រោះក្លាហាន

៤. អព្ភុតៈ = គួរស្ញើច

៥. ហស្សៈ = គួរសើច

៦. ភយានកៈ = គួរតក់ស្លុត

៧. សន្តៈ = គួរស្ងួតស្ងប់

៨. វិភច្ឆៈ = គួរស្អប់ខ្ពើម

៩. រុទ្ទៈ = គួរខឹងក្នាញ់

នាថករណធម៌ ១០

នាថករណធម៌ *គឺធម៌ជាទីពឹង* =

១. សីល = *រក្សាកាយវាចាអោយល្អបរិសុទ្ធប្រពៃ*

២. ពាហុសច្ចៈ = *បានចំណេះច្រើន*

៣. កល្យាណមិត្តតា = *សេពគប់មនុស្សល្អ*

សោវចស្សតា = *ងាយប្រដៅ*

ណីយេសុ ទក្ខតា = *ឈ្លាសវៃក្នុងសង្ឃកិច្ច*

៦. ធម្មកាមតា = *ប៉ងប្រាថ្នាធម៌ល្អ*

៧. វីរិយៈ = *ព្យាយាមវៀរអំពើអាក្រក់ ហើយប្រព្រឹត្តតែអំពើល្អ*

៨. សន្តោស = *ពេញចិត្តនឹងអ្វីជារបស់ខ្លួន*

៩. សតិ = *ចងចាំមិនភ្លេច*

១០. បញ្ញា = *ដឹងច្បាស់នូវពំនិត*

នាមធម៌ ៥

នាមធម៌ *គឺធម៌ដែលមានឈ្មោះ [illegible] =*

=

២. សញ្ញា = *ធម្មជាតិសំរាប់ចំណាំអារម្មណ៍*

៣. ចេតនា = *ធម្មជាតិសំរាប់សន្សំអារម្មណ៍*

៤. ផស្សៈ = *សភាពសំរាប់ប៉ះពាល់អារម្មណ៍*

៥. មនសិការៈ = *សភាពសំរាប់ក្ដួចអារម្មណ៍ទុកក្នុងចិត្ត*

និច្ចសីល ៥

និច្ចសីល *គឺសីលទៀង ឬសីល៥ ឬបញ្ចសីលដែលត្រូវអោយទៀងទាត់*

១. បាណាតិបាត *សំលាប់មនុស្សសត្វ*

២. អទិន្នាទាន = *លួចទ្រព្យគេ*

៣. កាមេសុមិច្ឆាចារ = *លបលួចសេពកាមនឹងកូនប្រពន្ធប្ដីគេ*

៤. មុសាវាទ = *កុហកភូតភរ*

៥. សុរាមេរយ = *បរិភោគគ្រឿងស្រវឹង*

និធិ ៤

និធិ *គឺកំណប់ទ្រព្យ =*

ថាវរនិធិ = *កំណប់ទ្រព្យនឹងកន្លែង (ផ្ទះ ដី ស្រែ ចំការ)*

ជង្គមនិធិ = *កំណប់ទ្រព្យផ្លាស់កន្លែង ([illegible] សត្វចិញ្ចឹម ជំនិះ)*

អង្គសមនិធិ = *កំណប់ទ្រព្យក្នុងខ្លួន (ចំណេះវិជ្ជា)*

អនុគាមិកនិធិ = *កំណប់ទ្រព្យជាប់ខ្លួន (កុសលបុណ្យ)*

និព្វាន ២

និព្វាន គឺ *ការគ្មានចំណងរួតរឹត* ៖

១. សឧបាទិសេសនិព្វាន ៖ *ការរំលត់កិលេសរបស់ព្រះអរហន្ត ដោយ មានសល់ខន្ធទាំង ៥ នៅឡើយ*

២. អនុបាទិសេសនិព្វាន ៖ *ការរំលត់កិលេស ព្រះអរហន្ត ដោយ អស់ខន្ធទាំង ...*

និព្វាន ៣

១. កិលេសនិព្វាន	=	*រលត់កិលេស*
២. ខន្ធនិព្វាន	=	*រលត់បញ្ចក្ខន្ធ*
៣. ធាតុនិព្វាន	=	*រលត់ធាតុ*

និមិត្តរូប តាមច្បាប់ខ្មែរ

ព្រះខ័នឥតស្រោម	*តាង*	*ស្ដេចឥតចំណេះ*
ដើមជ្រៃ	*តាង*	*អកតញ្ញូតមិ*
ខ្លា	*តាង*	*អកតញ្ញូតមិ*
ក្រពើ	*តាង*	*អកតញ្ញូតមិ*
ផ្លែកន្ទុយខ្មៀន	*តាង*	*ចិត្តពុតត្បុត*
កង់រទេះ	*តាង*	*វិវត្តន៍*
ដែកគោ	*តាង*	*អបាយមុខ*

…កុជង្គនាគ	តាង	អ្នកប្រាជ្ញ
…ខ្ទួយ	តាង	មនុស្សអួត
…ផ្លែល្វា	តាង	មនុស្សល្អតែក្រៅ
…ផ្លែខ្នុរ	តាង	មនុស្សសប្បុរស
…ត្រីនិងស្រមោច	តាង	ការសងសឹក
…សំពៅនិងសំពាន	តាង	ការពឹងពាក់

និមិត្តរូបតាមនិយម

ពណ៌

ក្រហម	តាង	វីរភាព
ខៀវ	តាង	មេត្រីភាព
ខ្មៅ	តាង	ទុក្ខព្រួយ
បៃតង	តាង	សង្ឃឹម
លឿង	តាង	សម្បត្តិ
ស	តាង	សេចក្តីបរិសុទ្ធ
ស្វាយ	តាង	ភក្តីភាព

សត្វ

កណ្ដៀរ	តាង	ព្យាយាម
ឃ្មុំ	តាង	ការងារ
ឆ្កែ	តាង	ភក្តិភាព
ឆ្មា	តាង	ពុតត្បុត
ជ្រូក	តាង	លោភៈ

ត្មាត	តាង	លោភៈ
...កា	តាង	ហឹតភាព
ពពៃ	តាង	ចិត្តសាហាវ
ពស់វែក	តាង	មោហៈ
ពីងពាង	តាង	ការគិតកោង
ព្រាបស	តាង	សន្តិភាព
មាន់	តាង	សេចក្តីប្រយ័ត្ន
អណ្តើក	តាង	រំណូត
រាជសីហ៍	តាង	អំណាច
ពារ	តាង	ភាពក្តីតើ
ស្វា	តាង	ភាពក្រលេបក្រលី

គ. វត្ថុ

កាកបាទក្រហម	តាង	ជំនួយសង្គ្រោះ
កួរស្រូវ	តាង	ភោគផល
ក្រចកសេះ	តាង	សុភមង្គល
ខ្សែបូ	តាង	មិត្តភាព
ជញ្ជីង	តាង	យុត្តិធម៌
ពេលី ភ្លាង	តាង	មរណភាព
ដៃចាប់ដៃ	តាង	មិត្តភាព
ផ្កាកុលាប	តាង	ស្នេហា
ភ្លើងទៀន	តាង	ចំណេះវិជ្ជា
ឃុត្តា	តាង	អំណត់

នីវរណធម៌

នីវរណធម៌ គឺគ្រឿងរារាំងចិត្តមិនអោយសំរេចអំពើល្អ

១. កាមច្ឆន្ទ = ជាប់ជំពាក់ចិត្តក្នុងអារម្មណ៍ដែលគួរគាប់

២. ព្យាបាទ គុំកួនសងសឹក

៣. ថីនមិទ្ធ ងងុយដេកដក់ធុញទ្រាន់ក្នុងចិត្ត

៤. ឧទ្ធច្ចកុក្កុច្ចៈ រាយមាយក្តៅក្រហាយរសាយចិត្ត

៥. វិចិកិច្ឆា សង្ស័យ[illegible]មិនដាច់ស្រេច

បច្ច័យ ៤

បច្ច័យ គឺគ្រឿងអាស្រ័យសំរាប់បព្វជិត ឬ ចតុប្បច្ច័យ =

១. ចីវរ = សំលៀកដណ្ដប់

២. បិណ្ឌបាត = ចំណីអាហារ

៣. សេនាសនៈ - ទីស្នាក់អាស្រ័យ

៤. គិលានភេសជ្ជៈ - ថ្នាំសង្កូវ

បច្ចវេក្ខណកិច្ច ៥

បច្ចវេក្ខណកិច្ច គឺកិច្ចដែលសោតាបន្នត្រូវពិចារណា =

១. មគ្គ = ផ្លូវ

២. ផល = ផលានិសង្សត្រូវបាន

៣. បហីនក្កិលេសា - *កិលេសលះបង់ហើយ*

៤. អវសិដ្ឋកិលេស *កិលេសសំណល់ដែលត្រូវលះបង់តាម[illegible] ខាងលើ*

៥ ធិតាន *ចិត្តដែលអារម្មណ៍ត្រូវត្រាស់ដឹង*

បញ្ចក្ខន្ធ

បញ្ចក្ខន្ធ *គឺខន្ធ ៥* –

១. រូបក្ខន្ធ (agrégats physico-psychiques)

២. វេទនាខន្ធ (agrégats affectifs)

៣. សញ្ញាខន្ធ (agrégats représentatifs)

៤. សង្ខារក្ខន្ធ (agrégats évolutifs)

៥. វិញ្ញាណក្ខន្ធ (agrégats cognitifs)

បញ្ចកាមគុណ

បញ្ចកាមគុណ *គឺដំណើរកំណើននៃបំណងចំពោះអារម្មណ៍ ៥* –

១. រូប

២. សំលេង

៣ ក្លិន

៤. រស

៥. សម្ផស្ស

បញ្ចក្សេត្រ

បញ្ចក្សេត្រ គឺទេវរូប ៥ =

១. ព្រះឥសូរ

២ ព្រះឧមា (ខ្លះថា ព្រះកក្កាយនៈ

៣ ព្រះនារាយណ៍

៤ ព្រះភក្ខពេកសា

៥ ព្រះអគ្គិ (ខ្លះថា ព្រះពាយទេព)

បញ្ចទេព

បញ្ចទេព គឺទេវតា ៥ =

១ បុត្តទេព - ឪពុកម្តាយ

២. សម្មតិទេព = មនុស្សដែលគេសន្មតជាទេវតា (ស្តេច ឪពុក ម្តាយ ប្តី ប្រពន្ធ កូន ...របស់ស្តេច)

៣. ឧបបត្តិទេព = ទេវតាដែលកើតក្នុងឋានអាកាស [illegible] ឬជារ [illegible] និង អរុក្ខារ

៤ វិសុទ្ធិទេព = [illegible] ព្រះសព្វញ្ញុពុទ្ធ ព្រះបច្ចេកពុទ្ធ ព្រះអរហន្ត

៥. អតិទេព = ទេវតាជាងគេ

បញ្ចពិធកល្យាណី

បញ្ចពិធកល្យាណី គឺ ស្ត្រីដែលមានល្អ ៥ --

១. កេសកល្យាណ = *ក្ដួ*

២. មំសកល្យាណ = *ល្អសាច់ (បបូរមាត់ អញ្ចាញធ្មេញ ផ្ចិត កំភួនដៃ . . .)*

៣. អដ្ឋិកល្យាណ = *ល្អឆ្អឹង (ក្រចក ធ្មេញ ម្រាម)*

៤. ឆវិកល្យាណ *ល្អសំបុរ*

៥. វយកល្យាណ *ល្អវ័យ*

បញ្ចពិធពន្ធនា

បញ្ចពិធពន្ធនា *គឺចំណង ៥* –

១. ដែកគោលបោះដៃស្ដាំ

២. ដែកគោលបោះដៃឆ្វេង

៣. ដែកគោលបោះជើងស្ដាំ

៤. ដែកគោលបោះជើងឆ្វេង

៥. ដែកគោលបោះកណ្ដាលដើមទ្រូង

បញ្ចមហាបរិច្ចាគ

បញ្ចមហាបរិច្ចាគ *គឺការលះបង់នូវវត្ថុ៥យ៉ាងរបស់ព្រះវេស្សន្តរ ដើម្បីអោយបានសំរេចទានបារមី* =

ក. ពាហិរកទាន *(អំណោយក្រៅខ្លួន)*

១. ធនបរិច្ចាគ – *អំណោយជាទ្រព្យ*

២. បុត្តបរិច្ចាគ – អំណោយជាកូន

៣. ទារបរិច្ចាគ = អំណោយជាប្រពន្ធ

ខ. អជ្ឈត្តិកទាន *អំណោយក្នុងខ្លួន)*

៤. អង្គបរិច្ចាគ – អំណោយជាអវយវៈនៃរាងកាយ

៥. ជីវិតបរិច្ចាគ – អំណោយជាជីវិត

បញ្ចវគ្គិយព្រាហ្មណ៍

បញ្ចវគ្គិយព្រាហ្មណ៍ *គឺអ្នកបួស ៥ រូបក្នុងសម័យពុទ្ធកាល*

១. ព្រះកោណ្ឌញ្ញៈ

២. ព្រះវប្បៈ

៣. ព្រះភទ្ទិយៈ

៤. ព្រះមហានាម

៥. ព្រះអស្សជិ

បញ្ចាង្គបាត

បញ្ចាង្គបាត *គឺការទំលាក់ចុះនៃអង្គ៥របស់មនុស្ស*

ទំលាក់ទី១ = *ក្បាល១*

ទំលាក់ទី២ = *ដៃ២*

ទំលាក់ទី៣ = *ជើង២*

បដិច្ចសមុប្បាទ ១២

បដិច្ចសមុប្បាទ គឺ បច្ច័យទាក់ទងគ្នាក្នុងកំណើត =

១. អវិជ្ជា = កំលោ

២. សង្ខារ = តំណកាក់តំណែង

៣. វិញ្ញាណ = ចិត្ត

៤. នាមរូប = កាយចិត្ត

៥. សឡាយតនៈ = អាយតនៈ ៦

៦. ផស្សៈ = ការប៉ះពាល់

៧. វេទនា = ទំទួលអារម្មណ៍

៨. តណ្ហា = តំរោន តំរេក បំណង

៩. ឧបាទាន = សេចក្តីប្រកាន់មាំ

១០. ភវៈ = ភព

១១. ជាតិ កំណើត

១២. ជរាមរណៈ = ចំណាស់និងសេចក្តីស្លា

បដិសម្ភិទាញាណ ៤

បដិសម្ភិទាញាណ គឺចំណេះចេះយល់ច្បាស់ =

១. អត្ថបដិសម្ភិទា = ចំណេះចេះយល់ច្បាស់អំពីសេចក្តី

២. ធម្មបដិសម្ភិទា = ចំណេះចេះយល់ច្បាស់អំពីធម៌

៣. និរុត្តិបដិសម្ភិទា = ចំណេះចេះយល់ច្បាស់អំពីភាសាសរសេរនិង និយាយ

៤. បដិភាណបដិសម្ភិទា = ចំណេះចេះយល់ច្បាស់អំពីបញ្ញា

១. បទកន
២. បទកន្ដែបណោតកណ្ដៀវបម្រុះ
៣. បទកន្ដែបលោតស្វាក់ពេជ្រ
៤. បទកាកគតិ
៥. បទក្របចក្រវាឡ
៦. បទគោព័ទ្ធស្ទឹង
៧. បទត្រីត្របីជាន់
៨. បទតោលោតកន្ទុយ
៩. បទត្រពៅចម្លៀងទ្រើង
១០. បទត្រិពិធព័ន្ធ
១១. បទថយក្រោយ
១២. បទនមោ
១៣. បទនាគកៀវគ្រវាត់
១៤. បទនាគបរិព័ន្ធ
១៥. បទនាគរាជផ្ទៀងឫទ្ធិ
១៦. បទបន្ទោលកាក
១៧ បទផ្កាឈូករីក
១៨. បទពាក្យចាប់ទង
១៩. បទពាក្យប្រាំពីរ
២០. បទពាក្យប្រាំបី
២១. បទពាក្យប្រាំបួន
២២. បទពាក្យដប់
២៣. បទពាក្យដប់មួយ
២៤. បទពំនោល
២៥. បទព្រហ្មគីតិ
២៦. បទភុជង្គលីលា
២៧. បទមហាជ័យ
២៨. បទរលកខ្ទប់ច្រាំង
២៩. បទសារថីទាញរថ
៣០. បទអក្សរល្ងួន
៣១. បទអក្សរសង្វាស

បទភ្លេងបុរាណក្នុងរឿងរាមកេរ្តិ៍

- បទក្រាវណោក
- បទច្រំតែង
- បទច្រេះ
- បទច្រេះដុក
- បទច្រេះរាម
- បទច្រេះហើយច្រំតែង
- បទជន្មា
- បទជើត
- បទជើតច្រំតែង
- បទជើតឈិង
- បទជើតស្តេចចេញ
- បទជើតហើយច្រេះ
- បទតំណោក
- បទថាប្រៀនព្រាក្រាប
- បទថាពែនហើយពាតជែក
- បទឃុណគ្គ
- បទបិទណោគនត
- បទបំពើ
- បទបំពើសំណា
- បទបំពើហើយសំរាង
- បទប្រេតំ
- បទពាក់ដែក
- បទព្រះលក្សណ៍រាក់មាបោ
- បទល្បងកាត់រូកជំបារេតំ
- បទសម្តេច
- បទសម្តេចភាណោ
- បទសាម្តេចលា
- បទសម្តេចលេបោ
- បទសំការ
- បទសំណា
- បទសំណាខម
- បទសំណាខរ
- បទសំណោខ្មែរ
- បទសណាមន
- បទសំណាលា
- បទសំណោសៀម
- បទសំណោសៀមសុគ្ន
- បទសំណោស្តេចលេលា
- បទសំរើប
- បទឆត
- បទឆតសៀម

បទភ្លេងមហោរីខ្មែរ

- បទកុលាបរោយ
- បទក្រសាំងទាប
- បទខ្មែរច្រូតស្រូវ
- បទខ្មែរតំកាញ
- បទខ្មែរបុកស្រូវ
- បទខ្មែរបំពេកូន
- បទខ្មែរយោលទោង
- បទខ្មែរឡើងព្រះពន្លា
- បទចិនឈររមុខទូក
- បទចៅព្រាហ្មណ៍
- បទឆៀងម៉ៃ
- បទផ្កាដើរទេស
- បទផ្កាសំបុរជ្រះ
- បទដំណើរខ្មែរ
- បទដំរីលេងភ្លុក
- បទត្រពាំងពាយ
- បទត្រយងយំផ្ទូរ
- បទទេពតាថ្កុំ
- បទទេពមនោរម្យ
- បទទេវេស្វរ៍
- បទទោចយំ
- បទនារីផាផ្លូវ
- បទនារីសេង្ហក
- បទបាត់ដំបង
- បទពេជ្រតូច
- បទភ្ញមាហោរ
- បទរបាំឆ្មា
- បទរបាំផ្ទិត
- បទរបាំមាន
- បទលាវឡើងព្រាំង
- បទរាចាផ្អែប
- បទសត្វក្ងោកមាស
- បទសត្វមហោរី
- បទសន្ទឹកផ្ដរត្រាំ
- បទសយភ្លេង
- បទសារិកា
- បទសីតុះយំថ្ងៃអំ
- បទស្រលញ៉ាញផុតចិត្ត
- បទស្រីលាវតូច
- បទអណ្ដើកស៊ីត្រកួន
- ។ល។

បធាន ៤

បធាន គឺសេចក្ដីព្យាយាម =

១. សំវរបធាន = ព្យាយាមរារាំងបាបមិនអោយកើតឡើង ក្នុងសន្ដានចិត្ត

២. បហានបធាន = ព្យាយាមលះបង់បាបដែលកើតឡើងហើយ

៣. ភាវនាបធាន = ព្យាយាមញុំាងកុសលអោយកើតឡើង ក្នុងសន្ដានចិត្ត

៤. អនុរក្ខនាបធាន = ព្យាយាមរក្សាកុសល ដែលកើតឡើង មិនអោយសាបសូន្យទៅវិញ

បង្គ ១០

១. មូលៈ = ឫស

២. បត្តៈ = ស្លឹក

៣. កឡីរៈ = តំពាំង

៤. អគ្គៈ = ត្រួយ

៥. ខន្ធ = ដើម

៦. មិញ្ជ = សាច់

៧. ផលៈ = ផ្លែ

៨. តចៈ = សំបក

៩. បុប្ផៈ = ផ្កា

១០. ឆត្តៈ = ផ្សិត

បលិពោធ ១៦

បលិពោធ គឺកង្វល់ =

១. អាភរណបលិពោធ = កង្វល់ដោយស្លៀកពាក់

២. អលង្ការបលិពោធ = កង្វល់ដោយតុបតែងកាយ

៣. កម្មារបលិពោធ = កង្វល់ដោយទាក់ទងនឹងជាងមាស

៤. មជ្ជនបលិពោធ = កង្វល់ដោយដុសខាត់រាងកាយ

៥. និក្ខិបនបលិពោធ = កង្វល់ដោយទុកដាក់ទ្រព្យធន

៦. ធោវនបលិពោធ = កង្វល់ដោយលាងសំអាតទ្រព្យរបស់

៧. មាលាបលិពោធ = កង្វល់ដោយរកផ្កាមកក្រងតុបតែង

៨. គន្ធបលិពោធ = កង្វល់ដោយរកក្លិនក្រអូបមកអប់

៩. វាសនបលិពោធ = កង្វល់ដោយរកគ្រឿងអប់

១០. ហរិតកបលិពោធ = កង្វល់ដោយរកផ្លែសម៉មកព្រោះព្រំសក់

១១. អាមលកបលិពោធ = កង្វល់ដោយរកផ្លែកន្ទួតព្រៃមកព្រោះព្រំសក់

១២. មត្តិកបលិពោធ = កង្វល់ដោយរកដីមកផ្សំនឹងសម៉និងកន្ទួតព្រៃ សំរាប់ព្រោះព្រំសក់

១៣. សុចិកបលិពោធ = កង្វល់ដោយផ្សៀបសក់

១៤. ពន្ធកបលិពោធ = កង្វល់ដោយច្នុង ចង ក្រងសក់

១៥. កោច្ឆបលិពោធ = កង្វល់ដោយសិតសក់

១៦. កប្បកធហាបកបលិពោធ = កង្វល់ដោយកាត់សក់ឬលាងសក់

បរិធ័ ១៨ នៃរឿងមហាភារត

១. អាទិបរិធ័	១០. សៅប្តិកបរិធ័
២. សភាបរិធ័	១១ ស្ត្រីបរិធ័
៣. វនបរិធ័	១២. សាន្តិបរិធ័
៤. វិរាដបរិធ័	១៣ អនុសាសនបរិធ័
៥. ឧទ្យោគបរិធ័	១៤. អស្វមេធិកបរិធ័
៦. ភីស្មបរិធ័	១៥. អាស្រមវាសិកបរិធ័
៧. ទ្រោណបរិធ័	១៦. មោសលបរិធ័
៨. កណ៌បរិធ័	១៧. មហាប្រស្ថានិកបរិធ័
៩. សល្យបរិធ័	១៨. ស្វគ៌ារោហណបរិធ័

បាដិហារិយ៍ ៣

បាដិហារិយ៍ *គឺសកម្មភាពអស្ចារ្យគួរស្ញប់ស្ញែង កើតឡើងពីការសំដែងសមត្ថភាពរបស់ឧត្តមមនុស្សមានព្រះពុទ្ធអង្គជាដើម ឬ*

ត្រៃបាដិហារិយ៍ =

១. អនុសាសនីបាដិហារិយ៍ = *ការប្រៀនប្រដៅយ៉ាងអស្ចារ្យ*

២. អាទេសនាបាដិហារិយ៍ = *ការស្ទង់ចិត្តនិងការទាយចិត្ត អ្នកដទៃបានត្រឹមត្រូវយ៉ាងអស្ចារ្យ*

៣ ឥទ្ធិបាដិហារិយ៍ = *ការសំដែងឫទ្ធិយ៉ាងអស្ចារ្យ*

បាតាល ៧

រាប់តាមលំដាប់ទៀតពីលើទៅក្រោមមាន =

១. អតលេ = *មានអភិបាលឈ្មោះ មហាមាយៈ*

២. វិតលេ = *មានអភិបាលឈ្មោះ ហាដកេស្វរៈ*

៣. សុតល = *មានអភិបាលឈ្មោះ ពលី*

៤. តលាតល = *មានអភិបាលឈ្មោះ មាយ.*

៥ មហាតល = *ជាលំនៅរបស់ពួកនាគ*

៦. រសាតល = *ជាលំនៅរបស់ពួកទៃត្យនិងទានព*

៧. បាតាល = *ជាលំនៅរបស់វាសុគិនាគរាជ*

បាបធម៌ ១៤

១. កោធោ = *ខឹង*

២. ឧបនាហោ = *សង្សៀត*

៣. មក្ខោ = *រមិលគុណគេ*

៤. បលាសោ = *លើកកំពស់ខ្លួន*

៥. ឥស្សា = *ច្រណែន*

៦. មច្ឆរិយំ = *កំណាញ់*

៧. មាយា = *លាក់ទោសកំហុសទុក*

៨. សាឋេយ្យ = *អួត*

៩. ថម្ភោ = *ចចេស*

១០. សារម្ភោ — ប្រណាំងយកឈ្នះ
១១. មានោ = ទុកខ្លួនថាវិសេសជាងគេ
១២. អតិមានោ = មើលងាយគេ
១៣. មទោ =ស្រវឹងលក់គំនិត
១៤. បមាទោ = ធ្វេសប្រហែស

បារិសុទ្ធិសីល ៤

បារិសុទ្ធិសីល គឺសីលបរិសុទ្ធ សំរាប់បព្វជិតក្នុងសាសនា
គឺចតុប្បារិសុទ្ធិសីល =

១. បាតិមោក្ខសង្វរ = ប្រព្រឹត្តត្រឹមត្រូវតាមពុទ្ធានុញ្ញាត
២. ឥន្ទ្រិយសង្វរ = សង្រួមឥន្ទ្រិយទាំង ៦
៣. អាជីវបារិសុទ្ធិ = ចិញ្ចឹមជីវិតក្នុងសេចក្តីបរិសុទ្ធ
៤. បច្ចយសន្និស្សិត = ពិចារណារួច ទើបទទួលបច្ច័យ ៤

បុគ្គលគេមើលងាយ ១០

១. វិធ្វា = ស្រីមេម៉ាយ
២. ទុព្វលោ = មនុស្សពិការ
៣. អមិត្តញាតិកោ = មនុស្សគ្មានញាតិមិត្ត
៤. មហគ្ឃសោ = មនុស្សមានបំណុលច្រើន
៥. គរុកាតាតិកោ = មនុស្សឈឺច្រើន

៦. បាបមិត្តោ = មនុស្សមានមិត្តអាក្រក់
៧. ធនហីនោ = មនុស្សអស់ទ្រព្យ
៨. អាហារហីនោ = មនុស្សខ្សត់ចំណីអាហារ
៩. កម្មហីនោ = មនុស្សទំនេរការ
១០. វយោបរិហីនោ = មនុស្សជរា

បុគ្គលអភព្វ ១៣

១. បណ្ឌកោ = មនុស្សខ្ទើយ
២. ឧភតោព្យញ្ជនកោ = មនុស្សមានភេទពីរ ជួនជាប្រុស ជួនជាស្រី
៣. ថេយ្យសំវាសកោ = មនុស្សក្លែងជាបព្វជិត
៤. តិត្ថិយបក្កន្តកោ = មនុស្សចូលជើងពួកតិរ្ថិយ
៥. តិរច្ឆានោ = សត្វតិរច្ឆាន
៦. មាតុឃាតកោ = មនុស្សសំលាប់ម្តាយ
៧. បិតុឃាតកោ = មនុស្សសំលាប់ឪពុក
៨. អរហន្តឃាតកោ = មនុស្សសំលាប់ព្រះអរហន្ត
៩. លោហិតុប្បាទកោ = មនុស្សព្យាបាទព្រះពុទ្ធអង្គអោយចេញឈាម
១០. សង្ឃភេទកោ = មនុស្សបំបែកសង្ឃ
១១. ភិក្ខុនិទូសកោ = មនុស្សរួមសង្វាសនឹងភិក្ខុនី
១២. ឩនវីសតិវស្សោ = មនុស្សអាយុមិនគ្រប់ ២០ ឆ្នាំ
១៣. អត្ថិវត្ថុកោ = មនុស្សត្រូវអាបត្តិបារាជិកកាលខ្លួននៅជាភិក្ខុ

សង្ខេប បុគ្គល ១១ យ៉ាងខាងដើមបួសជាបព្វជិតមិនបាន
- បុគ្គល ២ យ៉ាងចុងក្រោយ បួសជាភិក្ខុមិនបាន តែបួសជាសាមណេរបាន

បុញ្ញកិរិយាវត្ថុ ១០

បុញ្ញកិរិយាវត្ថុ *គឺ វត្ថុជាមូលដ្ឋាននៃការធ្វើបុណ្យ* =

១. ទានម័យ = *បុណ្យសំរេចដោយអំណោយទាន*

២. សីលម័យ — *បុណ្យសំរេចដោយការរក្សាសីល*

៣. ភាវនាម័យ — *បុណ្យសំរេចដោយការអប់រំចិត្ត*

៤. អបចាយនម័យ — *បុណ្យសំរេចដោយការប្រព្រឹត្តិទន់ភ្លន់*

៥. វេយ្យាវច្ចម័យ = *បុណ្យសំរេចដោយការខ្នះខ្នែងក្នុងអំពើគាប់*

៦. បត្តិទានម័យ = *បុណ្យសំរេចដោយអំណោយចំណែកបុណ្យ*

៧. បត្តានុមោទនាម័យ = *បុណ្យសំរេចដោយការអនុមោទនាចំណែកបុ*

៨. ធម្មស្សវនម័យ = *បុណ្យសំរេចដោយការស្តាប់ធម៌*

៩. ធម្មទេសនាម័យ = *បុណ្យសំរេចដោយការសំដែងធម៌*

១០. ទិដ្ឋុជុកម្ម — *ការតំរង់យោបល់អោយត្រង់*

បុព្វនិមិត្ត ៥ នៃទេពច្យុតិ

១. ផ្កាកម្រងស្វិតស្រពោន

២. សំលៀកបំពាក់ប្រឡាក់

៣. ញើសហូរពីក្លៀក

៤. ពណ៌សម្បុរស្រអាប់

៥. ធុញទ្រាន់នឹងអាសនៈ

បុរិសទោស ១៨ របស់ជូជក

១. បាតជើងធំស្តក់កោងគូក់

២. ក្រចកខ្មៅស្អុយ

៣. កំភួនជើងធ្លាក់សាច់ដុំរយោងរយោង ដូចផ្លែនោងទុំ

៤. ពពីរមាត់ៈបើកក្រុរយារ

៥. ពិកអាត់ព្រួសស្រាក់ជោគថ្លាញ់

៦. ចង្កុមសស្វាចដូចខ្ញាយព្រៀក

៧. ក្រពុះធ្លាក់

៨. គោះកំពោងប៉ុនក្អម

៩. ខ្នងញាក់កោងកួក់

១០. ភ្នែកស្រលៀងស្រលេវ ខ្ពស់ម្ខាងទាបម្ខាង

១១. ពុកចង្ការឹងស្រមូរ ដូចល្ងួសទង់ដែង

១២. សក់ច្រាលច្រាញ់កន្ត្រញ្ញួញលឿង

១៣. សរសៃឡើងៈរាមនិងអាច់រុយពេញខ្លួន

១៤ កែវភ្នែកលឿងដូចភ្នែកឆ្មា

១៥. ដងខ្លួនវៀចកួក់ដូចគេធ្វើលេង

១៦ ជើងវៀកកក់ខ្វែក

១៧. រោមរឹងពេញខ្លួនដូចរោមជ្រូក

១៨. សំលៀកបំពាក់ស្បែកខ្លា

រាប់តាមលំដាប់អក្សរ =

កញ្ចែងព្រះអញ

កន្ទោញ

កម្រតេងជគត

កម្រតេងជគតសេទាបុពិ

កម្រតេងអញ

កម្រតេងអញតគុរុ

កុ

កុរាក

កុរាកក្មោញ

កុរុង

កុរេក

កំ

កំស្តេង

ក្សាញ

ក្សាញកម្រតេងអញ

ក្មោញ

កោញគម្ពល

ក្មោញទី

ក្មោញវល

ក្មោញស្រុក

គុរុ

គេក្មោញ

ចោ

ចិ

ក្មោញ

តបស្វិភគវតពាទព្រះ

តាងកន្មេង

តាងកម្រតេងអញ

តាងក្មោញ

តាញ:ស្តច

តាញអញ

តេង

តេងតួន

តេងហ្យង

តៃ

បុចះអញ

បុនេង

ប្អូរោហិត

ប្ញយាង

បោ

បោចាស

បោញ

បោ៊ញក្មោញ

បហាផេរ

មុនិ

មេ

ម្រគញ

ម្រគញក្មោញ

ម្រគញក្បុង

ម្រតាញ

លោញ

រា

រាប

ប្រុះ

ប្រះកម្រតេងអញ

ប្រះកប្រតេងអញគគុរ

ប្រះតបស្វិ

ប្រះរម្តេង

សញ្ជក

ស៊ិ

សេនាបតិ

ស្តេញហ្យ៉ង

ស្តេញអញ

ស្រ៊ី

ហោតរ

ហ្យង

អញ

អម្តេង

អម្រះ

អាចាឃ៍

អំចាស

អ្មេ

បំរាមបញ្ញើ ៤

១. កុំយកពងមាន់ទៅផ្ញើនឹងក្អែក
២. កុំយកដែកទៅផ្ញើនឹងផាងដំ
៣. កុំយកស្រាថ្នាំទៅផ្ញើនឹងប្រមឹក
៤. កុំយកប្រាក់ឥឡូវទៅផ្ញើនឹងអ្នកចំការ

បំរើ ៥

១. ចោរទាសៈ	=	បំរើដូចចោរ
២ អយ្យទាស	=	បំរើដូចនាយកៈ
៣ សខទាស	=	បំរើដូចមិត្ត
៤. ញាតិទាស	=	បំរើដូចញាតិ
៥. អត្តទាស	=	បំរើដូចខ្លួន

ប្តី ៧

១. វធកភស្តា	=	ប្តីដូចឃាតក
២. ចោរភស្តា	=	ប្តីដូចចោរ
៣ អយ្យកភស្តា	=	ប្តីដូចម្ចាស់
៤. បិតាភស្តា	=	ប្តីដូចឪពុក
៥. ភាតាភស្តា	=	ប្តីដូចបង
៦. សហាយភស្តា	=	ប្តីដូចសំលាញ់
៧. ទាសភស្តា	=	ប្តីដូចខ្ញុំ

ប្រពន្ធ ៧

ពេជ្ឈឃាតកភរិយា = រំអួស ស្រើបស្រាល មើលងាយ
[ឬ វធកាភរិយា] ឃោរឃៅ

ចោរីភរិយា = ខ្ជិលច្រអូស ខ្ជះខ្ជាយ បង្ហិនបង្ហោច
[ឬ តក្ករីភរិយា] បញ្ចើរវាង វាយឫក

សត្រូវភរិយា = យកតែចិត្តឯង ស៊ីតែឯង ចេះត្រួតត្រា
[ឬ អយ្យាភរិយា] ជេរប្រចណ្ឌ ខឹងកឹងសំពុក្ខាន

មាតុភរិយា = ផ្គត់ផ្គង់ទ្រព្យ ចេះពិគ្រោះ បំរើទុកដាក់
[ឬ មាតាភរិយា] ជួយរកស៊ី ពិត្តពិរោះ

ភាតុភរិយា = ស្រលាញ់ប្ដីដូចបង អត់ធន់ បំរើយក
[ឬ ភគិនីភរិយា] ចិត្ត ចេះខ្មាសអៀន

មិត្តភរិយា = មិនរំអួស ស្មោះត្រង់ ដូចមេត្រី
[ឬ សខីភរិយា]

ទាសភរិយា = គួរអោយអាណិត គ្រោះស្លុត មិនតបត
[ឬ ទាសីភរិយា]

ប្រពន្ធព្រះឥន្ទ្រ ៤

នាងសុចិត្រា

នាងសុជាតា

នាងសុធម្មា

នាងសុនន្ទា

ប្រពន្ធកើតងាយប្ដី ៨ ប្រការ

១. ប្ដីក្រ
២. ប្ដីឈឺ
៣ ប្ដីចាស់
៤ ប្ដីប្រមឹក
៥. ប្ដីល្ងង់
៦. ប្ដីសោះអង្គើយ
៧ ប្ដីមិនស្អាត់
៨ ប្ដីមិនចេះរកប្រាក់

ប្រភពបញ្ញា ៤

១. សុ. (*សុត*) = *ស្ដាប់*
២. ចិ . (*ចិត្ត*) = *គិត*
៣. បុ. (*បុច្ឆ*) = *សួរ*
៤. លិ. (*លិខ*) = *សរសេរ*

ប្រយ័ត្ន ៣

១. ប្រយ័ត្នគំនិត = *ពេលនៅម្នាក់ឯង*
២. ប្រយ័ត្នចិត្ត = *ពេលនៅជុំគ្រួសារ*
៣. ប្រយ័ត្នអណ្ដាត = *ពេលនៅក្នុងជំនុំ*

ប្រយោជន៍បច្ចុប្បន្ន ៥

ប្រយោជន៍បច្ចុប្បន្ន ឬ ទិដ្ឋធម្មិកត្ថប្រយោជន៍ =

១. ឧដ្ឋានសម្បទា = ស្លួងព្រម

២. អារក្ខសម្បទា = រក្សាព្រម

៣. កល្យាណមិត្តតា = សេពគប់អ្នកល្អ

៤. សមជីវិតា = ចិញ្ចឹមជីវិតតាមកំលាំងទ្រព្យ

ប្រវត្តិកាលសង្គមខ្មែរ

១. សម័យបុរេប្រវត្តិ = មុនស.វ.១

២. សម័យនគរភ្នំ = ស.វ. ១ → ស.វ.៦

៣. សម័យចិនឡា = ស.វ. ៧ → ស.វ.៨

៤. សម័យមហានគរ = ស.វ. ៩ → ស.វ.១៥ (កណ្ដាល)

៥. សម័យច្របូកច្របល់ = ស.វ. ១៥ (កណ្ដាល) → ស.វ.១៦ (កណ្ដាល)

៦. សម័យលង្វែក = ស.វ.១៦ (កណ្ដាល) → ស.វ.១៦ (ចុង)

៧. សម័យក្របូកច្របល់ = ស.វ. ១៦ (ចុង) → ស.វ.១៧ (ដើម)

៨. សម័យឧត្តុង្គ = ស.វ.១៧ (ដើម) → ស.វ.១៩ (ចុង)

៩. សម័យភ្នំពេញ = ស.វ ១៩ (ចុង) → សព្វថ្ងៃ

ប្រេត ៣៦

១. ប្រេតស៊ីស្លេស្មកំអួត

២. ប្រេតស៊ីសាកសព

៣. ប្រេតស៊ីអាចម៍

៤. ប្រេតបៀមភ្លើង

៥. ប្រេតមាត់ក្តិតម្ជុល

៦. ប្រេតតណ្ហាក្រាស

៧. ប្រេតខ្មៅ

៨. ប្រេតក្រចកវែង

៩. ប្រេតធំ

១០. ប្រេតពស់

១១. ប្រេតវេទនាតែថ្ងៃ

១២. ប្រេតមានឫទ្ធិ

១៣. ប្រេតទទួលអានិសង្ស

១៤. ប្រេតស្រេកឃ្លាន

១៥. ប្រេតឆេះក្តៅ

១៦. ប្រេតកើតពីអសុភ

១៧. ប្រេតឆ្អឹង

១៨. ប្រេតសាច់

១៩. ប្រេតដុំសាច់

២០. ប្រេតរបកស្បែក

២១. ប្រេតរោមព្រះខ័ន

២២. ប្រេតរោមលំពែង

២៣. ប្រេតរោមព្រួញ

២៤. ប្រេតរោមម្ជុល

២៥. ប្រេតរោមម្ជុលបែបទី ២

២៦. ប្រេតលិង្គធំ

២៧. ប្រេតលង់អាចម៍

២៨. ប្រេតស្រីឥតស្បែក

២៩. ប្រេតស្អុយ

៣០. ប្រេតភ្លើង

៣១. ប្រេតកំបុតក

៣២. ប្រេតដូចភិក្ខុ

៣៣. ប្រេតដូចភិក្ខុនី

៣៤. ប្រេតដូចនាងសិក្ខាមានា

៣៥. ប្រេតដូចសាមណេរ

៣៦. ប្រេតដូចនាងសាមណេរី

ពណ៌សំពត់ប្រចាំថ្ងៃ

១.	ថ្ងៃអាទិត្យ	ពណ៌ ក្រហម
២	ថ្ងៃចន្ទ	ពណ៌ លឿងទុំ
៣.	ថ្ងៃអង្គារ	ពណ៌ ស្វាយ
៤.	ថ្ងៃពុធ	ពណ៌ ស៊ីលៀប
៥.	ថ្ងៃព្រហស្បតិ៍	ពណ៌ បៃតង
៦	ថ្ងៃសុក្រ	ពណ៌ ខៀវ
៧.	ថ្ងៃសៅរ៍	ពណ៌ ត្រីងទុំ

ពន្លឺ ៤

១.	ចន្ទាភា	=	ពន្លឺព្រះចន្ទ
២.	សុរិយាភា	=	ពន្លឺព្រះអាទិត្យ
៣.	អគ្យាភា	=	ពន្លឺភ្លើង
៤.	បញ្ញាភា	=	ពន្លឺបញ្ញា

ពរ ៣ របស់ចិន

១.	ហុក	=	បុណ្យកុសល
២.	ឡុក	=	យសសក្តិ
៣.	ស៊ុ	=	អាយុវឌ្ឍនៈ

ពរ ៤ ប្រការ

ពរ គឺគុណភាពដែលត្រូវប្រាថ្នា =

១. អាយុ = អាយុយឺនយូរ

២. វណ្ណៈ = សំបុរល្អស្រស់

៣. សុខៈ = ចិត្តរីករាយ

៤. ពលៈ = កំលាំងមាំមួន

ពរ ៥ ប្រការ

១. អាយុ = អាយុយឺនយូរ

២. វណ្ណៈ សំបុរល្អស្រស់

៣. សុខៈ = ចិត្តរីករាយ

៤. ពលៈ = កំលាំងមាំមួន

៥. បដិភាណកៈ = បញ្ញាឈ្លាសវៃ

ពលិ ៥

ពលិ គឺការបួង ការសង្គ្រោះ ចែកផ្សាយផលបុណ្យ ជំនួន ឬ បញ្ចពលី=

១. ញាតិពលិ = សង្គ្រោះញាតិ

២. អតិថិពលិ = ទទួលភ្ញៀវ

៣. បុព្វេតពលិ = ឧទ្ទិសផលបុណ្យចំពោះខ្មោចសាច់សន្តាន

៤. រាជពលិ = បង់ពន្ធជូនរដ្ឋ

៥. ទេវតាពលិ = ផ្សាយផលបុណ្យចំពោះពួកទេវតា

ពុទ្ធចរិយា ៣

ពុទ្ធចរិយា *គឺការប្រព្រឹត្តិរបស់ព្រះពុទ្ធអង្គ* =

១. ពុទ្ធត្ថចរិយា = *ប្រព្រឹត្តដើម្បីត្រាស់ដឹង*

២. ញាតត្ថចរិយា = *ប្រព្រឹត្តដើម្បីសង្គ្រោះញាតិ*

៣. លោកត្ថចរិយា = *ប្រព្រឹត្តដើម្បីសង្គ្រោះសត្វលោក*

ពុទ្ធត្ថចរិយា ៥

ពុទ្ធត្ថចរិយា *គឺការប្រព្រឹត្ត ដើម្បីត្រាស់ដឹងរបស់ព្រះពុទ្ធអង្គ ឬ ពុទ្ធកិច្ច* =

១. ពេលព្រឹក = *បិណ្ឌបាត*

២. ពេលរសៀល = *សំដែងធម្មទេសនា*

៣. ពេលព្រលប់ *ទូន្មានភិក្ខុសង្ឃ*

៤. ពេលអធ្រាត្រ = *ចូលឈាន*

៥ ពេលទៀបភ្លឺ = *ប្រមើលមើលឧបនិស្ស័យសត្វលោកដើម្បីប្រោស*

ពុទ្ធប្រវត្តិ

១. បដិសន្ធិ – *ព្រហស្បតិ ១៥ កើត អាសាឍ*

– *៥៥៩ មុន គ.ស. (១)*

២. ប្រសូត – *សុក្រ ១៥ កើត ពិសាខ*

– *៥៥៨ មុន គ.ស. (១)*

– *៥៦០ មុន គ.ស. (២)*

៣. អភិសេក = ជន្មាយុ ១៦

– ៥៤២ មុន គ.ស. (១)

៤. ចេញបួស = ជន្មាយុ ២៩

– ៥២៩ មុន គ.ស. (១)

– ៥៣១ មុន គ.ស (២)

៥. ត្រាស់ដឹង = ជន្មាយុ ៣៥

– ពុធ ១៥ កើត ពិសាខ

– ៥២៣ មុន គ.ស. (១)

– ៥២៥ មុន គ.ស. (២)

៦. បរិនិព្វាន = ជន្មាយុ ៨០

– អង្គារ ១៥ កើត ពិសាខ

– ៤៧៨ មុន គ.ស. (១)

– ៤៨០ មុន គ.ស. (២)

ពោធិកាល ៣

ពោធិកាល គឺសម័យកាល ៤៥ ឆ្នាំ ដែលស្ថិតនៅចនោះពេលត្រាស់ដឹង និងពេលបរិនិព្វាន របស់ព្រះពុទ្ធអង្គ

១. បឋមពោធិកាល = ១៥ ឆ្នាំទី ១

(ព្រះជន្ម ៣៦ ដល់ ៥០)

២. មជ្ឈិមពោធិកាល = ១៥ ឆ្នាំទី ២

(ព្រះជន្ម ៥១ ដល់ ៦៥)

(១) តាម Jean Filliozart (២) តាម Louis Finot

ឯ. បច្ឆិមពោធិកាល ថ្នាក់ទី ៣

(ព្រះជន្ម ៦៦ ដល់ ៨០)

ពោធិសត្វមហាយាន ៧

១. ព្រះអវលោកិតេស្វរៈ ឬ លោកេស្វរៈ ឬ បទ្មបាណិ = ពោធិសត្វ ជួយសង្គ្រោះនិងអោយសុខ

២. ព្រះមញ្ជុស្រី = ពោធិសត្វគុលាការ កាន់សៀវភៅមួយនិងព្រះខាន់មួយ ហើយគង់លើរូបគោ

៣. ព្រះសមន្តភទ្រ = ពោធិសត្វគ្រប់គ្រងខ្នាន់សាសនា គង់លើរូបដំរី

៤. ព្រះមៃត្រេយ = ពោធិសត្វដែលនឹងបានទៅជាព្រះពុទ្ធអង្គបន្ទាប់ពីព្រះសមណគោតម

៥. ព្រះក្សិតិគភ៌ = ពោធិសត្វស្រង់មនុស្សពីនរក

៦. ព្រះវជ្របាណិ = ពោធិសត្វការពារសាសនា កាន់រន្ទះ

៧. ព្រះនាងប្រជ្ញាបារមិតា = ពោធិសត្វជានិមិត្តរូបនៃបញ្ញាដ៏ឧត្តម

ព្រហ្មវិហារធម៌ ៤

ព្រហ្មវិហារធម៌ គឺ ធម៌ជាទីលំនៅនៃចិត្តដ៏ប្រសើរ =

១. មេត្តា = សេចក្ដីរាប់អាន

២. ករុណា = សេចក្ដីអាណិត

៣. មុទិតា = សេចក្ដីត្រេកអរចំពោះសុខអ្នកដទៃ

៤. ឧបេក្ខា = សេចក្ដីស្មោះស្មើ

ព្រហ្មសទ្ទ ៨

ព្រហ្មសទ្ទ *គឺសំលេងព្រហ្ម* =

១. វិស្សដ្ឋោ = *សំលេងជ្រះស្រលះ*

២. វិញ្ញយ្យោ = *សំលេងបញ្ជាក់*

៣. មញ្ជុ = *សំលេងទន់ពីរោះ*

៤. សវនិយោ = *សំលេងគួរអោយចង់ស្តាប់*

៥. ពិន្ទុ = *សំលេងណែន*

៦. អវិសារី = *សំលេងមូល*

៧ គម្ភីរោ = *សំលេងជ្រៅ*

៨. និន្នាទី = *សំលេងរំពង*

ព្រាហ្មណ៍ស្នម ៨ នាក់សុំជីវិព្រះវេស្សន្តរ

១. រាមព្រាហ្មណ៍

២. ធជព្រាហ្មណ៍

៣. លក្ខណព្រាហ្មណ៍

៤. សុជាតិមន្តព្រាហ្មណ៍

៥. យញ្ញព្រាហ្មណ៍

៦. សុជាតព្រាហ្មណ៍

៧. កោណ្ឌញ្ញព្រាហ្មណ៍

៨. សុយាមព្រាហ្មណ៍

ព្រះពុទ្ធ ៣ ប្រភេទ

១. ព្រះសព្វញ្ញុពុទ្ធ = ត្រាស់ដឹងគ្រប់សព្វ ហើយអាចអប់រំអ្នកដទៃ អោយត្រាស់ដឹងតាមបាន

២. ព្រះបច្ចេកពុទ្ធ — ត្រាស់ដឹងបានតែខ្លួនឯង មិនអាចអប់រំជនដទៃអោយត្រាស់ដឹងតាមបាន

៣. ព្រះអនុពុទ្ធ — ត្រាស់ដឹងតាមព្រះសព្វញ្ញុពុទ្ធ

ព្រះពុទ្ធ ១០ ទិស

១. ព្រះពុទ្ធ បទុមុត្តរ = នៅទិសបូព៌

២. ព្រះពុទ្ធ រេវ័ត = នៅទិសអាគ្នេយ៍

៣. ព្រះពុទ្ធ កស្សប = នៅទិសទក្សិណ

៤. ព្រះពុទ្ធសុមង្គល = នៅទិសនិរតី

៥. ព្រះពុទ្ធសិខី = នៅទិសបស្ចិម

៦. ព្រះពុទ្ធ មេធង្ករ = នៅទិសពាយព្យ

៧. ព្រះពុទ្ធ សមណគោតម = នៅទិសឧត្តរ

៨. ព្រះពុទ្ធ សរណង្ករ = នៅទិសឦសាន

៩. ព្រះពុទ្ធ កកុសន្ធៈ = នៅលើផែនដី

១០. ព្រះពុទ្ធ ទីបង្ករ = នៅក្នុងអាកាស

ព្រះពុទ្ធ ២៨

១. ព្រះតណ្ហង្ករ
២. ព្រះមេធង្ករ
៣. ព្រះសរណង្ករ
៤. ព្រះទីបង្ករ
៥. ព្រះកោណ្ឌញ្ញ
៦. ព្រះមង្គល
៧. ព្រះសុមន
៨. ព្រះរេវត
៩. ព្រះសោភិត
១០. ព្រះអនោមទស្សី
១១. ព្រះបទុម
១២. ព្រះនារទ
១៣. ព្រះបទុមុត្តរ
១៤. ព្រះសុមេធ
១៥. ព្រះសុជាត
១៦. ព្រះបិយទស្សី
១៧. ព្រះអត្ថទស្សី
១៨. ព្រះធម្មទស្សី
១៩. ព្រះសិទ្ធត្ថ
២០. ព្រះតិស្ស
២១. ព្រះបុស្ស
២២. ព្រះវិបស្សី
២៣. ព្រះសិខី
២៤. ព្រះវេស្សភូ
២៥. ព្រះកកុសន្ធៈ
២៦. ព្រះកោនាគមនៈ
២៧. ព្រះកស្សប
២៨. ព្រះគោតម

ព្រះអរហន្ត៤ទិស

១ ព្រះសារីបុត្រ — ទិសទក្សិណ
២ ព្រះអានន្ទ — ទិសបស្ចិម
៣. ព្រះមោគ្គល្លាន — ទិសឧត្តរ

៤. ព្រះកោណ្ឌញ្ញ = ទិសបូព៌

៥. ព្រះគវំបតិ = ទិសពាយព្យ

៦. ព្រះឧបាលិ = ទិសនិរតី

៧. ព្រះមហាកស្សប = ទិសអាគ្នេយ៍

៨. ព្រះរាហុល = ទិសឦសាន

ល្បាត្ត ១៤

ភត្ត គឺចំណីអាហារសំរាប់ព្រះភិក្ខុ =

១. សង្ឃភត្ត = ភត្តប្រគេនភិក្ខុ តាំងពី ៤ អង្គឡើងទៅ

២. ឧទ្ទេសភត្ត = ភត្តប្រគេនភិក្ខុ ត្រឹម ៣ អង្គយ៉ាងច្រើន

៣ និមន្តនភត្ត = ភត្តប្រគេនភិក្ខុ ដែលបាននិមន្តមក

៤. សលាកភត្ត = ភត្តប្រគេនភិក្ខុ ដែលចាប់ស្លាកត្រូវឈ្មោះ

៥. បក្ខិកភត្ត = ភត្តប្រគេនភិក្ខុ ចំពោះតែក្នុងបក្ខ (ខ្នើតឬរនោច)

៦. ឧបោសថិកភត្ត = ភត្តប្រគេនភិក្ខុ ចំពោះតែក្នុងថ្ងៃឧបោសថ

៧. បាដិបទិកភត្ត = ភត្តប្រគេនភិក្ខុ ចំពោះតែក្នុងថ្ងៃមួយកើតនិងមួយរោច

៨ អាគន្តុកភត្ត = ភត្តប្រគេនភិក្ខុ ទើបមកដល់

៩. គមិកភត្ត = ភត្តប្រគេនភិក្ខុ ទៅតាមដំណើរ

១០. គិលានភត្ត = *ភត្តប្រគេនភិក្ខុ ឈឺ*

១១. គិលានូបដ្ឋាកភត្ត = *ភត្តប្រគេនភិក្ខុ ថែភិក្ខុឈឺ*

១២. និច្ចភត្ត = *ភត្តប្រគេនភិក្ខុ ជានិច្ច*

១៣. កុដិកភត្ត = *ភត្តប្រគេនភិក្ខុ នៅកុដិ*

១៤. វារកភត្ត = *ភត្តប្រគេនភិក្ខុ តាមវេន*

ភទ្ទកប្ប

ភទ្ទកប្ប *គឺកប្បដ៏ចំរើន មានព្រះពុទ្ធត្រាស់ ៥ អង្គ*

១. ព្រះកកុសន្ធៈ

២. ព្រះកោនាគមន

៣. ព្រះកស្សប

៤. ព្រះគោតម

៥. ព្រះអរិយមេត្តេយ្យ

ភ័យ ៣

១ ជរាភយំ = *ភ័យពីចាស់*

២. ព្យាធិភយំ = *ភ័យពីឈឺ*

៣. មរណភយំ = *ភ័យពីស្លាប់*

ភយន្តរាយ ១០

១. រាជភ័យ = *ស្តេចជិះជាន់រាស្ត្រ*
២. ចោរភ័យ = *ចោរលួចប្លន់កាប់សំលាប់*
៣. អគ្គិភ័យ = *ភ្លើងឆេះផ្ទះ*
៤. អសនីភ័យ = *រន្ទះបាញ់*
៥. ទេវទិកភ័យ = *ផែនដីរញ្ជួយ*
៦. វាតភ័យ = *ព្យុះសង្ឃរាបក់កំទេច*
៧. ឧទកភ័យ = *ទឹកជន់លិចភូមិស្រុក*
៨ ទុព្ភិក្ខភ័យ = *មនុស្សអត់ឃ្លាន*
៩. ព្យាធិភ័យ = *ជំងឺរាតត្បាត*
១០ សត្ថភ័យ = *ចំបាំងអរាំងផក*

ភ្នំសត្តបរិភណ្ឌ

ភ្នំសត្តបរិភណ្ឌ គឺភ្នំ ៧ ជាន់ ព័ទ្ធជុំវិញភ្នំព្រះសុមេរុ រាប់ពីក្រៅទៅក្នុង =

១. ភ្នំសុទស្សនៈ
២ ភ្នំករវីក
៣. ភ្នំឥសិន្ធរៈ
៤. ភ្នំយុគន្ធរៈ
៥. ភ្នំនេមិន្ធរៈ
៦. ភ្នំវិនតកៈ
៧. ភ្នំអស្សកណ្ណៈ

ភ្លើង ៧

១. រាគគ្គិ	=	*ភ្លើងជារាគៈ*
២. ទោសគ្គិ	=	*ភ្លើងជាទោសៈ*
៣. មោហគ្គិ	=	*ភ្លើងជាមោហៈ*
៤. អាហុនេយ្យគ្គិ	=	*ភ្លើងជាអ្នកគួរគោរព*
៥. គហបតគ្គិ	=	*ភ្លើងជាគហបតី*
៦. ទក្ខិណេយ្យគ្គិ	=	*ភ្លើងជាអ្នកទទួលយកទាន*
៧. កដ្ឋគ្គិ	=	*ភ្លើងឆេះពីអុស*

ភ្លេងប្រពៃណីខ្មែរ

ភ្លេងការ

ភ្លេងប្រគំ

ភ្លេងកំដររបាំក្ងោក

ភ្លេងផ្លុំស្លឹក

ភ្លេងខ្សែដៀវ

ភ្លេងខ្លុយបំពង់ប្រាំ

ភ្លេងគងដប់បី

ភ្លេងខ្លុយបំពង់ប្រាំពីរ

ភ្លេងគងប្រាំមួយ

ភ្លេងស្នែង

ភ្លេងទ្រខ្មែរ

ភ្លេងអារក្ស

។ល។

ភ្លេងអ្នកតា

ភ្លេងកងសោយ
ភ្លេងកន្សែងក្រហម
ភ្លេងកំរែង
ភ្លេងខ្នងភ្នំ
ភ្លេងខ្មោច
ភ្លេងខ្លោងបណ្តូត
ភ្លេងជំទាវប៉ោ
ភ្លេងផ្លុង
ភ្លេងដំបងដែក
ភ្លេងពួចគត់

ភ្លេងតូចស្តើង
ភ្លេងបញ្ចុះក្រយា
ភ្លេងបារមី
ភ្លេងប្រគំ
ភ្លេងផាត់ជាយ
ភ្លេងភ្ញាំង
ភ្លេងសំពោង
ភ្លេងសំពៅធ្លាយ
ភ្លេងស្តេចដើរ
ភ្លេងស្រីខ្មៅ
។ល។

មង្គល ៣៨

មង្គល *គឺហេតុនាំអោយកើតសេចក្តីសុខចំរើន* –

មង្គលទី ១ = *មិនសេពគប់មនុស្សពាល*
មង្គលទី ២ = *សេពគប់បណ្ឌិត*
មង្គលទី ៣ = *គោរពវត្ថុនិងមនុស្សដែលគួរគោរព*
មង្គលទី ៤ = *រស់នៅក្នុងប្រទេសគួរសម*
មង្គលទី ៥ = *ធ្វើអំពើល្អពីមុន*
មង្គលទី ៦ = *រក្សាខ្លួនអោយត្រឹមត្រូវ*

មង្គលទី ៧ = ចូលចិត្តស្តាប់ច្រើន

មង្គលទី ៨ = ចេះសិល្បៈ

មង្គលទី ៩ = មានរបៀបវិន័យ

មង្គលទី ១០ = និយាយស្ដីជាសុភាសិត

មង្គលទី ១១ = ចិញ្ចឹមបីបាច់ឪពុកម្ដាយ

មង្គលទី ១២ = ចិញ្ចឹមបីបាច់កូន

មង្គលទី ១៣ = ចិញ្ចឹមបីបាច់ប្រពន្ធ

មង្គលទី ១៤ = ធ្វើការ

មង្គលទី ១៥ = ធ្វើអំណោយ

មង្គលទី ១៦ = ប្រព្រឹត្តធម៌

មង្គលទី ១៧ = សង្គ្រោះញាតិ

មង្គលទី ១៨ = ធ្វើអំពើដែលឥតទោស

មង្គលទី ១៩ = វៀរចាកអំពើអាក្រក់

មង្គលទី ២០ = មិនបរិភោគគ្រឿងស្រវឹង

មង្គលទី ២១ = មិនប្រមាទធម៌

មង្គលទី ២២ = គោរព

មង្គលទី ២៣ = បន្ទន់បន្ទាបខ្លួន

មង្គលទី ២៤ = សន្ដោស

មង្គលទី ២៥ = ដឹងគុណ

មង្គលទី ២៦ = ស្ដាប់ធម៌

មង្គលទី ២៧ = អត់ធន់

មង្គលទី ២៨ = ងាយប្រដៅ

មង្គលទី ២៩ = ឃើញសមណៈ

មង្គលទី ៣០ = សន្ទនាធម៌

មង្គលទី ៣១ = ដុតកិលេស

មង្គលទី ៣២ = ប្រព្រឹត្តព្រហ្មចារ្យ

មង្គលទី ៣៣ = ឃើញអរិយសច្ច

មង្គលទី ៣៤ = ធ្វើព្រះនិព្វាន

មង្គលទី ៣៥ = មិនញើតចិត្តដោយលោកធម៌

មង្គលទី ៣៦ = គ្មានសោកក្នុងចិត្ត

មង្គលទី ៣៧ = គ្មានធូលីក្នុងចិត្ត

មង្គលទី ៣៨ = មានចិត្តក្សេមក្សាន្ត

មង្គលការ ៨

១. មង្គលការបែបព្រហ្ម = លើកកូនស្រីអោយព្រាហ្មណ៍ចេះគម្ពីរវេទ

២. មង្គលការបែបទេវតា = លើកកូនស្រីអោយព្រាហ្មណ៍អ្នកធ្វើពិធីបូជាយញ្ញ ទុកជាតំណល់គ្រូ

៣. មង្គលការបែបឥសី = លើកកូនស្រីអោយប្រុស ដែលអោយគោក្របីដល់ខ្លួន

៤. មង្គលការបែបប្រជាបតី = លើកកូនស្រីអោយប្រុស ដោយជូនពរសព្ទសាធុការអោយរួមរស់ដោយសុខចំរើន

៥. មង្គលការបែបអសុរ = លើកកូនស្រីអោយប្រុសដែលបានអោយទ្រព្យសម្បត្តិហួរហៀរដល់ញាតិសន្តានខាងស្រី

៦. មង្គលការបែបរាក្សសៈ = ប្រុសច្បាំងឥតស្វ៊ែយកស្រីបានពីអ្នកគ្រប់គ្រង

៧. មង្គលការបែបគន្ធព្វ = ប្រុសនិងស្រីត្រូវរ៉ូវគ្នាឯង

៨. មង្គលការបែបបិសាច = ប្រុសលបយកស្រីទៅពេលដេក ឬស្រវឹង ឬសន្លប់

មច្ឆរិយៈ ៥

មច្ឆរិយៈ *គឺសេចក្ដីកំណាញ់* =

១. កុលមច្ឆរិយៈ = *កំណាញ់ត្រកូលញាតិញោម*

២. លាភមច្ឆរិយៈ = *កំណាញ់បច្ច័យបួន*

៣. ធម្មមច្ឆរិយៈ = *កំណាញ់ធម៌*

៤. វណ្ណមច្ឆរិយៈ = *កំណាញ់គុណសំបុរ*

៥. អាវាសមច្ឆរិយៈ = *កំណាញ់លំនៅ*

មនុស្សភ្លើត ៨

១. កាមុម្មត្តកោ = *ភ្លើតព្រោះកាមតណ្ហា*

២. កោធុម្មត្តកោ = *ភ្លើតព្រោះកំហឹង*

៣. ទិដ្ឋុម្មត្តកោ = *ភ្លើតព្រោះវិបល្លាស*

៤. មោហុម្មត្តកោ = *ភ្លើតព្រោះវង្វេង*

៥. យក្ខុម្មត្តកោ = *ភ្លើតព្រោះខ្មោចចូល*

៦. បិត្តុម្មត្តកោ = *ភ្លើតព្រោះឡើងចាង*

៧. សុរុម្មត្តកោ = *ភ្លើតព្រោះស្រា*

៨. ព្យសនុម្មត្តកោ = *ភ្លើតព្រោះវិនាសខ្លួន*

មន្ត ៤

គឺមន្តដែលពួកបារគ្គប្រសិទ្ធិទឹកបន្តនៅមុខទេវរូបនិងអ្នកតា =

១. បន្តព្រះស្រីរតនត្រ័យ

២. បន្តព្រះភូមិ

៣. មន្តព្រះពិស្ណុការ

៤ មន្តព្រះអដ្ឋទិស

មហាយញ្ញ ៥

មហាយញ្ញ *គឺការបូជា ឬសែនព្រេនយ៉ាងធំ* =

១. អស្សមេធ = *សំលាប់សេះ*

២. បុរិសមេធ = *សំលាប់មនុស្ស*

៣. និរគ្គឡ = *ដាក់ទានអោយអស់ទ្រព្យ*

៤. សម្មាបាស = *យកកន្លែងណាដែលដាទីធ្លាក់នៃកាំលឹម ទៅ ដាកន្លែងបូជាសែនព្រេន*

៥. វាជបេយ្យ = *ផឹកទឹកដ្លក*

មហាវិលោកនៈ ៨

មហាវិលោកនៈ គឺការប្រមើលមើលលក្ខណ៍ ដែលព្រះពោធិសត្វត្រូវចុះមកចាប់កំណើតក្នុងពុទ្ធកាល =

១. កាលំ វិលោកេតិ = ប្រមើលមើលពេល ដែលមនុស្សមានអាយុមិនទាបជាងមួយរយឆ្នាំ ហើយមិនច្រើនជាងមួយសែនឆ្នាំ

២. ទីបំ វិលោកេតិ = ប្រមើលមើលឃើញតែជម្ពូទ្វីបប៉ុណ្ណោះ មិនមែនបុព្វវិទេហទ្វីប ឬ អបរគោយានទ្វីប ឬ ឧត្តរកុរុទ្វីប

៣. ទេសំ វិលោកេតិ = ប្រមើលមើលឃើញតែមជ្ឈិមប្រទេស មិនមែនបច្ចន្តប្រទេស

៤. កុលំ វិលោកេតិ = ប្រមើលមើលឃើញតែត្រកូលខត្តិយៈ ឬ ព្រាហ្មណៈ មិនមែនត្រកូលសូទ្រៈ

៥. ជនេត្តិ វិលោកេតិ = ប្រមើលមើលម្តាយ ដែលធ្លាប់សាងបារមីមួយសែនកប្ប ស្ថិតនៅក្នុងនិច្ចសីលហើយមានសុខភាពល្អ

៦. អាយុំ វិលោកេតិ = ប្រមើលមើលអាយុសត្វ ដែលរស់នៅយឺនយូរអាចប្រោសបាន

៧. មាសំ វិលោកេតិ = ប្រមើលមើលខែដែលត្រូវចុះមកចាប់កំណើត

៨. នេក្ខម្មំ វិលោកេតិ = ប្រមើលមើលថានឹងទៅសាងផ្នួសនៅកន្លែងណា

មហាសាវ័ក ១០ តាមពុទ្ធនិយមចិន

១. សៀលីហ៊ុត (ព្រះសារីបុត្រ) = អ្នកមានបញ្ញា

២. ម៉ាក់កៀនលៀន (ព្រះមោគ្គល្លាន) = អ្នកមានឫទ្ធិ

៣. ម៉ូ កូកៀវអៀប (ព្រះមហាកស្សប) = អ្នកជាប្រធានសង្ឃ

៤. អូណោហ៊ុត (ព្រះអនុរុទ្ធ) = អ្នកមានទិព្វចក្ខុ

៥. ស៊ូភូទី (ព្រះសុភូតិ) = អ្នកអធិប្បាយពុទ្ធិមហាសូន្យ
តា

៦. ពូឡៅណា (ព្រះបូរណៈ) = អ្នកប្រកាសលទ្ធិបំបាត់ទុក្ខ

៧. កៀកប៉ៀងអៀង (ព្រះកច្ចាយនៈ) = អ្នកអត្ថាធិប្បាយច្បង

៨. អ៊ូវផូឡូ (ព្រះឧបាលី) = អ្នករក្សាវិន័យ

៩. ឡូហោល៊ី (ព្រះរាហុល) = អ្នកចូលចិត្តសិក្សាហស្សធម៌

១០. អូណាន់ (ព្រះអានន្ទ) = អ្នកពោកស្សូរ

ឋានៈ ៣

ឋានៈ គឺសេចក្ដីប្រកាន់រឹងត្អឹង =

១. សេយ្យោ = ប្រកាន់ថាអញប្រសើរជាងគេបំផុត គ្មានអ្នកណាផប់

២. សទិសោ = ប្រកាន់ថា គ្មានអ្នកណាជាជាងអ្នកណា

៣. ហីនោ = ប្រកាន់ថា ថោកទាបស្រេចតែអញ ឥតគិតពឹងពាក់
អ្នកណាមួយ

មិច្ឆាមគ្គ ១០

មិច្ឆាមគ្គ *គឺផ្លូវខុស* =

១. មិច្ឆាទិដ្ឋិ = *យោបល់ខុស*

២. មិច្ឆាសង្កប្បៈ = *គំរិះខុស*

៣. មិច្ឆាវាចា = *សំដីខុស*

៤. មិច្ឆាកម្មន្ត = *ការងារខុស*

៥. មិច្ឆាជីវៈ = *ចិញ្ចឹមជីវិតខុស*

៦. មិច្ឆាវាយាម = *ព្យាយាមខុស*

៧. មិច្ឆាសតិ = *រំលឹកខុស*

៨. មិច្ឆាសមាធិ = *តំកល់ចិត្តស្ងប់ខុសទំនង*

៩. មិច្ឆាវិមុត្តិ = *រំដោះខុស*

១០. មិច្ឆាញាណ = *ចំណេះខុស*

មិច្ឆាវណិជ្ជា ៥

មិច្ឆាវណិជ្ជា *គឺជំនួញខុស ឬ បញ្ចមិច្ឆាវណិជ្ជា* =

១. សត្ថវាណិជ្ជា = *លក់គ្រឿងអាវុធសំរាប់សំលាប់*

២. សត្តវាណិជ្ជា = *លក់មនុស្សសំរាប់ជាប់ទាសី ឬ សំរាប់ល្បែងកាម*

៣. មំសវាណិជ្ជា = *លក់សត្វចិញ្ចឹមយកសាច់ជាអាហារ*

៤. មជ្ជវាណិជ្ជា = *លក់គ្រឿងញៀនសំរាប់អោយស្រវឹង*

៥. វិសវាណិជ្ជា = *លក់គ្រឿងពិសពុលសំរាប់បំពុល*

មុទ្រា ៨

មុទ្រា គឺកាយវិការរបស់ព្រះពុទ្ធអង្គ =

១. វិតក្កមុទ្រា = កាយវិការសមាធិ

(ពែនភ្នែន ដៃស្តាំផ្ទារលើដៃឆ្វេង តំរួតលើភ្នែន)

២. ភូមិស្បសិមុទ្រា = កាយវិការផ្ចាញ់មារ យកដីជាសាក្សី

(ពែនភ្នែន ដៃឆ្វេងផ្ទារលើភ្លៅ ដៃស្តាំផ្ទាប់លើភ្លៅ ចង្អុលដី)

៣. ធម៌ចក្រមុទ្រា = កាយវិការសំដែងព្រះធម្មចក្កប្បវត្តនសូត្រ

(ពែនភ្នែន ដៃស្តាំក្តោប ម្រាមធ្វើជារង្វង់ មានលំនាំដូចបង្វិលកង់)

៤. អភយមុទ្រា = កាយវិការប្រទានអភ័យ

(ឈរ ឬពែនភ្នែន ដៃស្តាំរារចេញទៅមុខ ដៃឆ្វេងសំយុងចុះ)

៥. វរមុទ្រា = កាយវិការប្រទានពរ

(ឈរ ឬពែនភ្នែន ដៃទាំងពីរសំយុងចុះ លាតបាតដៃទៅមុខ)

៦. បាត្រាទានមុទ្រា = កាយវិការបិណ្ឌបាត

(ឈរពោបបាត្រ)

៧. សយនមុទ្រា = កាយវិការផ្ទំ

(ដេកផ្អៀងខាងស្តាំ ជើងឆ្វេងត្រួតលើជើងស្តាំ)

៨. នាគមុទ្រា = កាយវិការនាគប្រក់

(អង្គុយបាត់ស្រះមុចលិន្ទ នាគរាជបើកពពារពីលើដើម្បីបាំងភ្លៀង)

មុសាវាទមិនខុសសីលធម៌ ៩

១. មុត្តមាយា = កុហកដើម្បីអោយផុតភ័យ

២ ជីវិតមាយា = កុហកដើម្បីអោយរួចជីវិត

៣. មនុស្សបរិត្យា = កុហកដើម្បីអោយផុតព្យាបាទ

៤. ជយជិនោ = កុហកដើម្បីយកឈ្នះ

៥. យសវាចា = កុហកដើម្បីលាក់អាថ៌កំបាំង

៦. មេបហានិយា = កុហកដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហា

៧. លព្ធនុរោ = កុហកដើម្បីប្រលែងលេងនឹងប្រពន្ធកូន

៨. អលិវចនំ = កុហកដើម្បីបង្កើតបរិយាកាសរីករាយ

៩. កុសលព្ភភាគី = កុហកដើម្បីតំរង់មនុស្សទៅក្នុងគន្លងធម៌

ម្រាមដៃ ៥

១. អង្គុដ្ឋ = មេដៃ (pouce n.m.)

២. តជ្ជនី = ចង្អុលដៃ (index n.m.)

៣. មជ្ឈិមា = ចង្អុលខ្មោច (majeur n.m.)

៤. អនាមិកា = នាងដៃ (annulaire n.m.)

៥. កនិដ្ឋា = កូនដៃ (auriculaire n.m.)

ឃាប ១២

ឃាប *គឺ ពេលវេលានៃឥស្សរជន ថ្នាក់ទី ២ រាប់ពីខ្ពស់ទៅទាប* –

១. លោកអ្នកឃាបស្រីពិលាស	៧. អ្នកឃាបបរមតិរេក
២. លោកអ្នកឃាបឥភាសសួគសក្តិ	៨. អ្នកឃាបឯកអគ្គក្សត្រិ
៣. លោកអ្នកឃាបធិរាធិត្យ	៩. ឃាបបុរាណរាជ្យរង្ស
៤. លោកអ្នកឃាបវរលក្ខណ៍អនេក	១០. ឃាបសមសក្តិត្រិគុ
៥. អ្នកឃាបទេពកោអល	១១. ឃាបព្រេកសុចរិត
៦. អ្នកឃាបកុសលេកិសេក	១២. ឃាបព្រឹទ្ធជរា

យុគ ៤

យុគ *គឺមាយុពិភពលោក តាមលទ្ធិព្រាហ្មណ៍* =

១. ក្រឹតយុគ = *យុគមាស*

២. ត្រេតាយុគ = *យុគប្រាក់*

៣. ទ្វាបរយុគ = *យុគតូ*

៤. កលិយុគ = *យុគថាម (គិតចាប់តាំងពីថ្ងៃទី ១៨ កុម្ភៈ ឆ្នាំ ៣១០២ មុន គ.ស. ទៅរហូតដល់សព្វថ្ងៃ)*

យុគបុរេប្រវត្តិ ៣

១ យុគថ្មបំបែក (Age de la pierre taillée ou Paléolithique) =

- *ដើមយុគថ្មបំបែក* (Paléolithique inférieur)
- *ចុងយុគថ្មបំបែក* (Paléolithique supérieur)

២. យុគថ្មរំលីង (Age de la pierre polie ou Néolithique)

៣. យុគលោហៈ (Age des métaux) =

- *យុគទង់ដែងនិងសំរិទ្ធ* (Age du cuivre et du bronze)
- *យុគដែក* (Age du fer)

រង្វាស់ចុណ្ណភាគ ១៣

៣៦ បរមាណូ	*ត្រូវជា*	*១*	*អណូ*
៣៦ អណូ	–	*១*	*តជ្ជារី*
៣៦ តជ្ជារី	–	*១០*	*រថរេណូ*
៣៦ រថរេណូ	–	*១*	*លិក្ខា*
៧ លិក្ខា	–	*១*	*ឩកា*
៧ ឩកា	–	*១*	*ធញ្ញមាស*
៧ ធញ្ញមាស	–	*១*	*អង្គុល (១ ធ្នាប់)*
១២ អង្គុល		*១*	*វិទត្ថិ (១ ចំអាម)*
២ វិទត្ថិ		*១*	*រតនៈ (១ ហត្ថ)*
៧ រតនៈ	–	*១*	*យដ្ឋិ*
២០ យដ្ឋិ	–	*១*	*ឩសភៈ*
៨០ ឩសភៈ	–	*១*	*គាវុត*
៤ គាវុត		*១*	*យោជន៍*

រង្វាស់ចំណុះ ៣

២ កូនញី ត្រូវជា ១ កន្ទាំង

២ កន្ទាំង - ១ តៅ

២ តៅ - ១ ថាំង

រង្វាស់ចំណុះ ៧

១ បសតៈ(១) ត្រូវជា ១ ទូកដៃ

៤ បសតៈ - ១ បត្ថៈ (នាលិ)

៤ បត្ថៈ - ១ អាឡ្ហកៈ

៤ អាឡ្ហកៈ - ១ ទោណកៈ

៤ ទោណកៈ - ១ មាណិកា

៤ មាណិកា - ១ ខារិ (អំរែក)

១០ ខារិ - ១ វាហៈ (រទេះ)

រង្វាស់ទំងន់ ៥

១០ ហ៊ុន ត្រូវជា ១ ជី (៣,៧៥ ក.)

១០ ជី - ១ តំលឹង

១៦ តំលឹង - ១ នាលិ (៦០០ ក.)

៥០ នាលិ - ១ ចុង (៣០ គ.ក.)

២ ចុង - ១ ហាប (៦០ គ.ក.)

---

(១)បសតៈ ឬ កុដុះ

រង្វាស់ទំងន់ ៧

៤	គ្រាប់ស្រូវ	ត្រូវជា	១ គុញ្ជា
២	គុញ្ជា	-	១ មាសក:
១០	មាសក:	-	១ អក្ខ:
៨	អក្ខ:	-	១ ធរណ:
៥	ធរណ:	-	១ សុវណ្ណ:
៥	សុវណ្ណ:	-	១ និក្ខ:
៥	និក្ខ:	-	១ បាទ:

រង្វាស់ប្រវែង ៥

១២	ធ្នាប់	ត្រូវជា	១ ចំអាម
២	ចំអាម	-	១ ហត្ថ
៤	ហត្ថ	-	១ ព្យាម
២០	ព្យាម	-	១ សិន
៤០០	សិន	-	១ យោជន៍ (១៦ គ.ម

រង្វាស់ផ្លែឈើ ៣ (១)

៤	ផ្លែ	ត្រូវជា	១ ដំប	(៤)
១០	ដំប	-	១ ផ្ទួន	(៤០)
១០	ផ្ទួន	-	១ ស្លឹក	(៤០០)

(១) គិតទាំង កណ្តាប់ ចាប់ សត្វតូចៗ...

រង្វាស់ពេល ៥

ដាច់ម្រាម ១០ ដង	ត្រូវជា	១	ខណៈ
១០ ខណៈ	-	១	លហៈ
១០ លហៈ	-	១	ខណលហៈ
១០ ខណលហៈ	-	១	មុហុត្ត
១០ មុហុត្តៈ	-	១	ខណមុហុត្ត

រង្វាស់វល្លិ៍ ៣

២០ ដើម	ត្រូវជា	១	កន្ទាស
១០ កន្ទាស	-	១	ក្រពើ (២០០ ដើម)
១០ ក្រពើ	-	១	ក្រអាប់(១) (២០០០ ដើម)

រង្វាស់ស្លឹកឈើ ២

២ សន្លឹក	ត្រូវជា	១	ស្មី
១០ ស្មី	-	១	ត្រពក (២០ សន្លឹក)

---

(១) ចំពោះឫស្សី ១ ក្របាល់មាន៣០ដើម

របៀបចន្ទគតិ ៣

១. ហេមន្តៈ = រដូវរងា មាន៤ខែ ឬ ១១៨ ថ្ងៃ
(១ រោចកត្តិក - ១៥ កើតផល្គុន)

២. គិម្ហៈ = រដូវក្តៅ មាន៤ខែ ឬ ១១៨ ថ្ងៃ
(១ រោចផល្គុន - ១៥ កើតអាសាឍ)

៣. វស្សានៈ = រដូវភ្លៀង មាន៤ខែឬ១១៨ថ្ងៃ
(១ រោចអាសាឍ - ១៥ កើតកត្តិក)

របៀបសុរិយគតិ ៤

១. និទាឃៈ (PRINTEMPS) = រដូវក្តៅ មាន៣ខែឬ៩៣ថ្ងៃ
(២១ មីនា-២១ មិថុនា)

២. វស្សានៈ (ETE) = រដូវភ្លៀង មាន៣ខែឬ៩៣ថ្ងៃ
(២២ មិថុនា-២២ កញ្ញា)

៣. សរទៈ (AUTOMNE) = រដូវអត្ត មាន៣ខែឬ៩០ថ្ងៃ
(២៣ កញ្ញា-២១ ធ្នូ)

៤. សិសិរៈ (HIVER) = រដូវរងា មាន៣ខែឬ៩០ថ្ងៃ
(២២ ធ្នូ-២០ មីនា)

របាំខ្មែរ

- របាំកន្តែរ
- របាំគាក់ក្របីពីក្រសា
- របាំក្លោត
- របាំគោះអង្រែ
- របាំភៃអារ៉ី
- របាំត្លា
- របាំព្រលោក
- របាំត្រុដិ
- របាំទន្សោង
- របាំបុកពាក្ត
- របាំបុកអង្រង
- របាំផ្លិត
- របាំគោតណរ
- របាំមាន់
- របាំអាគេ
- របាំរាំគោះ
- របាំរាំវង់
- របាំវាយក្លួម
- របាំវាយក្រាត់
- របាំស្លព័ត្រ
- របាំស្នូអមទ្យោង
- របាំអង្រែ
- ។ល។

រាជកកុធភណ្ឌ ៥

រាជកកុធភណ្ឌ *គឺគ្រឿងប្រដាប់សំរាប់រាជ្យ ឬ* បញ្ចកកុធភណ្ឌ ៈ

១. ព្រះមហាមកុដ = *មកុដធំ*

២. ព្រះវាលវិជនី = *ផ្លិតរោមសត្វ*

៣. ព្រះខ័ណ្ឌជ័យស្រី = *ព្រះខ័ន*

៤. ព្រះស្វេតច្ឆត្រ = *ឆ័ត្រស*

៥. ព្រះសុវណ្ណបាទុកា = *ស្បែកជើងមាស*

រាជ្យាង្គ ៧

រាជ្យាង្គ *គឺអង្គរបស់រាជ្យ*

១ សាមិ = *ស្តេចជាប្រមុខ*

[illegible] អមាត្យ: = *មន្ត្រី*

[illegible] = *មិត្ត*

[illegible] = *ឃ្លាំង*

[illegible] = *បន្ទាយ*

[illegible] = *ដែន*

៧ ពល = *កំលាំង*

រាជ្យាង្គ ៩

១. ម្ចាស់ផែនដី

២. អមាត្យមន្ត្រី

៣ អាណាចក្រ

៤. បន្ទាយ

៥. ឃ្លាំង

៦: សេនា

៧. សម្ពន្ធមិត្រ

៨. ពលរដ្ឋ

៩. សង្គមប្រជាការ

ឈើជាតិក្រអូប ១០ នៅក្នុងគម្ពីរមានគឺ

១. មូលគន្ធ = ឈើក្រអូបរឹស

២. សារគន្ធ = ឈើក្រអូបខ្លឹម

៣. ផេគ្គុគន្ធ = ឈើក្រអូបសាច់

៤. តចគន្ធ = ឈើក្រអូបសំបក

៥. បបដិកគន្ធ = ឈើក្រអូបក្រមរ

៦. រសគន្ធ = ឈើក្រអូបរស

៧. បត្តគន្ធ = ឈើក្រអូបស្លឹក

៨. បុប្ផគន្ធ = ឈើក្រអូបផ្កា

៩. ផលគន្ធ = ឈើក្រអូបផ្លែ

១០. គន្ធគន្ធ = ឈើក្រអូបព្រម

លក្ខណៈ ១៦ នៃមិត្តល្អ

១. នឹកដល់មិត្តដែលបែកគ្នា

២. ត្រេកអរនឹងមិត្តមករក

៣. ចង់តែអោយមិត្តមកលេង

៤. ត្រេកអរនឹងទទួលមិត្តយ៉ាងរាក់ទាក់

៥. ស្រលាញ់មិត្តរបស់មិត្ត

៦. ស្អប់សត្រូវរបស់មិត្ត

៧. ចេញមុខការពារមិត្ត

៨. គាំទ្រអ្នកសរសើរមិត្ត

៩. ប្រាប់អាថ៌កំបាំងចំពោះមិត្ត

១០. ជួយលាក់អាថ៌កំបាំងរបស់មិត្ត

១១. ទុកដាក់នឹងកិច្ចការរបស់មិត្ត

១២. សរសើរបញ្ញារបស់មិត្ត

១៣ ត្រេកអរនឹងសុខចំរើនរបស់មិត្ត

១៤. បើក្លាលនឹងវិនាសភាពរបស់មិត្ត

១៥ នឹកដល់មិត្តពេលបានចំណីឆ្ងាញ់

១៦ រាយចំណែកអោយមិត្ត

លក្ខណៈធម៌ ៨

១. គម្ភីរៈ = ជ្រាលជ្រៅ

២. ទុទ្ទសៈ = ពិបាកឃើញ

៣. ទុរនុពោធៈ = ពិបាកត្រាស់ដឹង

៤. សន្តៈ = ស្ងប់

៥. បណីតៈ = ប្រណីត

៦. អតក្កាវចរៈ = ប៉ាន់ស្មានមិនបាន

៧. និបុណៈ = ល្អិត

៨. បណ្ឌិតវេទនិយៈ = អាចដឹងចំពោះបណ្ឌិត

លក្ខណៈនិព្វាន ៥

១. អជាតិ = គ្មានកើត

២. អជរា = គ្មានចាស់

៣. អព្យាធិ = គ្មានឈឺ

៤. អមតៈ = គ្មានស្លាប់

៥. និព្ភយដ្ឋកៈ = គ្មានទុក្ខ

លក្ខណៈ ពិសេស ១០

អជរត = មិនចាស់

២. អមរណ = មិនស្លាប់

៣. អច្ចុតិ = មិនទ្រេតណា

៤. អនុប្បត្តិ = មិនកើត

៥. អប្បសង្ខ្យ = មិនមានអ្នកនិម្មិត

៦. អចោរគហណីយ = មិនមានចោរលួច

៧. អនិស្សិត = មិនមានទីសំពឹង

៨. វិសុទ្ធគោចរ = នៅបានតែចំពោះអ្នកមានបុណ្យ

៩. និរាវរណ = មិនមានរបាំង

១០. អនន្ត = មិនមានចំណេច

លក្ខណៈអាទិទេព ១៥

មហត្តៈ (grandeur) មានទំហំស្កឹមស្កៃ

ទិបិតា (omnipotence) = មានអានុភាពដាច់ខាត

និច្ចៈ (immuabilité) = គ្មានផ្លាស់ប្តូរ

វិមលៈ (non-souillure) = គ្មានមន្ទិល

និគុណៈ (non-attribut) = គ្មានគុណៈ

សព្វញ្ញុតា (omniscience) = ចេះដឹងគ្រប់សព្វ

សព្វវិទ្យាពិតា (ubiquité) = ចែកភាគបានគ្រប់

៨. មជ្ឈត្តតា (impartialité) = មិនលម្អៀង

៩. ស្នេហា (amour) = ការចិត្តស្រលាញ់

១០. ញាណ (connaissance) = មានសេចក្ដីដឹងខ្ពង់ខ្ពស់

១១. ឫទ្ធិ (puissance) = មានអំណាចធំក្រៃលែង

១២. សក្តិ (énergie) = មានសមត្ថភាពខ្លាំងពូកែ

១៣. ពល (force) = មានកំលាំងខ្លាំងក្លា

១៤ វីរៈ (vertu) = ការគុណពេក

១៥ តេជស (éclat) = មានរស្មី

លេខនិមិត្តរូប

០ តាង សុញ្ញៈ ពិន្ទុ ទេព អនន្ត អាកាស

១ តាង ខ្លួន តែឯង ព្រហ្ម ព្រះចន្ទ រូបកាយ ឯកភាព

២ តាង ដៃ ត្រចៀក ភ្នែក ភ្នែកគោរ ស្វាម យុគឡ សត្វទ្វេ-ចក្ខុ សត្វទ្វេបាទ អស្វិន

៣ តាង ត្រៃរត្ន ត្រៃវេទ ត្រៃពល ត្រៃរតន៍ ត្រៃលក្ខណ៍ ត្រៃ-ភព ត្រៃលោក: ព្រះសិវៈ ភ្លើងទេព គុណ្ឌា ត្រៃបិដក

៤ តាង វេទ សមុទ្រ ទឹក យុគ ទិស អរិយសច្ច លោកបាល កូត បរិស័ទ អរិយសច្ច: លោក ទ្វីប បការ ព្រហ្មវិហារធម៌ ភ្នំ សាគរ ជា

៥ ពាក់ ព្រហ្មចាបមេត ៦៦ ឥន្ទ្រិយ ភូត ប្រាណ បរិភោគគៈ
មិច្ឆារាគជ្ញា រាគកុធភព្វ វេទនា វត្ថុ ករណិយ សីល
កាមគុណ បរមាបរិច្ចាគ ពរ
៦ ពាក់ វេរ កាយាវចរ កម្មញ្ញតា អយរៈ តាត្រ ចិត្តៈ
អជ្ឈាសយធម៌ អធាយកុខ អារម្មណ៍
៧ ពាក់ សេះព្រះសូត្រ ភ្នំសត្តបរិភណ្ឌ សញ្ញាក៏ សមុទ្រស័គ្គ
សសី ស្រះ ភ័យ ធាតាព
៨ ពាក់ ចិត សម្បាយត្ត នរក មច្ឆរិយ កសិណ អាត ជីវ
៩ ពាក់ លោកុត្តរធម៌ នព្វរតន៍ នព្វភព
១០ ពាក់ ទិស ក្បាលអាពណ៌ បារមី អនុស្សតិ កសិណ កិលេស
ទសជាតក៏ បុញ្ញកិរិយាវត្ថុ សេនារ សំយោជន៍
១១ ពាក់ ព្រះរត្ន: កាមភព អត្ថ កម្មផល អានិសង្សពត្តញ្ញូ
១២ ពាក់ រាសីចក្រ ព្រះអាទិត្យ បដិច្ចសមុប្បាទ ឆ្នាំ អាយតនៈ
សត្វា អកុសលចិត្ត លោកុបមា
១៣ ពាក់ សេក្ខៈព្រះកាយ ទុក្ខ កុសល អញ្ញសមានាចេតសិក
១៤ ពាក់ លោភ មនុ ជាបធម៌ កុសលាចេតសិក
១៥ ពាក់ គិតិ ករណៈ ខេត្តកម្ពុជា អានិសង្សសន្ទនាញាតិ
១៦ ពាក់ វេទគុណអាហារ: អត្ថ បរិបាត ឧបក្កិលេស
វិចិកិច្ឆា ចិត្តជាត រូបព្រហ្ម

១៧ តាង ហេតុវិនសតិ

១៨ តាង សិក្ខាសាស្ត្រ ធាតុ បច្ចុលិកគតិ អាគិសណ្ឋាន
អហេតុកចិត្ត

១៩ តាង អាគិសង្ឃសង្ក្រាន

២០ តាង ព្រហ្ម ព្រហ្មលោក សមមេតរហើយពិ សត្តាយទិដ្ឋិ
កុសលកម្មបថ បារមីធាតុ

២១ តាង សូត្រ ចំណាត់ថ្នាក់អភិធម្មបាត: អនេសនា

២២ តាង ជាតិ ឥន្ទ្រិយ

២៣ តាង រូបាវិញ្ញត្តិ អាកិសញ្ញបៀវបាតកញ្ញ

២៤ តាង គាយត្រី ឧបាទាយរូប កាមាវចរសោភណចិត្ត បច្ច័យ

២៥ តាង តត្ថ: អាចរិយគុណ សោភណចេតសិក

២៦ តាង រូបាសអត្ថិ បទ:

២៧ តាង នក្សត្រ មហគ្គតចិត្ត

២៨ តាង ពុទ្ធគុណ ឈានគុណ រូបតបិ

៣០ តាង បុព្វនិមិត្ត

៣១ តាង សត្តភូមិ

៣២ តាង ខ្មែរ អាការ: មហាបុរិសលក្ខណ:

៣៣ តាង ទេវ:ត្រ័យត្រឹង្ស

៣៧ តាង ពោធិបក្ខិយធម៌ ស្រេត

៣៨ តាង បដ្ឋាន

៤០ តាង គុណសម្បត្តិមហាបុរស សមថកម្មដ្ឋាន

៤១ តាង ឥតកត្ត

៤៣ តាង លក្ខណៈអនត្តចារី

៤៤ តាង សលវេខ

៤៧ តាង បុញ្ញាភិសង្ស

៥២ តាង ចេតសិកធម៌

៦២ តាង ទិដ្ឋិ

៨០ តាង អនុព្យញ្ជនៈ

៨៩ តាង លោកិយចិត្ត

១០៨ តាង តណ្ហា វេទនា

១៥០០ តាង កិលេស

លោកធម៌ ៨

លោកធម៌ គឺធម៌សំរាប់លោក =

១. លាភ = បានមក

២. អលាភ = បង់ទៅ

៣. យស = បានយស

៤. អយស = បាត់យស

៥. និន្ទា = តិះដៀល

៦. បសំសា = សរសើរ

៧. សុខ = បានសុខ

៨. ទុក្ខ = បានទុក្ខ

លោកុត្តរធម៌ ៩

លោកុត្តរធម៌ *គឺធម៌ដែលនាំសត្វឲ្យចេញផុតពីលោក*

១. សោតាបត្តិមគ្គ

២. សោតាបត្តិផល

៣. សកទាគាមិមគ្គ

៤. សកទាគាមិផល

៥. អនាគាមិមគ្គ

៦. អនាគាមិផល

៧. អរហត្តមគ្គ

៨. អរហត្តផល

៩. និព្វាន

លំអ ៤

១. លំអនៃតារ៉ា *គឺ សំនៀងពីរោះ*

២. លំអនៃស្ត្រី *គឺ ភក្ដីភាព*

៣. លំអនៃបុរស *គឺ ចំណេះវិជ្ជា*

៤. លំអនៃបព្វជិត *គឺ ខន្តី*

ល្បែងខ្មែរ

- ល្បែងកូនគោល
- ល្បែងកូនឃ្លី
- ល្បែងខ្លាស៊ីគោ
- ល្បែងគប់វង់
- ល្បែងគោះត្រលោក
- ល្បែងគោះពញ្ញាក់
- ល្បែងគ្របអាន់
- ល្បែងគ្រាប់កាំភ្លើង
- ល្បែងចត្រង្គ
- ល្បែងចាប់កូនខ្លែង
- ល្បែងចោះប្រហោត
- ល្បែងចាក់កំពិស
- ល្បែងឈូង
- ល្បែងត្រេះ
- ល្បែងទាញព្រ័ត្រ
- ល្បែងពក់ចាប
- ល្បែងកាយខ្ញុំ
- ល្បែងលាក់ឡុកណាយឡ
- ល្បែងពិទពួក
- ល្បែងបោះកង
- ល្បែងប្រជល់គោ
- ល្បែងប្រជល់ជ្រូក
- ល្បែងប្រជល់ត្រីក្រឹម
- ល្បែងប្រជល់មាន់
- ល្បែងមឹក
- ល្បែងរាវបង្គង
- ល្បែងវែក
- ល្បែងលាក់កន្សែង
- ល្បែងលោតកូនកាស
- ល្បែងលោតច្រូង
- ល្បែងលោតអន្ទាក់
- ល្បែងសី
- ល្បែងហ៊ឹង
- ល្បែងហ៊ើប
- ល្បែងឡ
- ល្បែងអង្គុញ
- ល្បែងអ៊ី
- ល្បែងអៀវ ឬស្តេចចង់
- ល្បែងអោបត្រហោត
- ។ល។

វណ្ណៈ ៤

វណ្ណៈ គឺពូជពង្សមនុស្ស តាមលទ្ធិព្រាហ្មណ៍ ឬ ចតុក្កុលវត្ត =

១. វណ្ណៈព្រាហ្មណៈ

- កើតមុនគេពីមាត់ព្រះព្រហ្ម
- មានភារៈបង្រៀនវេទ
- ប្រើសំពត់ស
- និយមគោរពព្រះឥសូរ

២. វណ្ណៈក្សត្រិយៈ ឬ ខត្តិយៈ

- កើតពីកំភួនដៃព្រះព្រហ្ម
- មានភារៈត្រួតត្រាប្រទេស
- ប្រើសំពត់ក្រហម
- និយមគោរពព្រះវិស្ណុ

៣. វណ្ណៈវៃស្យៈ ឬ វេស្សៈ

- កើតពីភ្លៅព្រះព្រហ្ម
- មានភារៈ រកស៊ីតបុតា
- ប្រើសំពត់លឿង
- និយមគោរពព្រះព្រហ្ម

៤. វណ្ណៈសូទ្រៈ ឬ សុទ្ទៈ

- កើតពីជើងព្រះព្រហ្ម
- មានភារៈស៊ីឈ្នួល
- ប្រើសំពត់ខ្មៅ
- និយមគោរពព្រះគណេស

វ័យជីវិត ១០

១. មន្ទទសក: (១ - ១០ ឆ្នាំ) = វ័យស្រួយ
២. ខិឌ្ឌទសក: (១១ - ២០ ឆ្នាំ) = វ័យល្បែង
៣. វណ្ណទសក: (២១ - ៣០ ឆ្នាំ) = វ័យល្អ
៤. ពលទសក: (៣១ - ៤០ ឆ្នាំ) = វ័យខ្លាំង
៥. បញ្ញាទសក: (៤១ - ៥០ ឆ្នាំ) = វ័យពិចារណា
៦. ហានិទសក: (៥១ - ៦០ ឆ្នាំ) = វ័យគត់
៧. បព្ភារទសក: (៦១ - ៧០ ឆ្នាំ) = វ័យជរា
៨. វង្កទសក: (៧១ - ៨០ ឆ្នាំ) = វ័យកោង
៩. មោមូហទសក (៨១ - ៩០ ឆ្នាំ) = វ័យភ្លេច
១០. សយនទសក: (៩១ - ១០០ ឆ្នាំ) = វ័យដេក

វិជ្ជា ៨

១ វិបស្សនាញាណ = ចេះពិចារណាឃើញច្បាស់ នូវដំណើរ សង្ខារធម៌តាមពិត
២. មនោមយិទ្ធិ = ចេះប្រើឫទ្ធិតាមផ្លូវចិត្ត
៣. ឥទ្ធិវិធី = ចេះប្រើឫទ្ធិតាមផ្លូវកាយ
៤. ទិព្វសោត = ចេះប្រើត្រចៀកទិព្វ
៥. ទិព្វចក្ខុ = ចេះប្រើភ្នែកទិព្វ
៦. ចេតោបរិយញ្ញាណ = ចេះកំណត់ចិត្តអ្នកដទៃ
៧. បុព្វេនិវាសានុស្សតិញ្ញាណ = ចេះរំលឹកជាតិ
៨. អាសវក្ខយញ្ញាណ = ចេះរំលត់កាមកិលេស

វិញ្ញាស ៧

វិញ្ញាស គឺចំណែកក្នុងវេយ្យាករណ៍បាលី =

១. អក្ខរវិញ្ញាស = ចំណែកអក្សរ

២. សន្ធិវិញ្ញាស = ចំណែកសន្ធិ

៣. វិភត្តិវិញ្ញាស = ចំណែកវិភត្តិ

៤. វចនវិញ្ញាស = ចំណែកវចនៈ

៥. បុរិសវិញ្ញាស = ចំណែកបុរិសៈ

៦. កាលវិញ្ញាស = ចំណែកកាល

៧. ការកវិញ្ញាស = ចំណែកកិរិយា

វិសុទ្ធិ ៧

វិសុទ្ធិ គឺសេចក្ដីស្អាតស្អំ =

១. សីលវិសុទ្ធិ = ស្អាតស្អំដោយសីល

២. ចិត្តវិសុទ្ធិ = ស្អាតស្អំដោយចិត្ត

៣. ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិ = ស្អាតស្អំដោយយល់ឃើញត្រូវ

៤. កង្ខាវិតរណវិសុទ្ធិ = ស្អាតស្អំដោយគ្មានកង្វល់

៥. មគ្គាមគ្គញាណទស្សនវិសុទ្ធិ = ស្អាតស្អំដោយពិចារណាឃើញផ្លូ

៦. បដិបទាញាណទស្សនវិសុទ្ធិ = ស្អាតស្អំដោយពិចារណាឃើញវិធី ប្រតិបត្តិ

៧. ញាណទស្សនវិសុទ្ធិ = ស្អាតស្អំដោយញាណទស្សនៈ

វិស្ណុអវតារ ១០

វិស្ណុអវតារ គឺភាគខ្លះរបស់ព្រះវិស្ណុ មកកើតក្នុងមនុស្សលោក ជាសត្វ ជាមនុស្ស-សត្វ ហើយនិងជាមនុស្ស ក្នុងបេសកកម្មរក្សា សន្តិភាព ឬ វិស្ណុអវតារ =

ក. ក្នុងក្រឹតយុគ

១. មច្ឆាវតារ ឬ មីនាវតារ = ចែងភាគជាត្រី មកជួយស្រោចស្រង់ អោយផុតពីទឹកជំនន់លោក

២. កូម៌ាវតារ ឬ កច្ឆបាវតារ = ចែងភាគជាអណ្តើក មកជួយកួរទឹកអម្រឹត និងជួយស្រង់កែវវត្ថុពិសេស កាលជំនន់លោក

៣. វរាហាវតារ ឬ សូករាវតារ = ចែងភាគជាជ្រូក មកជួយបង្ក្រាប ហិរណ្យាក្ស: ដែលលួចផែនដីយកទៅ ក្នុងបាតាល

៤. នរសិង្ហាវតារ ឬ នរសីហាវតារ = ចែងភាគជានរសីហ៍ មកជួយបង្ក្រាប ហិរណ្យកសិបុ ដែលព្យាបាទមនុស្ស ទេវតា និងប្រហ្លាទ កូនបង្កើតរបស់ខ្លួន ជាសាវ័កព្រះវិស្ណុ

ខ. ក្នុងត្រេតាយុគ

៥. វាមនាវតារ ឬ ហេតុណ្ណេការាវតារ = ចែងភាគជាមនុស្សតឿ មកជួយបង្ក្រាប ពិសាចពលិ ដោយកេណ្ឌយកទេវលោក

៦. បរសុរាមាវតារ ឬ រាមជាមទគ្ន្យាវតារ = ចែងភាគជា ព្រះរាមពូថៅ មកជួយបង្ក្រាបក្សត្រជាតិហៃហយ ដែលលួចគោញី

គ ក្នុងទ្វាបរយុគ

៧. រាមាវតារ ឬ រាមចន្ទ្រាវតារ = ចែងភាគជាព្រះរាម ល្អដូចព្រះចន្ទ មកជួយបង្ក្រាបរាវណ៍.

៨. ក្ឫស្ណាវតារ = ចែងភាគជាព្រះក្រឹស្ណា មកជួយការពារក្រុង ញាតិពីពាលរណោះកង្ស.

ឃ. ក្នុងកលិយុគ

៩. ពុទ្ធាវតារ = ចែងភាគជាព្រះពុទ្ធ មករំលាយពិធីកេរ្តិ៍បូជាយញ្ញ មកប្រដៅមនុស្ស អស់សង្ឃឹមអោយស្អប់គម្ពីរវេទ និងស្អប់គំនិតវណ្ណៈនិយម

១០. កល្កិនាវតារ = ចែងភាគជាមនុស្សក្បាលសេះ មកបង្ក្រាបពាលការ អោរយោរ និងចំរើនសភាវៈល្អ

វុឌ្ឍិធម៌ ៤

វុឌ្ឍិធម៌ គឺធម៌ដែលនាំអោយចំរើន =

១ សប្បុរិសូបសំសេវៈ = សេពគប់នឹងអ្នកសប្បុរស

២. សទ្ធម្មស្សវនៈ = ស្ដាប់ធម៌ទូន្មានរបស់អ្នកសប្បុរសដោយគោរព

៣. យោនិសោមនសិការ = ពិចារណាស្គាល់ថា នាម និង រូប ជា ទុក្ខ អនត្តៈ និងអនិច្ចៈ

៤. ធម្មានុធម្មប្បដិបត្តិ = ប្រព្រឹត្តធម៌តាមគួរដល់លោកុត្តរធម៌

ត្រៃមង្គល ៣

ត្រៃមង្គល គឺមង្គលនាំអោយចំរើន =

១. សុបុត្តំ ត្រៃកុលំ = កូនល្អចំរើនត្រកូល

២. សុភូមំ ត្រៃពតំ = ភូមិស្ថានល្អចំរើនទ្រព្យ

៣. សុគេហំ ត្រៃវីកំ = ផ្ទះល្អចំរើនបញ្ញា

វេទ ៤

វេទ គឺគម្ពីរ ៤ ក្នុងសាសនាហិណ្ឌូ =

១. គម្ពីរឫគ្វេទ =- សរសេរតាមស្រុតិ យ៉ាងយូរត្រឹម ១៥០០ឆ្នាំមុន គ.ស.
- និយាយអំពីស្តុតិ នមស្ការ សរសើរទេវៈ បូជាអោយ អាតាក៏ពិតាប៉ា រំលោភសត កំណើតលោក កំណើតទេវៈ
- អ្នកស្មូត្រ គឺ **ហោត្ឫ**

២. គម្ពីរយជុវេទ =- សរសេរតាមស្រុតិ យ៉ាងយូរត្រឹម ៧០០ឆ្នាំមុន គ.ស.
- និយាយអំពីមន្តអាគមផ្សេងៗ ចំលងចេញពីគម្ពីរឫគ្វេទ ហើយនិងអំពីរូបមន្តសែនព្រេនផ្សេងៗ
- អ្នកស្មូត្រគឺ **អធ្វយុ**

៣. គម្ពីរសាមវេទ =- កាត់គម្ពីរដើម នៅសល់តែគម្ពីរចំពោះ
- និយាយអំពីបែបបទចំរៀងនិងអក្សរភ្លេង សំរាប់ស្មូត្រ ក្នុងពិធីផ្សេងៗ

អ្នកស្មូត្រគឺ **ឧទ្គាត្ឫ**

៤. គម្ពីរអថវ៌វេទ =- សរសេរថែមក្រោយ

- និយាយអំពីមន្តអាគមផ្សេងៗ (បន្តអាយុ ស្នេហ៍ បណ្ដេញខ្មោច មង្គលការ ...)
- អ្នកសូត្រគឺ **រាជបុរោហិត**

វេទនា ៥

វេទនា *គឺទំនួលអារម្មណ៍*(១) =

១. សុខវេទនា = *ទទួលអារម្មណ៍ជាសុខ*

២. ទុក្ខវេទនា = *ទទួលអារម្មណ៍ជាទុក្ខ*

៣. ឧបេក្ខាវេទនា = *ទទួលអារម្មណ៍ជាឧបេក្ខា*

៤. សោមនស្សវេទនា = *ទទួលអារម្មណ៍ជាសោមនស្ស*

៥. ទោមនស្សវេទនា = *ទទួលអារម្មណ៍ជាទោមនស្ស*

សក្តិ ៤ របស់ព្រះឥសូរ

១. នាងទុគ៌ា = *ស្រីពិបាកចែចង់*

២. នាងឧមា = *ស្រីសុខសាន្ត*

៣. នាងគោរី = *ស្រីស*

៤. នាងកាលី = *ស្រីខ្មៅ*

---

(១) ទំនួល = ការទទួល

៥. នាងចណ្ឌី = ស្រីកំណាច

៦. នាងបរិតី = ស្រីអ្នកគុំ

៧. នាងកុមារី = ស្រីក្មេង

៨. នាងទេវី = ស្រីទេវតា

៩. នាងមហាទេវី = ស្រីមហាទេព

សង្គហធម៌ ៤

សង្គហធម៌ គឺធម៌សង្គ្រោះ =

១. ទាន = ធ្វើអំណោយដល់អ្នកដែលគួរអោយ

២. បិយវាចា = ពោលពាក្យគួរអោយចង់ស្តាប់

៣. អត្ថចរិយា : ប្រព្រឹត្តអំពើជាប្រយោជន៍ដល់ខ្លួនផងដល់អ្នកដទៃ

៤. សមានត្តតា = ដាក់ខ្លួនអោយល្មមពេញចិត្តអ្នកដទៃ

សង្គហវត្ថុ ៤

សង្គហវត្ថុ គឺវត្ថុនៃសេចក្តីសង្គ្រោះ =

១. សស្សមេធ = ឈ្លាសវៃក្នុងមុខរបរស្រូវ

២. បុរិសមេធ = ផ្តល់រង្វាន់ដល់អ្នកធ្វើការ ៦ ខែម្តង ។

៣. សម្មាបាស = ផ្តល់ទុនដល់អ្នកក្រីក្រដោយមិនយកការប្រាក់ក្នុងរយៈពេល ៣ ឆ្នាំ

៤. វាជបេយ្យ = ពោលពាក្យជាទីស្រលាញ់

សច្ចៈ ៤

១. វាចាសច្ចៈ = ពិតដោយនិយាយ

២. សម្មុតិសច្ចៈ = ពិតដោយមិនសន្មត

៣. ទិដ្ឋិសច្ចៈ = ពិតដោយយល់ឃើញ

៤. បរមត្ថសច្ចៈ = ពិតដោយមិនប្រែប្រួល

សត្តរតន៍

សត្តរតន៍ គឺកែវ ៧ប្រការ(១) =

១. ចក្ករតន៍ = កង់កែវ

២. ហត្ថិរតន៍ = ដំរីកែវ

៣. អស្សរតន៍ = សេះកែវ

៤. មណិរតន៍ = ត្បូងមានតំលៃ

៥. ឥត្ថីរតន៍ = ស្ត្រីកែវ

៦. គហបតិរតន៍ = នាយឃ្លាំងកែវ

៧. បរិនាយករតន៍ = នាយពលកែវ

(១) កែវ = ត្បូងដែលមានតំលៃខ្ពស់

សត្តសតកមហាទាន

សត្តសតកមហាទាន *គឺទានមួយមុខ ៧០០ ៗ របស់ព្រះវេស្សន្តរ*

១	ដំរី	៧០០	៥.	ខ្ញុំស្រី	៧០០
២.	សេះ	៧០០	៦.	ខ្ញុំប្រុស	៧០០
៣.	រាជរថ	៧០០	៧.	គោកាប្រេះ	៧០០
៤.	ស្រីស្នំ	៧០០	៨.	មេគោញ្ញាត់	៧០០
			៩.	រាជមាស	៧០០

សត្វ ៣

សត្វ *គឺបុគ្គលដែលជាប់ជំពាក់ក្នុងលោក* =

១. ហីនសត្វ = *សត្វថ្នាក់ទាប ខ្វះសីលធម៌*

២. មជ្ឈិមសត្វ = *សត្វថ្នាក់កណ្ដាល*

៣. ឧត្តមសត្វ = *សត្វថ្នាក់ខ្ពស់ មានពោធិសត្វជាដើម*

សប្បាយ ៤

១. ធម្មសប្បាយ = *សប្បាយព្រោះជ្រើសរើសធម៌ត្រឹមត្រូវ*

២. បុគ្គលសប្បាយ = *សប្បាយព្រោះសេពគប់បុគ្គលត្រឹមត្រូវ*

៣. អាវាសសប្បាយ = *សប្បាយព្រោះរើសទីលំនៅត្រឹមត្រូវ*

៤. អាហារសប្បាយ = *សប្បាយព្រោះមានចំណីអាហារគ្រប់គ្រាន់*

សប្បុរិសទាន ៥

សប្បុរិសទាន គឺអំណោយដោយសប្បុរស =

១. សក្កច្ចំ ទេតិ = អោយដោយគោរពវត្ថុជាអំណោយ

២. ចិត្តី កត្វា ទេតិ = អោយដោយគោរពវត្ថុជាអំណោយផង និងគោរពអ្នកទទួលផង

៣. សហត្ថា ទេតិ = អោយដោយដៃខ្លួនឯងផ្ទាល់

៤. អនបវិទ្ធំ ទេតិ = អោយដោយមិនបោះអោយ

៥. អាគមនទិដ្ឋិកោ ទេតិ = អោយដោយជឿជាក់ថា នឹងបានទទួលផលវិញ

សប្បុរិសទាន ៨

១. សុចិទាន = អោយរបស់ល្អៗ

២. បណីតទាន = អោយរបស់ប្រណីត

៣. កាលេទាន = អោយតាមពេល

៤. កប្បិយទាន = អោយរបស់គួរសម

៥. វិចេយ្យទាន = អោយដោយរើសមនុស្សដែលគួរអោយ

៦. អភិណ្ហទាន = អោយជានិច្ច

៧. បសាទទាន = អោយដោយចិត្តជ្រះថ្លា

៨. អត្តមនទាន = អោយហើយ ពេញចិត្តបំផុត

សប្បុរិសធម៌ ៧

សប្បុរិសធម៌ គឺធម៌របស់អ្នកប្រព្រឹត្តល្អ =

១. ធម្មញ្ញុតា = ស្គាល់ហេតុ
២. អត្ថញ្ញុតា = ស្គាល់ផល
៣. អត្តញ្ញុតា = ស្គាល់ខ្លួន
៤. មត្តញ្ញុតា = ចេះប្រមាណ
៥. កាលញ្ញុតា = ស្គាល់កាលៈទេសៈ
៦. បរិសញ្ញុតា = ស្គាល់ទីប្រជុំជន
៧ បុគ្គលញ្ញុតា = ស្គាល់មនុស្ស

សប្តាហ៍

សប្តាហ៍ គឺរយៈពេល ៧ ថ្ងៃ =

១. ថ្ងៃអាទិត្យ (dimanche) ឬ អាទិវារ ឬ រវិវារ

(Soleil)

២ ថ្ងៃចន្ទ (lundi) ឬ ចន្ទវារ ឬ សោមវារ

(Lune)

៣. ថ្ងៃអង្គារ (mardi) ឬ ភុម្មវារ ឬ មង្គលវារ

(Mars)

៤. ថ្ងៃពុធ (mercredi) ឬ ពុធវារ ឬ សៅម្យវារ

(Mercure)

៥. ថ្ងៃព្រហស្បតិ៍ (jeudi) *ឬ គុរុវារ ឬ ព្រហស្បតិវារ*

(Jupiter)

៦. ថ្ងៃសុក្រ (vendredi) *ឬ ភគ្គុវារ ឬ សុក្រវារ*

(Vénus)

៧. ថ្ងៃសៅរ៍ (samedi) *ឬ សនិវារ ឬ សៅរិវារ*

(Saturne)

សមណបរិក្ខារ ៨

សមណបរិក្ខារ *គឺគ្រឿងប្រើប្រាស់របស់អ្នកបួស ឬ* អដ្ឋបរិក្ខារ

១. ស្បង់

២. ចីពរ

៣. សង្ឃាដី

៤. បាត្រដី

៥. កាំបិតកោរ

៦. បំពង់ម្ជុល

៧. វត្ថពន្ធចង្កេះ

៨. តំរងទឹក

សមភាព ៤

សមភាព *គឺភាពស្មើគ្នា ឬ ភាពដូចគ្នា*

១ សមកិច្ច = *ស្មើគ្នាក្នុងការងារ*

២. សមានុភាព = *ស្មើគ្នាក្នុងអំណាច*

៣. សមសីល = *ដូចគ្នាក្នុងមារយាទល្អ*

៤. សមមិត្ត = *ដូចគ្នាក្នុងទស្សនៈ*

សមិទ្ធិ ១៣

សមិទ្ធិ *គឺការផ្គុំស្លឹក ផ្កា ផ្លែ នៃរុក្ខជាតិ ដែលចាត់ទុកជានិមិត្តរូបនៃ សុខសួស្ដី និងសេចក្ដីសំរេច* =

១. ស្លឹកស្វាយ.
២. ស្លឹកក្រទុះ
៣. ស្លឹកឈើ
៤ ស្លឹកខ្នុរ
៥. ស្លឹកល្វា
៦. ស្លឹកក្រាក់
៧. ស្លឹកមាស
៨. ស្លឹកស្លាប់ឡោក
៩. ស្លឹកចារ
១០. ផ្កាឈូក
១១. ស្បូវភ្លាំង
១២. ផ្លែក្រូចសើច
១៣. ផ្លែសំបួរមាស

សម្បត្តិ ៩

១.	ជាតិសម្បត្តិ	=	កំណើត
២.	ភោគសម្បត្តិ	=	ទ្រព្យធន
៣.	អាយុសម្បត្តិ	=	អាយុ
៤.	អារោគ្យសម្បត្តិ	=	អនាម័យ
៥.	វណ្ណសម្បត្តិ	=	ពណ៌សំបុរ
៦.	បញ្ញាសម្បត្តិ	=	បញ្ញា
៧.	មានុសិកាសម្បត្តិ	=	សម្បត្តិមនុស្ស
៨.	ទិព្យសម្បត្តិ	=	សម្បត្តិទិព្វ
៩.	និព្វានសម្បត្តិ	=	និព្វាន

សម្បត្តិទិព្វ ១០

១.	ទិព្វាយុ	=	អាយុទិព្វ
២.	ទិព្វវណ្ណ	=	ពណ៌សំបុរទិព្វ
៣.	ទិព្វសុខ	=	សុខទិព្វ
៤.	ទិព្វយស	=	យសសក្តិទិព្វ
៥.	ទិព្វាធិបតេយ្យ	=	អំណាចទិព្វ
៦.	ទិព្វរូប	=	រូបកាយទិព្វ
៧.	ទិព្វសទ្ទ	=	សំលេងទិព្វ
៨.	ទិព្វគន្ធ	=	ក្លិនទិព្វ
៩.	ទិព្វរស	=	រសទិព្វ
១០.	ទិព្វផោដ្ឋព្វ	=	សម្ផស្សទិព្វ

សម្មាសង្កប្បៈ ៣

. សម្មាសង្កប្បៈ គឺគំនិតត្រូវ =

១. នេក្ខម្មសង្កប្បៈ = ត្រិះរិះចេញអោយផុតពីកាមគុណ

២. អព្យាបាទសង្កប្បៈ = ត្រិះរិះចេញអោយផុតពីគំនិតគុំគួន

៣. អវិហឹសាសង្កប្បៈ = ត្រិះរិះចេញអោយផុតពីគំនិតបៀតបៀន

ការសរសើរ ៩

១. សរសើរបុត្សបោក = នៅពេលត្រលប់ពីច្បាំង

២. សរសើរស្រូវ = នៅពេលចូលជង្រុក

៣. សរសើរនាង = នៅពេលផុតរបួតជំ

៤. សរសើរនំ = នៅពេលខ្នាំងចូលពោះ

៥. សរសើរបាយ = នៅពេលក្រពះរំលាយ

៦. សរសើរប្រពន្ធចុង = នៅពេលចាស់ជរា

៧. សរសើរចៅហ្វាយ = នៅពេលមានបណ្ដឹង

៨. សរសើរសមណព្រាហ្មណ៍ = នៅពេលបំពេញវត្តប្រតិបត្តិ

៩. សរសើរសិស្ស = នៅពេលឃ្លាតចាកពីគ្រូ

សិល្បៈខ្មែរ ២ សម័យ

ក សម័យមុនអង្គរ (ស.វ.១ → ស.វ.៨)

១. រចនាបថភ្នំដា = ស.វ.១ → ស.វ.៦

២. រចនាបថសំបូរ = ស.វ.៧ (ដើម) → ស.វ.៧ (កណ្ដាល)

៣. រចនាបថព្រៃក្មេង = ស.វ.៧ (កណ្ដាល) → ស.វ.៧ (ចុង)

៤. រចនាបថកំពង់ព្រះ = ស.វ.៨ (ដើម) → ស.វ.៨ (ចុង)

ខ. សម័យមហានគរ (ស.វ.៩ → ស.វ.១៣)

៥. រចនាបថគូលែន = ស.វ.៩ (ដើម) → ស.វ.៩ (កណ្ដាល)

៦. រចនាបថព្រះគោ = ស.វ.៩ (ចុង)

៧. រចនាបថបាខែង = ស.វ.៩ (ចុង) → ស.វ.១០ (ដើម)

៨. រចនាបថកោះកេ = ស.វ.១០ (ចុង)

៩. រចនាបថបន្ទាយស្រី = ស.វ.១០ (កណ្ដាល) → ស.វ.១០ (ចុង)

១០. រចនាបថឃ្លាំង = ស.វ.១០ (ចុង) → ស.វ.១១ (កណ្ដាល)

១១. រចនាបថបាពួន = ស.វ.១១ (កណ្ដាល) → ស.វ.១១ (ចុង)

១២. រចនាបថអង្គរវត្ត = ស.វ.១២ (ដើម) → ស.វ.១២ (កណ្ដាល)

១៣. រចនាបថបាយ័ន = ស.វ.១២ (កណ្ដាល) → ស.វ.១៣ (ដើម)

សិល្បសាស្ត្រ ១៩

១. សូតិ = ចំណេះអំពីសំរែកសត្វ

២. សម្មតិ = ចំណេះអំពីកំណើតព្រៃភ្នំផាសើម

៣. សំខ្យា = ចំណេះអំពីលេខ

៤. យោគា = ចំណេះអំពីជំនាង

៥. នីតិ = ចំណេះអំពីល្បិចគ្រប់គ្រង

៦. វិសេសិកា = ចំណេះអំពីល្បិចចិញ្ចឹមជីវិត

៧. គណិកា = ចំណេះអំពីតារាវិទ្យា

៨. គន្ធព្វា = ចំណេះអំពីភ្លេង

៩. តិកិច្ឆា = ចំណេះអំពីពេទ្យ

១០. ធនុពេទា = ចំណេះអំពីល្បិចបាញ់ធ្នូ

១១. បុរាណា = ចំណេះអំពីរឿងបុរាណ

១២. ឥតិហាសា = ចំណេះអំពីរបៀបរកទិសរបួលពេលព្រាយ

១៣. ជោតិសា = ចំណេះអំពីក្បួនទាយ

១៤. មាយា = ចំណេះអំពីល្បែង

១៥. កេតុ = ចំណេះអំពីវិចារហេតុផល

១៦. វេជ្ជា = ចំណេះអំពីល្បិចចិញ្ចឹមសត្វនិងដាំដំណាំ

១៧. មុទ្ធសា = ចំណេះអំពីល្បិចចំបាំង

១៨. ពាសល្មា = ចំណេះអំពីសំណើចរាវការ

១៩. ឆន្ទសា = ចំណេះអំពីកាព្យ

សំលេងទៀប ១០

១. ភេរិសទ្ទោ = សំលេងស្គរផ្ទាំក្រុន

២. ឧសភសទ្ទោ = សំលេងឧសភ

៣. ឧទកសទ្ទោ = សំលេងទឹកត្រូវធ្លាក់ផ្កា

៤. មណីរតនមនោហរសទ្ទោ = សំលេងកែវមណី ឈ្មោះ មនោហរចិត្តា

៥. នាវាសទ្ទោ = សំលេងសំពៅ

៦. សន្ទមានិកសទ្ទោ = សំលេងរទេះ

៧. វាតសទ្ទោ = សំលេងខ្យល់

៨ មហាមេឃវុដ្ឋិសទ្ទោ = សំលេងភ្លៀងធំ

៩. អាចរិយសទ្ទោ = សំលេងគ្រូ

១០. ទេសិតសទ្ទោ = សំលេងព្រះពុទ្ធដេញដោយ

សីហៈ ៤

១. តិណសីហ៍ = តោប្រផេះ ស៊ីស្មៅជាអាហារ

២. កាឡសីហ៍ = តោខ្មៅ ស៊ីស្មៅជាអាហារ

៣. បណ្ឌុសីហ៍ = តោលឿង ស៊ីសាច់សត្វជាអាហារ

៤. កេសរសីហ៍ = តោក្រហម មានសំពុំរោមក ស៊ីសាច់សត្វជា អាហារ (ឬ សីហរាជ ឬ រាជសីហ៍)

ស្វរចំរៀង ៦

១. ឧសភគីត = ចំរៀងដូចសំរែកគោ
២. គន្ធារគីត = ចំរៀងដូចសំរែកចៀម
៣. មជ្ឈិមគីត = ចំរៀងដូចសំរែកក្រៀល
៤ បញ្ចមគីត = ចំរៀងដូចសំរែកតាវ៉ៅ
៥. ធេវតគីត = ចំរៀងដូចសំរែកសេះ
៦. និសាទគីត = ចំរៀងដូចសំរែកដំរី

សេនាង្គ ៤

សេនាង្គ គឺអង្គទ័ពជើងគោក ឬ ចតុរង្គសេនា —

១. ហត្ថានីក = ទ័ពដំរី (ដំរី ៩១)
២. អស្សានីក = ទ័ពសេះ (សេះ ២៤៣)
៣. រថានីក = ទ័ពរទេះ (រទេះ ៨១)
៤. បត្តានីក = ទ័ពទាហានថ្មើរជើង (ទាហាន ៤៣៥)

សំដីសុភាសិត ៥

១. និយាយត្រូវកាលៈទេសៈ
២. និយាយពិត
៣. និយាយទន់ភ្លន់
៤. និយាយមានប្រយោជន៍
៥. និយាយដោយមេត្តាចិត្ត

សំយោជន៍ ១០

សំយោជន៍ គឺកិលេសរឹងត្អឹងអាស្រ័យនៅក្នុងចិត្ត =

១. រូបរាគៈ = ត្រេកអរក្នុងរូបថាជាសេចក្តីសុខ

២. អរូបរាគៈ = ត្រេកអរក្នុងអរូបថាជាសេចក្តីសុខ

៣. មានះ = ប្រកាន់មានះរឹងត្អឹង

៤. ឧទ្ធច្ចៈ = អណ្តែតអណ្តូងរាយមាយ

៥. អវិជ្ជា = ល្ងង់ខ្លៅ

៦. សក្កាយទិដ្ឋិ = យល់ថាកាយជារបស់ខ្លួន

៧. វិចិកិច្ឆា = ចេះតែសង្ស័យស្ទាក់ស្ទើរក្នុងកម្មផល

៨. សីលព្វតបរាមាសៈ = ប្រកាន់ទំលាប់ប្រតិបត្តិខុសទំនង

៩. កាមរាគៈ = ត្រេកអរក្នុងកាមភពទាំង ១១

១០. បដិឃៈ = តង្អៀតចិត្តដោយកំហឹង

សំវេជនីយដ្ឋាន ៤

សំវេជនីយដ្ឋាន គឺកន្លែងគួរសង្វេគ =

១. កន្លែងដែលព្រះពុទ្ធអង្គប្រសូត នៅឧទ្យានលុម្ពិនី រវាងក្រុងកបិលពស្តុ និងក្រុងទេវទហៈ

២. កន្លែងដែលព្រះពុទ្ធអង្គត្រាស់ដឹង ព្រះអនុត្តរសម្មាសម្ពោធិញ្ញាណ នៅមាត់ស្ទឹងនេរញ្ជរា តំបន់ឧរុវេលាសេនានិគម ដែនមគធៈ

៣. កន្លែងដែលព្រះពុទ្ធអង្គសំដែងបឋមធម្មទេសនា ប្រោសព្រះបញ្ចវគ្គិយភិក្ខុនៅព្រៃឥសិបតនមិគទាយវន

៤. កន្លែងដែលព្រះពុទ្ធអង្គចូលបរិនិព្វាន នៅសាលវ័ន ក្រុងកុសិនារា

ស្ថានព្រហ្ម ២០

ស្ថានព្រហ្មរាប់ពីទាបទៅខ្ពស់មាន =

ក. រូបព្រហ្ម ១៦ ជាន់

១. ព្រហ្មបារិសជ្ជា = *អ្នកបំរើរបស់មហាព្រហ្ម*

២. ព្រហ្មបុរោហិតា = *បុរោហិតរបស់មហាព្រហ្ម*

៣. មហាព្រហ្មា = *អ្នកធំលើសលប់ដោយវណ្ណៈនិងអាយុ*

៤. បរិត្តាភា = *អ្នកមានពន្លឺតិច*

៥. អប្បមាណាភា = *អ្នកបានពន្លឺក្រៃលែង*

៦. អាភស្សរា = *អ្នកមានរស្មីចេញពីរូបកាយដូចអណ្តាតភ្លើង*

៧. បរិត្តសុភា = *អ្នកមានសេចក្តីល្អតិច*

៨. អប្បមាណសុភា = *អ្នកមានសេចក្តីល្អក្រៃលែង*

៩. សុភកិណ្ហា = *អ្នកមានលំអដោយរស្មីផ្សាយចេញពីរាងកាយ*

១០. វេហប្ផលា = *អ្នកមានផលវិបុលវិសេសវិសាល*

១១. អសញ្ញសត្តា = *អ្នកមិនមានសញ្ញាអ្វី*

១២. អវិហា = *អ្នកមិនសាបសូន្យពីសម្បត្តិ*

១៣. អតប្បា = *អ្នកមិនដុតកំដៅគេ*

១៤. សុទស្សា = *អ្នកមានលំអមើលគួរគយគន់*

១៥. សុទស្សី = *អ្នកមានយោបល់ល្អប្រពៃ*

១៦. អកនិដ្ឋា = *អ្នកធំប្រកបដោយគុណសម្បត្តិគ្រប់*

៦. អរូបព្រហ្ម ៤ ជាន់

១. អាកាសានញ្ចាយតនភូមិ = អាកាសដែលគ្មានទីបំផុត
២. វិញ្ញាណញ្ចាយតនភូមិ = វិញ្ញាណគ្មានទីបំផុត
៣. អកិញ្ចញ្ញាយតនភូមិ = សេចក្ដីមិនមានអ្វី
៤. នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនភូមិ = ភពដែលមានសញ្ញាក៏ដូចជាឥតសញ្ញា

ស្រា ៥

១. បិដ្ឋសុរា = ស្រាធ្វើពីម្សៅ
២. បូវសុរា = ស្រាធ្វើពីនំ
៣. ឱទនសុរា = ស្រាធ្វើពីបាយ
៤. កិណ្ណបក្ខិត្តសុរា = ស្រាធ្វើពីមេ
៥. សម្ភារសំយុត្តសុរា = ស្រាធ្វើពីវត្ថុផ្សេងៗ

ស្រះធំ ៧

១. ស្រះអនោត្តតៈ
២. ស្រះកណ្ណមុណ្ឌៈ
៣. ស្រះរថការៈ
៤. ស្រះឆទ្ទន្តៈ
៥. ស្រះកុណាលៈ
៦. ស្រះហង្សបបាតៈ
៧. ស្រះមណ្ឌាគិនិសិរីកេច្បបាតៈ

ហេតុ ៤ នៃសុខ

១ អត្ថិសុខ = សុខព្រោះមានសម្បត្តិ

២. ភោគសុខ = សុខព្រោះចេះប្រើប្រាស់សម្បត្តិ

៣. អនណកសុខ = សុខព្រោះគ្មានបំណុល

៤. អនវជ្ជសុខ = សុខព្រោះធ្វើល្អ

ហេតុ ៨ នៃឃាតកម្ម

១. រាគវសេន = សំលាប់ដោយសាររាគៈ

២. ទោសវសេន = សំលាប់ដោយសារទោសៈ

៣. មោហវសេន = សំលាប់ដោយសារមោហៈ

៤. មានវសេន = សំលាប់ដោយសារមានៈ

៥. លោភវសេន = សំលាប់ដោយសារលោភៈ

៦. ជីវិតត្ថាយ = សំលាប់ដោយសារចិញ្ចឹមជីវិត

៧. អញ្ញាណវសេន = សំលាប់ដោយសារមិនដឹង

៨. វិនយវសេន = សំលាប់ដោយសារវិន័យ

ហេតុ ៤ នៃមាន

១. ដោយមានព្រោះស្រលាញ់គ្នា

២. ដោយមានព្រោះខឹង

៣. ដោយមានព្រោះល្ងង់

៤. ដោយមានព្រោះខ្លាច

៥. អោយទានព្រោះធ្លាប់

៦. អោយទានព្រោះសប្បាយ

៧. អោយទានព្រោះចង់ទៅស្ថានសួគ៌ និព្វាន

៨. អោយទានព្រោះចង់សំអាតចិត្ត

អករ៍ ៩

អករ៍ *គឺ គោរមងារនៃស្នំចាស់ ថ្នាក់ទី១ រាប់ពីខ្ពស់ទៅទាប* =

១. មេបាកព្រះអករ៍ ចមក្សត្រី

២. អ្នកព្រះអករ៍ មង្គលក្សត្រី

៣. អ្នកព្រះអករ៍ ជាតិឧត្តម

៤. អ្នកព្រះអករ៍ ធិតាភិរម្យ

៥. អ្នកព្រះអករ៍ បទុមវង្សា

៦. អ្នកអករ៍ រាជានុពង្ស

៧. អ្នកអករ៍ រាជវង្សឧត្តលា

៨. អ្នកអករ៍ ឯកអគ្គកញ្ញា

៩. អ្នកអករ៍ បុត្តាជាតិ

អគតិ ៤

អគតិ *គឺលំអៀង* =

១. ឆន្ទាគតិ = *លំអៀងព្រោះស្រលាញ់*

២. ទោសាគតិ = *លំអៀងព្រោះស្អប់*

៣. មោហាគតិ = *លំអៀងព្រោះល្ងង់*

៤. ភយាគតិ = *លំអៀងព្រោះខ្លាច*

អជ្ឈាស្រយធម៌ ៦

អជ្ឈាស្រយធម៌ គឺសភាវៈដែលអាស្រ័យនៅក្នុងចិត្ត =

១ អលោភជ្ឈាស្រយ = ឃើញទោសក្នុងសេចក្ដីលោភ
ឃើញគុណក្នុងសេចក្ដីមិនលោភ

២. អទោសជ្ឈាស្រយ = ឃើញទោសក្នុងសេចក្ដីខឹង
ឃើញគុណក្នុងសេចក្ដីមិនខឹង

៣. អមោហជ្ឈាស្រយ = ឃើញទោសក្នុងសេចក្ដីវង្វេង
ឃើញគុណក្នុងសេចក្ដីមិនវង្វេង

៤. នេក្ខម្មជ្ឈាស្រយ = ឃើញទោសក្នុងឃរាវាស
ឃើញគុណក្នុងបព្វជ្ជា

៥. បវិវេកជ្ឈាស្រយ = ឃើញទោសក្នុងជីវភាពពួក
ឃើញគុណក្នុងជីវភាពផ្ដាច់

៦. និស្សរណជ្ឈាស្រយ = ឃើញទោសក្នុងត្រៃភព
ឃើញគុណក្នុងការរំដោះចាកត្រៃភព

អដ្ឋង្គិកមគ្គ

អដ្ឋង្គិកមគ្គ គឺផ្លូវត្រឹមត្រូវ ៨ ដែលនាំមនុស្សដោយផុតពីទុក្ខ ឬ អរិយមគ្គ ឬ សម្មាមគ្គ =

បញ្ញាសិក្ខា

១. សម្មាទិដ្ឋិ = យោបល់ត្រូវ គឺត្រួតត្រាបដោយចតុរារិយសច្ចៈ

- ទុក្ខ
- សមុទ័យ

- និរោធ
- មគ្គ

២. សម្មាសង្កប្បៈ = គំនិតត្រូវ គឺត្រិះរិះចេញអោយផុតពី
- កាមគុណ
- ព្យាបាទ
- វិហឹសា

ខ. សីលសិក្ខា

៣. សម្មាវាចា = សំដីត្រូវ គឺ វៀរចាកវចីទុច្ចរិត៤ =
- និយាយកុហក
- និយាយចាក់ដោត
- និយាយទោកទាប
- និយាយផ្ដេសផ្ដាស

៤. សម្មាកម្មន្ត = ការងារត្រូវ គឺវៀរចាកកាយទុច្ចរិត ៣ =
- សំលាប់
- លួចប្លន់
- ក្បត់ប្រពៃណី

៥. សម្មាអាជីវៈ = ចិញ្ចឹមជីវិតត្រូវ គឺវៀរចាកមុខរបរខុសច្បាប់បាន
ជំនួញអាក្រក់ទាំង ៥ ជាដើម

គ. ចិត្តសិក្ខា

៦. សម្មាវាយាម = ព្យាយាមត្រូវក្នុងបែប ៤ =
- ព្យាយាមមិនអោយអំពើអាក្រក់កើតឡើងបាន
- ព្យាយាមលះបង់អំពើអាក្រក់ដែលកើតឡើង
- ព្យាយាមធ្វើអំពើល្អគ្រប់យ៉ាង
- ព្យាយាមរក្សាអំពើល្អដែលកើតឡើង

៧. សម្មាសតិ = រំលឹកត្រូវក្នុងសតិ ៤ =

- កាយ
- វេទនា
- ចិត្ត
- ធម៌

៨. សម្មាសមាធិ = តំកល់ចិត្តត្រូវក្នុងឈាន ៤

- បឋមជ្ឈាន
- ទុតិយជ្ឈាន
- តតិយជ្ឈាន
- ចតុត្ថជ្ឈាន

អដ្ឋបាន

អដ្ឋបាន គឺទឹកដែលសមណៈគួរឆាន់ក្នុងពេលវិកាល =

១. ទឹកផ្លែស្វាយ
២. ទឹកផ្លែព្រីង
៣. ទឹកផ្លែចេកមានគ្រាប់
៤. ទឹកផ្លែចេកឥតគ្រាប់
៥. ទឹកផ្លែស្រង់
៦. ទឹកផ្លែការ
៧. ទឹកមើមព្រលិតជាតិ (ក្រអៅឈូក...)
៨. ទឹកផ្លែមាក់ប្រាង

១. ទឹកផ្លែសង្ឃ្យ៉ារ

២. ទឹកផ្លែព្រទ្រាតូច

៣. ទឹកផ្លែព្រទ្រាធំ

៤. ទឹកដោះគោរាវ

៥. ទឹកប្រេងល្ង

៦. ទឹកដោះស្រស់

៧. ទឹកឃបរ

៨. ទឹកបន្លែ

អដ្ឋពរ

អដ្ឋពរ *គឺពរ ៨ ប្រការ ដែលព្រះវេស្សន្តរសុំពីព្រះឥន្ទ្រ* =

ពរទី១ = *សុំអោយបានឪពុកមកអញ្ជើញទៅសោយរាជ្យវិញ*

ពរទី២ = *សុំអោយមានអំណាចដោះទុក្ខទោសមនុស្សសត្វ*

ពរទី៣ = *សុំអោយបានជួយសង្គ្រោះមនុស្សក្រីក្រ*

ពរទី៤ = *សុំកុំអោយមានតំរេកកាមគុណ*

ពរទី៥ = *សុំអោយកូនបានគ្រប់គ្រងនគរជេតុត្តរ*

ពរទី៦ = *សុំអោយមានអាហារទិព្វអចិន្ត្រៃយ ពេលត្រឡប់ទៅសោយរាជ្យ*

ពរទី៧ = *សុំកុំអោយខ្វះខាតក្នុងអំណោយទាន*

ពរទី៨ = *សុំអោយបានទៅកើតនៅស្ថានតុសិត*

អនន្តរិយកម្ម ៥.

អនន្តរិយកម្ម *គឺអំពើបាបធ្ងន់អោយផលមិនរំលងជាតិទី ២* =

១ សំលាប់ម្តាយ

២. សំលាប់ឪពុក

៣. សំលាប់ព្រះអរហន្ត

៤. រំហូសព្រះពុទ្ធអង្គ

៥. បំបែកសង្ឃ

អនុស្សតិ ១០

អនុស្សតិ *គឺអារម្មណ៍គួររំលឹក* =

១. ពុទ្ធានុស្សតិ = *រំលឹកគុណព្រះពុទ្ធ*

២. ធម្មានុស្សតិ = *រំលឹកគុណព្រះធម៌*

៣. សង្ឃានុស្សតិ = *រំលឹកគុណព្រះសង្ឃ*

៤. សីលានុស្សតិ = *រំលឹកគុណសីល*

៥. ចាគានុស្សតិ = *រំលឹកគុណបរិច្ចាគ*

៦. ទេវតានុស្សតិ = *រំលឹកគុណទេវតា*

៧. មរណស្សតិ = *រំលឹកដល់សេចក្តីស្លាប់*

៨. កាយគតាសតិ = *រំលឹកដល់រូបកាយ*

៩. អានាបានស្សតិ = *រំលឹកកំណត់ដង្ហើមចេញចូល*

១០. ឧបសមានុស្សតិ = *រំលឹកគុណព្រះនិព្វាន*

អន្តធម៌ ២

អន្តធម៌ គឺធម៌បោយក =

១. កាមសុខល្លិកានុយោគ = *ប្រឹងប្រកបសាងអាត្មា ដើម្បីតែកាមសុខ*

២. អត្តកិលមថានុយោគ = *ប្រឹងប្រែងធ្វើបាបខ្លួនខ្លាំងពេក ព្រោះតែចង់ទទួលលទ្ធផលគាប់ប្រសើរ ពីព្រះភាគិទេព*

អន្តរធាន ៥

១. បរិយត្តិអន្តរធាន = *សាបសូន្យព្រះបរិយត្តិ*

២. បដិបត្តិអន្តរធាន = *សាបសូន្យការប្រតិបត្តិ*

៣. បដិវេធអន្តរធាន = *សាបសូន្យសេចក្តីត្រាស់ដឹង*

៤. លិង្គអន្តរធាន = *សាបសូន្យភេទអ្នកបួស*

៥. ធាតុអន្តរធាន = *សាបសូន្យព្រះសារីរិកធាតុ*

អបុញ្ញទាន ៥

អបុញ្ញទាន *គឺ ទានមិនបង្កើតបុណ្យ* =

១. មជ្ជទាន = *អោយគ្រឿងស្រវឹង*

២. សមជ្ជទាន = *អោយល្បែងកំសាន្ត*

៣. ឥត្ថីទាន = *អោយស្រីទៅប្រុស*

៤. ឧសភទាន = *អោយគោឈ្មោលទៅគោញី*

៥. ចិត្តកម្មទាន = *អោយរូបភាព*

អរិយបុគ្គល ៤

អរិយបុគ្គល គឺអ្នកសំរេចគុណវិសេសក្នុងលោកុត្តរធម៌ =

១. សោតាបន្ន (ស្រី សោតាបន្នា) =

អ្នកបានសំរេចមគ្គនិងផលថ្នាក់ទី ១ ឈប់ទៅកើតនៅក្នុងអបាយភូមិទាំង៤ទៀតហើយ ហើយនៅកើតនៅក្នុងមនុស្សលោកនិងទេវលោក យ៉ាងយូរត្រឹម ៧ ជាតិទៀត

២. សកទាគាមី (ស្រី សកទាគាមិនី) =

អ្នកបានសំរេចមគ្គនិងផលថ្នាក់ទី ២ ហើយនៅកើតនៅក្នុងសុគតិកាមលោកតែមួយជាតិទៀតទេ

៣. អនាគាមី (ស្រី អនាគាមិនី) =

អ្នកបានសំរេចមគ្គនិងផលថ្នាក់ទី ៣ ឈប់កើតនៅក្នុងកាមលោកទៀតហើយ ហើយនៅកើតតែក្នុងព្រហ្មលោកទៀតប៉ុណ្ណោះ

៤. អរហន្ត (ស្រី អរហន្តី) =

អ្នកបានសំរេចមគ្គនិងផលថ្នាក់ទី ៤ ទទួលវិមុត្តិសុខក្នុងព្រះនិព្វាន លែងមានកំណើតក្នុងត្រៃលោកទៀត

អបាយមុខ ៦

អបាយមុខ គឺផ្លូវហេតុនៃសេចក្តីវិនាស =

១. លេងស្រី

២. លេងស្រា

៣. លេងល្បែង

៤. សេពគប់

៥. ដើរលេងយប់

៦. ខ្ជិលធ្វើការ

អវិជ្ជា

១. មិនស្គាល់ទុក្ខ

២. មិនស្គាល់មូលហេតុនៃទុក្ខ

៣. មិនស្គាល់ការរំលត់ទុក្ខ

៤. មិនស្គាល់មធ្យោបាយរំលត់ទុក្ខ

៥. មិនស្គាល់ហេតុក្នុងអតីត

៦. មិនស្គាល់ហេតុក្នុងអនាគត

៧. មិនស្គាល់ហេតុទាំងក្នុងអតីត ទាំងក្នុងអនាគត

៨. មិនស្គាល់ជំនាក់ទំនងរវាងហេតុនិងផល

អកុសលមូល ៣

អកុសលមូល *គឺហេតុនៃសេចក្ដីវិនាស* =

១. កុក្កុដំ ទាសតិកុពាំ = *កូនអាក្រក់បំផ្លាញត្រកូល*

២. អហឹ ទាសពិពន្ធ = *កូមិស្គាលអាក្រក់បំផ្លាញត្រកូល*

៣. កុកេម៉ា ទាសពិពីធំ = *ផ្ទះអាក្រក់បំផ្លាញបញ្ញា*

អសប្បុរិសទាន ៥

អសប្បុរិសទាន *គឺអំណោយដោយអសប្បុរស* –

១. អសក្កច្ចំ ទេតិ = *អោយដោយមិនគោរពក្នុងអំណោយ*

២. អចិត្តិ កត្វា ទេតិ = *អោយដោយមិនគោរពក្នុងអំណោយ ផងមិនគោរពអ្នកទទួលផង*

៣. អសហត្ថា ទេតិ = *អោយតាមការបេះអ្នកដទៃ*

៤. អបវិទ្ធំ ទេតិ = *អោយដោយបោះអោយ*

៥. អនាគមនទិដ្ឋិកោ ទេតិ = *អោយដោយមិនជឿថា គឺផល [illegible]*

អដ្ឋាង្គបាត

អដ្ឋាង្គបាត *គឺការទំលាក់ចុះនៃអវយវៈ៨ ចំពោះសត្វជើងបួន* –

១. ទំលាក់ជើង ៤

២. ទំលាក់កន្ទុយ ១

៣. ទំលាក់ត្រចៀក ២

៤. ទំលាក់ក្បាល ១

អាការៈ ៣២

១. កេសា = *សក់*

២. លោមា = *រោម*

៣. នខា = *ក្រចក*

៤. ទន្តា = ធ្មេញ

៥. តចោ = ស្បែក

៦. មំសំ = សាច់

៧. នហារូ = សរសៃ

៨. អដ្ឋិ = ឆ្អឹង

៩. អដ្ឋិមិញ្ជំ = ខួរក្នុងឆ្អឹង

១០ វក្កំ = ទាច

១១. ហទយំ = បេះដូង

១២. យកនំ = ថ្លើម

១៣. កិលោមកំ = វាវ

១៤. បិហកំ = ក្រពះ

១៥. បប្ផាសំ = សួត

១៦. អន្តំ = ពោះវៀនធំ

១៧. អន្តគុណំ = ពោះវៀនតូច

១៨. ឧទរិយំ = អាហារថ្មី

១៩. ករីសំ = អាហារចាស់

២០. មត្ថកេមត្ថលុង្គំ = ខួរក្នុងក្បាល

២១. បិត្តំ = ប្រមាត់

២២. សេម្ហំ = ស្លេស្ម៍

២៣. បុព្វោ = ខ្ទុះ

២៤. លោហិតំ = ឈាម

២៥. សេទោ = ញើស

២៦. មេទោ = ខ្លាញ់ខាប់

២៧. អស្សុ = ទឹកភ្នែក

២៩. ខេឡោ = ទឹកមាត់

៣០. សិង្ឃាណិកា = សំបោរ

៣១. លសិកា = រំអិល

៣២. មុត្តំ = ទឹកនោម

អាជានេយ្យ ៤

អាជានេយ្យ គឺ *អ្នកចាប់ដឹងសេចក្តី* =

១. បុរិសាជានេយ្យ = *ព្រះពុទ្ធ ព្រះអរហន្ត*

២. ហត្ថាជានេយ្យ = *ដំរីបង្ហាត់*

៣. អស្សាជានេយ្យ = *សេះបង្ហាត់*

៤. គវាជានេយ្យ = *គោបង្ហាត់*

អានុភាព ៥

អានុភាព *គឺ អំណាច កំលាំង* =

១. សីលានុភាព = *អានុភាព គឺ សីល*

២. គុណានុភាព = *អានុភាព គឺ គុណ*

៣. បញ្ញានុភាព = *អានុភាព គឺ បញ្ញា*

៤. បុញ្ញានុភាព = *អានុភាព គឺ បុណ្យ*

៥. ធម្មានុភាព = *អានុភាព គឺ ធម៌*

អាយតនៈ ១២

អាយតនៈ គឺ លំនៅ អណ្តូង ទីប្រជុំ ហេតុ =

ក. អាយតនៈខាងក្នុង ៦

១. ចក្ខាយតនៈ = *ភ្នែក*

២. សោតាយតនៈ = *ត្រចៀក*

៣. ឃានាយតនៈ = *ច្រមុះ*

៤. ជិវ្ហាយតនៈ = *អណ្តាត*

៥. កាយាយតនៈ = *កាយ*

៦. មនាយតនៈ = *ចិត្ត*

ខ. អាយតនៈខាងក្រៅ ៦

១. រូបាយតនៈ = *រូប*

២. សទ្ទាយតនៈ = *សំលេង*

៣. គន្ធាយតនៈ = *ក្លិន*

៤. រសាយតនៈ = *រស*

៥. ផោដ្ឋព្វាយតនៈ = *ផោដ្ឋព្វ*

៦. ធម្មាយតនៈ = *ចិត្ត*

អារក្ខកម្មដ្ឋាន ៤

១. ពុទ្ធានុស្សតិ = *រលឹកគុណព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធដែលបានអប់រំមនុស្ស អោយផុតចាកទុក្ខ*

២. មេត្តា = *ផ្សាយសេចក្តីរាប់អានជាទូទៅ*

៣. អសុភំ = *ពិចារណាអោយឃើញថា រាងកាយរបស់ខ្លួន និងរបស់អ្នកដទៃមិនល្អ មិនស្អាត*

៤. មរណស្សតិ = *គិតឃើញថា សេចក្តីស្លាប់នឹងមានមកដល់ខ្លួន ជាប្រាកដ*

អារម្មណ៍ ៦

អារម្មណ៍ *គឺគ្រឿងគោលរបស់ចិត្ត =*

១. រូបារម្មណ៍ = *អារម្មណ៍សំរាប់ ភ្នែក*
២. សទ្ទារម្មណ៍ = *អារម្មណ៍សំរាប់ ត្រចៀក*
៣. គន្ធារម្មណ៍ = *អារម្មណ៍សំរាប់ ច្រមុះ*
៤. រសារម្មណ៍ = *អារម្មណ៍សំរាប់ អណ្តាត*
៥. ផោដ្ឋព្វារម្មណ៍ = *អារម្មណ៍សំរាប់ រូបកាយ*
៦ ធម្មារម្មណ៍ = *អារម្មណ៍សំរាប់ ចិត្ត*

អាវុធ ៣

១ កាយសត្ថ = *អាវុធគឺ កាយ*
២ វចីសត្ថ = *អាវុធគឺ វាចា*
៣. មនោសត្ថ = *អាវុធគឺ ចិត្ត*

អាវុធ ៣

១. មុត្ត = *អាវុធចេញផុតពីដៃទៅ(ព្រួញ គ្រាប់កាំភ្លើង គ្រាប់លញ់...)*
២. អមុត្ត = *អាវុធចេញមិនផុតពីដៃ (កាំបិត ដាវ កាំភ្លើង . .)*
៣. មុត្តាមុត្ត = *អាវុធចេញផុតពីដៃខ្លះមិនផុតខ្លះ (ដំបង លំពែង កាំបិត ស្នៀត . . .)*

អាវុធបុរាណ ១៤

១. ធ្នូសរ	៨. លំពែងដងវែង
២. ដាវវែង	៩. ទួនដងខ្លី
៣. ដាវខ្លី	១០. ទួនដងវែង
៤. ដាវដងវែង	១១. ដំបង
៥. ដាវកង្វេរ	១២. ខែល
៦ ផ្គាក	១៣. ល្បុក្កតោ
៧ លំពែងខ្លី	១៤. ក្រើស

អាសវៈ ៤

អាសវៈ *គឺ កិលេសត្រាំត្រែងក្នុងសន្តានចិត្ត* =

១. កាមាសវៈ = *គ្រឿងភ្ជាប់ គឺ កាម*

២. ភវាសវៈ = *គ្រឿងជ្រក គឺ ភព*

៣. ទិដ្ឋាសវៈ = *គ្រឿងផ្សាប់ គឺ មិច្ឆាទិដ្ឋិ*

៤. អវិជ្ជាសវៈ = *គ្រឿងត្រាំ គឺ អវិជ្ជា*

អាស្រមព្រាហ្មណ៍ ៤

១. ព្រហ្មចរិយ = *អ្នកប្រព្រឹត្ត គឺ ព្រហ្មចារិន*

២. គ្ឫហស្ថៈ = *អ្នកប្រព្រឹត្ត គឺ គ្ឫហបតិ*

៣. វនប្រស្ថៈ = *អ្នកប្រព្រឹត្ត គឺ វនប្រតិស្ថៈ*

៤. សំន្យាសៈ = *អ្នកប្រព្រឹត្ត គឺ សំន្យាសិន*

ឥសី ៥

១. ទេពឥសី (ចិ. តៀនសៀន) = នៅជុំវិញភ្នំព្រះសុមេរុ
២. បុរសឥសី (ចិ. សៀនសៀន) = ហោះហើរក្នុងអាកាស
៣. នរឥសី (ចិ. យេនសៀន) = នៅក្នុងជំនុំជន
៤. ភូមិឥសី (ចិ. ទីសៀន) = នៅក្នុងរោងភ្នំ
៥. ប្រេតឥសី (ចិ. គុយសៀន) = ហោះហើរមិនប្រាកដកន្លែង

ឧបក្កិលេស ១៦

ឧបក្កិលេស *គឺគ្រឿងសៅហ្មងនៃចិត្ត* =

១. អភិជ្ឈាវិសមលោភៈ = *លោភហួសប្រមាណ*
២. ទោសៈ = *ប្រទូសរ៉ាយ*
៣. កោធៈ = *ខឹងក្រោធ*
៤. ឧបនាហៈ = *ចងគំនុំ*
៥. មក្ខៈ = *រមិលគុណ*
៦. បលាសៈ = *វាយឫកស្មើ*
៧. ឥស្សា = *ឈ្នានីស*
៨. មច្ឆរិយៈ = *កំណាញ់*
៩. មាយា = *ធ្វើកលកិច្ច*
១០. សាថេយ្យៈ = *អួតអាង*
១១. ថម្ភៈ = *ចចេស*

១២. សារម្ភៈ = *ដណ្តើមយកឈ្នះ*

១៣. មានះ = *ប្រកាន់ខ្លួន*

១៤. អតិមានះ = *មើលងាយ*

១៥. មទះ = *ស្រវឹង*

១៦. បមាទះ = *ប្រហែស*

ឧបនិស្ស័យ ៣

ឧបនិស្ស័យ *គឺសំណាងសន្សំទុកមក* =

១. ទានូបនិស្ស័យ = *ឧបនិស្ស័យដោយអោយទាន*

២. សីលូបនិស្ស័យ = *ឧបនិស្ស័យដោយរក្សាសីល*

៣. ភាវនូបនិស្ស័យ = *ឧបនិស្ស័យដោយភាវនា*

ឧបាទាន ៤

ឧបាទាន *គឺការប្រកាន់មាំ* =

១. កាមុបាទាន = *ប្រកាន់មាំដោយកាមគុណ*

២. ទិដ្ឋុបាទាន = *ប្រកាន់មាំដោយយោបល់របស់ខ្លួន*

៣. សីលព្វតុបាទាន = *ប្រកាន់មាំដោយការប្រតិបត្តិរបស់ខ្លួន*

៤. អត្តវាទុបាទាន = *ប្រកាន់មាំដោយសេចក្តីត្រូវរបស់ខ្លួន*

ឧបាយកល ៤

១. មន្តលេខ = ប្រើពាក្យទន់ភ្លន់
២. សេទបេទ = ប្រើល្បិច
៣. មន្តកត់ = ប្រើអំណាចសង្កត់
៤. ស័ហលោ = ប្រើពាក្យគំរាម

ឱឃៃ ៤

ឱឃ គឺកិលេសដែលពន្លិចសត្វអោយស្ថិតជាប់ក្នុងវដ្តសង្សារ
១. កាមោឃ = អន្លង់កាម
២. ភវោឃ = អន្លង់ភព
៣. ទិដ្ឋោឃ = អន្លង់ទិដ្ឋិ
៤. អវិជ្ជោឃ = អន្លង់អវិជ្ជា

ឱម ៣

ឱម គឺពាក្យសង្ខេបមកពី អ. ឧ. ម. ។
ក. តាមព្រហ្មញ្ញសាសនា **ឱម** សំដៅដល់ព្រះត្រៃមូរ្តិ =
១. **អ.** = ព្រះវិស្ណុ ឬ ព្រះនារាយណ៍
២. **ឧ.** = ព្រះសិវៈ ឬ ព្រះឥស្វរ
៣. **ម.** = ព្រះព្រហ្ម

ខ. តាមពុទ្ធសាសនា **ឳម** សំដៅដល់ព្រះរតនត្រ័យ =

១. **អ**. = *អរហំ គឺព្រះពុទ្ធអង្គ*

២. **ឧ**. = *ឧត្តមធម្មគឺព្រះធម៌ដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់*

៣. **ម**. = *មហាសង្ឃ គឺព្រះសង្ឃ*

រាំណោកក្បួន ៨

១. បោយបំ *ជារាំណោកសេ់ក្មេងតូច*

២. តំបីង *ជារាំណោកសេ់ប្រពន្ធ*

៣. អាវុធ *ជារាំណោកសេ់ចោរ*

៤. កិត្យានុភាព *ជារាំណោកសេ់ស្ដេច*

៥. ចំណាប់កំហុស *ជារាំណោកសេ់ពាល*

៦. សន្ដោស *ជារាំណោកសេ់បណ្ឌិត*

៧. ពិចារណា *ជារាំណោកសេ់ពហុស្សូត*

៨. អំណត់ *ជារាំណោកសេ់បព្វជិត*

អ្នកតាខ្មែរ

អ្នកតាកងជុំ	អ្នកតាទ្វារស្រុក

អ្នកតាកន្ទារដែក	អ្នកតាបាពាល

អ្នកតាក្របាមក	អ្នកតាបេង

អ្នកតាគោភស	អ្នកតាព័ទ្ធសាលិ

អ្នកតាឃ្លាំងមឿង	អ្នកតាកុំស៊ែន

អ្នកតាដំទាវមៅ -

អ្នកតាតន់

អ្នកតាតាចង

អ្នកតាតាធុង

អ្នកតាតាលាក់

អ្នកតាតាស្រីយាយប្រុស

អ្នកតាត្រងោល

អ្នកតាទួលស្លែង

អ្នកតាភ្នំដី

អ្នកតាមហេសក្ខ

អ្នកតាម៉ឺនគង់

អ្នកតាមេស

អ្នកតាយាយខ្មៅ

អ្នកតាយាយដូច

អ្នកតាសិង្ហ

អ្នកតាសំពៅធ្លាយ

។ល។

អ្នកបួសក្រៅពុទ្ធសាសនា

១. ជដិល

២. តិរ្ថិយ

៣. ចិត្រគ្គ

៤. បរិព្វាជក

៥. យោគិ

៦. ឫសី

៧. សមណៈ

៨. អចេលកៈ

៩. អាជិវក

ភ្ជាប់

កណ្ឌ ១៣ នៃរឿងព្រះវេស្សន្តរ

១. កណ្ឌទសពរ (ទសវរកណ្ឌំ) មាន ១៩ គាថា
២. កណ្ឌហេមពាន្ត (ហិមវន្តកណ្ឌំ) មាន ១៣៤ គាថា
៣. កណ្ឌទានកណ្ឌ (ទានកណ្ឌំ) មាន ២០៩ គាថា
៤. កណ្ឌវនប្បវេសន៍ (វនប្បវេសនកណ្ឌំ) មាន ៥៧ គាថា
៥. កណ្ឌជូជក (ជូជកបព្វំ) មាន ៧៩ គាថា
៦. កណ្ឌចូឡពន (ចូឡវនកណ្ឌំ) មាន ៣៥ គាថា
៧. កណ្ឌមហាពន (មហាវនកណ្ឌំ) មាន ៨០ គាថា
៨ កណ្ឌកុមារបព្វ (កុមារបព្វំ) មាន ១០១ គាថា
៩. កណ្ឌមទ្រីបព្វ (មទ្ទីបព្វំ) មាន ៩០ គាថា
១០. កណ្ឌសក្កបព្វ (សក្កបព្វំ) មាន ៤៣ គាថា
១១. កណ្ឌមហារាជបព្វ (មហារាជបព្វំ) មាន ៦៩ គាថា
១២. កណ្ឌឆក្សត្រ (ឆខត្តិយបព្វំ) មាន ៣៦ គាថា
១៣. កណ្ឌនគរកណ្ឌ (នគរកណ្ឌំ) មាន ៤៨ គាថា

កន្តារ ៥

កន្តារ *គឺ ផ្លូវលំបាក* =
១. ចោរកន្តារ = *ផ្លូវលំបាកព្រោះចោរ*
២. វាឡកន្តារ = *ផ្លូវលំបាកព្រោះសត្វសាហាវ*
៣. អមនុស្សកន្តារ = *ផ្លូវលំបាកព្រោះយក្សខ្មោច*
៤. និរុទកកន្តារ = *ផ្លូវលំបាកព្រោះគ្មានទឹក*
៥. ទុព្ភិក្ខកន្តារ = *ផ្លូវលំបាកព្រោះគ្មានអាហារ*

កាណ្ឌ ៧ នៃរឿងរាមាយណៈ

១. ពាលកាណ្ឌ
២. អយោធ្យាកាណ្ឌ
៣. អារណ្យកាណ្ឌ
៤. កិស្កិន្ធាកាណ្ឌ
៥. សុន្ទរកាណ្ឌ
៦. យុទ្ធកាណ្ឌ
៧. ឧត្តរកាណ្ឌ

កាលសម័យប្រវត្តិ ៤

១. បុរាណសម័យ (Antiquité) =

— *ស.វ. ៣០ មុន គ.ស. → គ.ស. ៣៩៥ ឬ*

— *ស.វ. ៣០ មុន គ.ស. → គ.ស. ៤៧៦*

២. មជ្ឈិមសម័យ (Moyen Age) =

— *គ.ស. ៣៩៥ → គ.ស. ១៤៥៣ ឬ*

— *គ.ស. ៤៧៦ → គ.ស. ១៤៩២*

៣. ទំនើបសម័យ (Temps Moderne) =

— *គ.ស. ១៤៥៣ → គ.ស. ១៧៨៩ ឬ*

— *គ.ស. ១៤៩២ → គ.ស. ១៧៨៩*

៤. សហសម័យ (Epoque Contemporaine) =

គ.ស. ១៧៨៩ → សព្វថ្ងៃ

កិត្តិគុណ ១០ នៃព្រះវេស្សន្តរ

១. អគ្គទនុតា = អោយទានក្នុងផលដ៏ប្រសើរ
២. និរាលយតា = មិនអាល័យរបស់តាមចិត្ត
៣. ចាគោ = អោយទាន
៤. បហោគ៌ = លះបង់ដាច់ខាត
៥. អនិវត្តិ = មិននឹកភ្នកស្ដាយ
៦. សុខុមត្តំ = ជាអំណោយដ៏ល្អិត
៧. មហន្តត្តំ = ជាអំណោយដ៏ធំ
៨. ទុព្ពោធត្តំ = ជាអំណោយពិបាកយល់
៩. ទុល្លភត្តំ = ជាអំណោយពិបាកធ្វើ
១០. អសទិសត្តំ = ជាអំណោយគ្មានអ្វីប្រៀប

កូន ៣

១. អវជាតបុត្ត = កូនអាក្រក់ជាងឪពុកម្ដាយ
២. អនុជាតបុត្ត = កូនស្មើនឹងឪពុកម្ដាយ
៣. អតិជាតបុត្ត = កូនប្រសើរជាងឪពុកម្ដាយ

កំណើត ៤

១ អណ្ឌជយោនិ = កំណើតក្នុងពង
២. ជលាពុជយោនិ = កំណើតក្នុងគភ៌
៣ សំសេទជយោនិ = កំណើតក្នុងញើសក្អែល
៤. ឱបបាតិកយោនិ = កំណើតកើតឯង

កំលាំងជើងរបស់ព្រះពុទ្ធអង្គ

១. ដំរីកាឡាវកៈ	១០	ស្មើនឹង	ដំរីគង្គេយ្យ	១
២. ដំរីគង្គេយ្យៈ	១០	ស្មើនឹង	ដំរីបណ្ឌរ	១
៣. ដំរីបណ្ឌរៈ	១០	ស្មើនឹង	ដំរីតម្ព	១
៤. ដំរីតម្ពៈ	១០	ស្មើនឹង	ដំរីបិង្គល	១
៥. ដំរីបិង្គលៈ	១០	ស្មើនឹង	ដំរីគន្ធ	១
៦. ដំរីគន្ធៈ	១០	ស្មើនឹង	ដំរីមង្គលៈ	១
៧. ដំរីមង្គលៈ	១០	ស្មើនឹង	ដំរីហេមៈ	១
៨. ដំរីហេមៈ	១០	ស្មើនឹង	ដំរីឧបោសថ	១
៩. ដំរីឧបោសថ	១០	ស្មើនឹង	ដំរីឆទ្ទន្ត	១
១០. ដំរីឆទ្ទន្ត	១០	ស្មើនឹង	កំលាំងព្រះសម្មាសម្ពុទ្ធមួយអង្គ	

កំលាំងស្ត្រី ៥

១. រូបពល = ខ្លាំងត្រង់មានរូបល្អ

២. ភោគពល = ខ្លាំងត្រង់មានទ្រព្យ

៣. ញាតិពល = ខ្លាំងត្រង់មានញាតិ

៤. បុត្តពល = ខ្លាំងត្រង់បានកូន

សីលពល = ខ្លាំងត្រង់មានមារយាទ

កំហឹង ៣

១. បាសាណលេខូបមោ = កំហឹងក្រជាក់ ដូចគំនូសគូសលើថ្ម
២. បឋវីលេខូបមោ = កំហឹងឆាប់បាត់ ដូចគំនូសគូសលើដី
៣. ឧទកលេខូបមោ = កំហឹងមិនមាន ដូចគំនូសគូសក្នុងទឹក

គុណសម្បត្តិ ១០ នៃព្រះវេស្សន្តរ

១. សមេ = ធ្វើទុកត្រឹម
២. ទមេ = សង្រួមឥន្ទ្រិយ
៣ ខន្តិយា = អត់ធន់
៤ សំវរេ = សង្រួមសីល
៥ និយមេ = និយមកុសលកម្ម
៦ អក្កោធេ = មិនខឹង
៧ អវិហិំសាយ = មិនបៀតបៀន
៨. សច្ចេ = ទៀងត្រង់
៩. សោចេយ្យេ = ស្អាត
១០. មេត្តេយ្យ = រាប់អាន

គោរព ៦

១. ពុទ្ធគារវតា = គោរពព្រះពុទ្ធអង្គ
២ ធម្មគារវតា = គោរពព្រះធម៌
៣. សង្ឃគារវតា = គោរពព្រះសង្ឃ

៤. សិក្ខាគារវតា = គោរពការសិក្សា

៥. អប្បមាទគារវតា = គោរពសេចក្ដីមិនប្រមាទ

៦. បដិសណ្ឋារគារវតា . = គោរពបដិសណ្ឋារកិច្ច

ចេតិយ ៤

១. ធាតុចេតិយ = *ចេតិយបញ្ចុះព្រះបរមសារីរិកធាតុរបស់ព្រះពុទ្ធអង្គ ឬ សារីរិកធាតុរបស់ព្រះបច្ចេកពុទ្ធ ព្រះអរហន្តនិងស្ដេចចក្រពត្តិ*

២. ធម្មចេតិយ = *ចេតិយដំកល់ព្រះត្រៃបិដក (ឬ ធម្មគម្ពីរ)*

៣. បរិភោគចេតិយ = *ចេតិយបញ្ចុះគ្រឿងបរិក្ខាររបស់ព្រះពុទ្ធអង្គ*

៤ ឧទ្ទេសិកចេតិយ = *ចេតិយកសាងចំពោះព្រះពុទ្ធអង្គដើម្បីនមស្ការ*

ចំណក់ ៣

ចំណកទី១ = *ក្ដួចចុង*

ចំណកទី២ = *ប្រពន្ធកងដៃ*

ចំណកទី៣ = *ត្រញូចជើង*

ចំណង ១០

ចំណងទី១ = ម្ដាយ

ចំណងទី២ = ឪពុក

ចំណងទី៣ = ប្រពន្ធ

ចំណងទី៤ = កូន

ចំណងទី៥ = ញាតិ

ចំណងទី៦ = មិត្ត

ចំណងទី៧ = ទ្រព្យ

ចំណងទី៨ = លាភសក្ការៈ

ចំណងទី៩ = ឥស្សរិយយស

ចំណងទី១០ = កាមគុណ

ចំណង់ស្ត្រី ៥

១. កុរិសាតិក្យាយោ = ចង់បានប្ដី

២. អលង្ការាភិតារា = ចង់បានគ្រឿងតុបតែង

៣. បុត្តាតិជ្ឈាកា = ចង់បានកូន

៤. អសបតិអភិឱរសា = មិនចង់អោយប្ដីមានស្រី

៥. ឥស្សរិយបរិយោសាធា = ចង់ធ្វើធំក្នុងគ្រួសារ

ចំណែកថ្នាក់សត្វ

១. រជ្ជៈ	(règnes)	→	សត្វ	(animal)
២. សាខា	(embranchements)	→	សត្វឆ្អឹងកង	(vertébré)
៣. ថ្នាក់	(classes)	→	ថនិកសត្វ	(mammifère)
៤. លំដាប់	(ordres)	→	បំសវសី	(canivore)
៥. អំបូរ	(familles)	→	កានិដេ	(canidé)
៦. ពួក	(genres)	→	ឆ្កែ (១)	(chien)
៧. ប្រភេទ	(espèces)	→	បំរើ	(domestique)

ពាក្យត្រ

ពាក្យត្រ គឺស្ដេចទាំង ៦ ក្នុងរឿងព្រះវេស្សន្ដរ ៖

១. ព្រះស្រីសញ្ជ័យ = ឪពុក

២. នាងសុបារសុប្បតី = ម្ដាយ

៣. ព្រះវេស្សន្ដរ = ពោធិសត្វ

៤. នាងមទ្រី = ប្រពន្ធ

៥. ចៅជាលី = កូនប្រុស

៦. នាងក្រស្នា = កូនស្រី

---

(១) យកជាឧទាហរណ៍

ជំនះ ៤

១. ផ្ចាញ់មនុស្សខឹង *ដោយមិនខឹង*

២. ផ្ចាញ់មនុស្សអាក្រក់ *ដោយធ្វើល្អ*

៣. ផ្ចាញ់មនុស្សកំណាញ់ *ដោយធ្វើអំណោយ*

៤. ផ្ចាញ់មនុស្សកុហក *ដោយនិយាយពិត*

ញេយ្យធម៌ ៥

ញេយ្យធម៌ *គឺធម៌ដែលព្រះពុទ្ធអង្គត្រាស់ដឹង* =

១. សង្ខារ

២. វិការ

៣. លក្ខណៈ

៤. និព្វាន

៥. បញ្ញត្តិ

តាបស ៤

១. សបុត្តកភរិយា = *តាបសមានកូនប្រពន្ធ*

២. ឧញ្ឆាចារិកា = *តាបសបូជាភ្លើង*

៣. សម្បត្តកាលិកា = *តាបសបិណ្ឌបាតដោយពេល*

៤. អនគ្គិបក្កិកា = *តាបសបរិភោគអាហារឆៅ*

៥. ភស្សព្ពិកា = តាបសស្លៀកស្បង់

៦. ទន្តលុយ្យកា = តាបសគេះសំបកឈើ

៧ បវត្តផលិកា = តាបសបរិភោគផ្លែឈើ

៨. វណ្ណមុត្តកា = តាបសបរិភោគស្លឹកឈើជ្រុះ

ស្រ្តីបេតិនគួរទាក់ទង ៩

១. មិនពេញចិត្តរាប់អាន

២. មិនពេញចិត្តសំដែងការរកិច្ច

៣ មិនពេញចិត្តរៀបចំបង្គុយ

៤ លាក់លៀមទ្រព្យសម្បត្តិ

៥. មានរបស់ច្រើន តែអោយតិច

៦. មានរបស់ល្អ តែអោយរបស់អាក្រក់

៧ អោយដោយឥតគោរព

៨. មិនអង្គុយនិយាយជិតគ្នា

៩. មិនត្រេកអរនឹងពាក្យនិយាយ

ទសពរ

ទសពរ គឺពរ ១០ ប្រការដែលនាងសុបាំរសុប្បតី ម្តាយព្រះវេស្សន្ដរ សុំពីព្រះឥន្ទ្រ =

ពរទី១ = សុំអោយបានគាប្រទន្តព្រះស្រឹសស្បើយហោកតរោតគួរ

ពរទី២ = សុំអោយមានភ្នែកល្អ ដូចដងធ្នូ

ពរទី៣ = សុំអោយមានឈ្មោះសុជាតសុប្បតីដដែល

ពរទី៤ = សុំអោយមានកូនប្រុសម្នាក់ល្បីល្បាញ

ពរទី៥ = សុំអោយមានផ្ទៃពោះរាប ពេលទំងន់

ពរទី៦ = សុំកុំអោយមានដោះសណ្តោយ

ពរទី៧ = សុំកុំអោយមានសក់ស្កូវ

ពរទី៨ = សុំអោយមានសាច់សំបុរភ្លឺថ្លាម៉ត់ល្អ

ពរទី៩ = សុំអោយមានអំណាចដោះទុក្ខទោសអ្នកស្រុកប្រទេស

ពរទី១០ = សុំអោយមានបក្សីយំច្រៀងនៅទីនេះ

ទសពិធរាជធម៌

ទសពិធរាជធម៌ គឺធម៌១០ប្រការសំរាប់ស្តេចត្រូវកាន់ ៖

១. ទាន = ធ្វើអំណោយ

២. សីលំ = កាន់សីល ៥ ឬសីល ១០

៣. បរិច្ចាគ = ចែកទ្រព្យទំនុកបំរុងប្រទេស

៤. អាជ្ជវៈ = ទៀងត្រង់

៥. មទ្ទវៈ = សុភាពរាបសា

៦. តបៈ = កាន់ឧបោសថសីលតាមកាលកំណត់

៧. អក្កោធនៈ = មិនផ្តល់កំដៅអ្នកដទៃ

៨. អវិហឹសា = មិនបៀតបៀនអ្នកដទៃ

៩. ខន្តិ = អត់ធន់

១០. អវិរោធនៈ = មិនបំពានច្បាប់

ទសរ័តន៍

ទសរ័តន៍ *គឺកែវ ១០* =

១. មុត្តា = *គជ់*

២. មណី = *កែវមណី*

៣. វេឡុរិយោ = *កែវផ្លែតូង*

៤. សង្ខោ = *សង្ខ័*

៥. សិលា = *សិលា*

៦. បវាឡំ = *ប្រពាល*

៧. រជតំ = *ប្រាក់*

៨. ហេមំ = *មាស*

៩. លោហិតង្គំ = *ទទឹម*

១០. មសារគល្លំ = *ពុក*

ទស្សនៈ ៦ ក្នុងព្រហ្មណ៍និយម

១. ន្យាយៈ = *តក្កវិជ្ជា*

២. វៃសេសិកៈ = *បរមត្ថវិជ្ជា*

៣. សំខ្យា = *ធម្មជាតិវិទ្យា*

៤. យោគៈ = *វិជ្ជាពត់កាយនិងចិត្ត*

៥. មីមាំសា = *វិជ្ជាវិញ្ញាណ*

៦. វេទាន្តៈ = *វិជ្ជាព្រហ្ម័ន*

ទេវតា ៥

១. អារក្ខទេវតា = *ទេវតាថែរក្សាមនុស្ស*
២. ភុម្មទេវតា = *ទេវតានៅលើផែនដី*
៣. អាកាសទេវតា = *ទេវតានៅលើអាកាស*
៤. ឆកាមាវចរទេវតា = *ទេវតាក្នុងស្ថានសួគ៌ ៦ ជាន់*
៥. ព្រហ្មទេវតា = *ទេវតាក្នុងព្រហ្មលោក*

នក្សត្រ ២៧

នក្សត្រ គឺផ្កាយ =

ឈ្មោះសំស្ក្រឹត	ន័យពាក្យ	ឈ្មោះខ្មែរ	ចំនួនរង់	ទេវតាតំណាង	និមិត្តរូប
១. ក្ឫត្តិកា	កាំរង ឬ មុខអាវុធ	ផ្កាយកូនមាន់ ឬ ផ្កាយធំ	៨	ព្រះអគ្និ	កាំបិតកោរ
២. រោហិណី ឬ ព្រាហ្មី	នាងក្រហម	ផ្កាយចង្កាជ្រូក ឬ ផ្កាយច្រមុះសេះ	៧	ព្រះប្រជាបតិ	រទេះរុញ
៣. មូគសិរ័ស ឬ ឥន្វកា ឬ អាគ្រហាយណី	ក្បាលប្រើស ឬ ស្រីអ្នកញុះញង់	ផ្កាយក្បាលម្រឹគ	៣	ព្រះសោម	ក្បាលប្រើស
៤. អាទ្រា ឬ ពាហុ	អ្នកទទឹក ឬ កំភួនដៃ	ផ្កាយភ្នែកសំពៅ ឬ ផ្កាយឆ័ត្រ	១	ព្រះរុទ្រ	កែវរ័តន៍

៥. បុនវិសូ ឬ យមកោ	អ្នកធ្វើអោយល្អឡើងវិញ	ផ្កាយសំពៅមាស ឬ ផ្កាយយាមចាស់	៣	ព្រះអទិតិ	ផ្ទះ
៦. បុស្ស ឬ តិស្ស ឬ សិធ្យ	រុងរឿង	ផ្កាយយុគ្គា ឬ ផ្កាយសំលិ	៥	ព្រះព្ហហស្បតិ	ព្រួញ
៧. អាស្លេសា	ស្រីអ្នកគ្រប់ខ្លួន	ផ្កាយផ្ទះ	៥	ពួកសប៌	កក់សំណួរធេ
៨. មឃា ឬ អឃា	ពួកស្រីអ្នកចិត្តល្អ	ផ្កាយពស់-ឈ្មោល ឬ ផ្កាយស្វា	៥	ពួកបិត្ត	ផ្ទះ
៩. បូវ៌ផល្គុនិ ឬ អគ៌ុនី	ខាងប្រពេះមុន	ផ្កាយពស់ញី ឬ ផ្កាយរបាស ឈ្មោល	២	ព្រះភគ	គ្រែសំរាក
១០. ឧត្តរផល្គុនី	ខាងប្រពេះក្រោយ	ផ្កាយពិតាន ឬ ផ្កាយរមាសញី	២	ព្រះអយិមន់	គ្រែសំរាក
១១. ហស្ត	ដៃ	ផ្កាយកែងដៃ ឬ ផ្កាយពាតដៃ	៥	ព្រះសុរិត្ត	ដៃ
១២. ចិត្រា	ភ្លឺចិញ្ចាច	ផ្កាយក្រពើ	១	ព្រះឥន្ទ្រ	ពជ់
១៣. ស្វាតិ ឬ និស្ត្យា	បណ្ដេញ	ផ្កាយសិរិញ ឬ ផ្កាយខ្លួងកែវ	៥	ព្រះវាយុ	ផ្កាថ្ម
១៤. វិសាខ	បានបែកពីរ	ផ្កាយដងអ័ត្រ ឬ ផ្កាយគង	៥	ព្រះឥន្ទ្រាគ្និ	កំរងផ្កា
១៥. អនុរាធា	អ្នកអនុគ្រោះ	ផ្កាយប្រចាក់ត្រ ឬ ផ្កាយធ្នូ	៤	ព្រះមិត្រ	ផ្លូវគង្វាយ

១៦. ស្រេស្ឋា ឬ ស្រេស្ឋា	ស្រីអ្នកសំលោប់បងប្រុស	ផ្កាយដំរីកំ ឬ ផ្កាយភ្លុកដំរី ឬ ផ្កាយកន្ទាត	១៤	ព្រះឥន្ទ្រ	កង់
១៧. មូល ឬ វិចូតោ ឬ មូលពហិណិ	ស្រីអ្នកដកកំរិស	ផ្កាយកូនដំរី ឬ ផ្កាយផ្ទិតផាត	៩	ពួកបិត្យ	កន្ទុយគោ
១៨. បុរ្វាសាឍា	ស្រីដែលមិនក្ងាប់ចាញ់	ផ្កាយក្បូចដំរី ឬ ផ្កាយសំណុំសត្វ ឬ ផ្កាយពិរិះល្បោះ	៣	ព្រះអាប៉ុស	ក្ទេញដំរី
១៩. ឧត្តរា- សាឍា	ស្រីដែលព្រោកឈ្នះពាបិនបាន	ផ្កាយត្រែង ឬ ផ្កាយគ្រុឌ ឬ ផ្កាយដំរីញី	៥	ព្រះវិស្វទេវះ	ព្រែសំរាក
២០ ស្រវណៈ ឬ ស្រោណា ឬ អស្វត្ថា	មេតោត្ទិះ	ផ្កាយរតោលេ ជ័យ ឬ ផ្កាយបល្ល័ស	៣	ព្រះវិស្ណុ	ស្ពានតែល
២១. ស្រវិស្ឋា ឬ ធនិស្ឋា	ស្រីអ្នកមានកិត្តិ-គុណ	ផ្កាយលប ឬ ផ្កាយបំពង់ទឹក	៤	ពួកវសុ	ស្គរសំភោរ
២២. សតភិស័ជ	អ្នកមានពេទ្យមួយរយ	ផ្កាយពុម្ពមាស ឬ ផ្កាយមករ	៤	ព្រះឥន្ទ្រ ឬ ព្រះវរុណ	រង់
២៣. បុរ្វប្រោស្ឋ-បទា ឬ បុរ្វភទ្របទ.		ផ្កាយក្បាលទ្រាយ ឬ ផ្កាយគោល្បោះប	២	ព្រះអជឯកបាទ	ក្រែសំរាក

២៤. ឧត្តរប្រោស្ឋ-បទា ឬ ឧត្តរភទ្របទា		ផ្កាយឈើច្រត់ ឬ ផ្កាយគោញី	២	ព្រះអហិរពុទ្ធ្យា	មុខពីរ
២៥. រេវតី	ស្រីអ្នកមាន	ផ្កាយត្រីកំភ្លាញ ឬ ផ្កាយត្រីឆ្ពិន		ព្រះបូស័ន	ស្គរ
២៦. អស្វយុ-ជោ ឬ អស្វិនេយ្យ ឬ អស្វិនិ	អ្នកចិញ្ចឹមសេះ	ផ្កាយសេះ ឬ ផ្កាយកន្ទុយកណ្ដុរ	៣	ពួកអស្វិន	ក្បាលសេះ
២៧. ភរណ្យា ឬ ភរណី ឬ អបភរណី	ពួកស្រីអ្នកពង្រត់	ផ្កាយដុំសារ ឬ ផ្កាយមេមាន់	៣	ព្រះយម	

ពិធីបុណ្យខ្មែរ

កឋិនទាន	=	ថ្ងៃ ១ រោចអស្សុជ → ១៥ កើតកត្តិក
កាន់បិណ្ឌ	=	ថ្ងៃ ១ → ១៤ រោចភទ្របទ
កោរជុក	=	ថ្ងៃ និយមតាមក្បួនហោរ
ខួបកំណើត	=	ថ្ងៃ តាមថ្ងៃកំណើត
ខ្វាន់ធាត	=	ថ្ងៃ ១៤ កើតអាសាឍ
ចូលឆ្នាំ	=	ថ្ងៃ ១៣ ឬ ១៤ មេសា
ចូលវស្សា	=	ថ្ងៃ ១ រោចអាសាឍ → ១៥ កើតអស្សុជ
ចេញវស្សា	=	ថ្ងៃ ១៥ កើតអស្សុជ
ឆាន់	=	ថ្ងៃ តាមនិយម
ឆាន់ឆ្លង	=	ថ្ងៃ បង្ហើយបុណ្យ
គ្រស្តិសង្ក្រាន្ត	=	ថ្ងៃ ១២ → ១៥ រោចផល្គុន
ទទួលទេវតាថ្មី	=	ថ្ងៃ ទី១ នៃបុណ្យចូលឆ្នាំ
ទេសន៍	=	ថ្ងៃ តាមនិយម
បញ្ចុះសព	=	ថ្ងៃ និយមតាមក្បួនហោរ
បញ្ចុះសីមា	=	ថ្ងៃ និយមតាមវិន័យបញ្ញត្តិ
បណ្ដែតប្រទីប	=	ថ្ងៃ ១៤ កើត → ១ រោចកត្តិក
បន្ទុង	=	ថ្ងៃ ជិតស្លាប់ ឬ ថ្ងៃមុនបូជា
បូជាសព	=	ថ្ងៃ និយមតាមក្បួនហោរ
បួងសួង	=	ថ្ងៃ និយមតាមក្បួនហោរ
ផ្កាប្រាក់	=	ថ្ងៃ និយមតាមក្បួនហោរ
ពូនភ្នំខ្សាច់	=	ថ្ងៃ ទី១ នៃបុណ្យចូលឆ្នាំ
ពូនភ្នំស្រូវ	=	ថ្ងៃ ចុះផ្ទូវបំរូត

ភ្ជុំបិណ្ឌ = ថ្ងៃ ១៥រោច ភទ្របទ

មាឃបូជា = ថ្ងៃ ១៥ កើតមាឃ

រាប់បាត្រ = ថ្ងៃ តាមនិយម

រៀបការ = ថ្ងៃ និយមតាមក្បួនបោរ

រំដោះគ្រោះ = ថ្ងៃ និយមតាមក្បួនបោរ

លាបំណន់ = ថ្ងៃ តាមសន្យា

លៀងអារក្ស = ថ្ងៃ និយមតាមក្បួនអារក្ស

វិសាខបូជា = ថ្ងៃ ១៥ កើតពិសាខ

សង្ឃទាន = ថ្ងៃ តាមនិយម

សបោកក្ខ = ថ្ងៃ ១៥កើតពិសាខ

សូត្របទ្ទ = ថ្ងៃ និយមតាមក្បួនបោរ

សែនព្រេន = ថ្ងៃ និយមតាមក្បួនបោរ

សុំទឹកភ្លៀង = ថ្ងៃ និយមតាមក្បួនបោរ

សំពះព្រះខែ = ថ្ងៃ ១៤កើតកត្តិក

ស្លោយតំរ = ថ្ងៃ ១៥ កើតចេត្រ

ហោព្រលឹង = ថ្ងៃ តាមនិយម

ឡើងផ្ទះ = ថ្ងៃ និយមតាមក្បួនបោរ

ឡើងអ្នកតា = ថ្ងៃ មួយក្នុងខែចេត្រ ឬ ពិសាខ

អកអំបុក = ថ្ងៃ ១៥ កើតកត្តិក

អុំទូក = ថ្ងៃ ១៤កើត → ១រោចកត្តិក

សុទ្ធាវាស ៥

សុទ្ធាវាស គឺលំនៅរបស់អ្នកបរិសុទ្ធ ជាទីកំណើតរបស់ព្រះអនាគាមី នៅក្នុងព្រហ្មលោក រាប់ពីទាបទៅខ្ពស់ –

១. អវិហា

២ អតប្បា

៣. សុទស្សា

៤. សុទស្សី

៥. អកនិដ្ឋា